

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XLVII. ÉVFOLYAM 7. SZÁM

1972. JÚLIUS

TARTALOMJEGYZÉK

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT

Diakóniai szolgálatunk (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — 385

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

Diakónia a gyülekezetekben — mindenütt, állandóan, átgondoltan (Virágh Gyula) — — — — 390
Diakónia a gyülekezetekben — elsőrendű feladatunk (Mekis Ádám) — — — — 396
Diakónia a gyülekezetekben — lelkipásztori felelősséggel (Garam Zoltán) — — — — 397
Diakónia a gyülekezetekben — minden lehetőség kihasználásával (Csizmazia Sándor) — — — — 399

TANULMÁNYOK

Róma becsukta ablakait (Dr. August Hasler) — — — — 402
Rómában a helyzet változatlan — A. Hasler cikkéhez (Dr. Pröhle Károly) — — — — 408
A társadalomlélektan szerepel az igehirdetésben (Bodrog Miklós) — — — — 410

SZEMLE

Csoportlélektan (Győr Sándor) — — — — 416

GYÜLEKEZETI SZOLGÁLATAINK

Kegyelem vize (Görög Tibor) — — — — 422
A Biblia a tudományos kutatás fényében (Magassy Sándor) 423

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság után 12. vasárnap (Szabó Gyula) — — — 431
Szentháromság után 13. vasárnap (Weltler Rezső) — — — 435
Szentháromság után 14. vasárnap (Szirmai Zoltán) — — — 438
Szentháromság után 15. vasárnap (Balikó Zoltán) — — — 442
A Gyülekezeti Segély vasárnapja (Benczúr László) — — — 445

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Pröhle Károly

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 220507
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.
Telefon: 142—074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya
72.2534/2-07 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre

Indexszám: 26 451

Csendben Isten előtt

DIAKÓNIAI SZOLGÁLATUNK

Ez évi országos diakóniai értekezletünkön áttekintettük diakóniai szolgálatunk feladatait. A teológiai-elvi alap hangsúlyozása során nyilvánvalóvá lett az istentisztelet és szeretet-szolgálat egysége. A Krisztussal való közösség egyenlő a rászorult emberről történő gondoskodással. Ebben a vonatkozásban az irgalmas samaritánus az őspélda. Amint a keresztyén ember rászorult beteget lát, feltámad benne a segítő cselekedet. Ez az elvi-teológiai alap, amelyről hármas diakóniai szolgálatunk területét áttekintettük: hogyan szolgálhatunk egyrészt a gyülekezeti diakónia cselekedeteiben, másrészt az intézményes diakónia feladataiban, és harmadsorban a tágabb értelemben vett diakónia nemzetközi szolgálatainak a területén.

A GYÜLEKEZETI DIAKÓNIABAN végzett szolgálatunk mindenképp előtt az Apostolok Cselekedetéről írott könyv második fejezetére alapozódik, amely szerint az őskeresztyénség jeruzsálemi gyülekezetében nem volt szűkölködő közöttük, mert mindenkiről gondot viselt a Jézus szeretetével szolgáló keresztyénség. Diakóniai értekezletünk során sok testvérünk tett bizonyosságot arról, hogy szocialista társadalmunkban nincs immár régi értelemben vett szűkölködő. Az alapgondot nem a szegénység jelenti. Mai értelemben a rászoruló ember az a beteg, öreg, elhagyott testvérünk, aki a közösség segítségét igényli. A szeretet lelkiületével kell közelednünk minden ránk szoruló mai emberhez. Ez konkrétan a nyugdíjasokról, az öregekről, a betegokről való gyülekezeti szinten történő gondoskodást jelenti. A szociális gondozás állami és társadalmi vonalon valósul meg hazánkban, de ebbe is besegít az egyház, mint a népért folytatott fáradozás sok más ágába is. Itt jutott kifejezésre az a feladatunk, hogy a helyi tanácsokkal, illetve Hazafias Népfront bizottságokkal együtt kell megvalósítanunk az emberről való gondoskodás feladatát. Ez velük együtt történik, velük való szoros együttműködésben, és semmiképpen sem nélkülük vagy ellenük. Amint a helyi Népfront feladataiban részt vesznek gyülekezeteink, úgy kell ezek sorában a konkrét tennivalókban is segítenünk, amint akár a „tisza város, tiszta utca” mozgalom, vagy bármilyen hasonló kollektív összefogás kérdéséről

legyen is szó. Ez konkrétan a gyülekezeti diakónia olyan feladatát jelenti, amely bekapcsolódik a helyi társadalmi feladatokba.

A gyülekezeti diakónia szolgálatában részt vesz az egész gyülekezet, noha ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a lelkész kezébe van letéve a szolgálat megszervezésének alapvető feladata. A „cura pastoralis”-hoz szorosan hozzátartozik a diakónia. Miközben mi lelkészek megjelenünk a különböző családi otthonokban, kell, hogy szemünk legyen annak a meglátására is, hol mutatkozik konkrét tennivaló öreg és beteg testvéreink ellátása területén. A diakónia a gyülekezetben: embertől emberig menő szolgálat. Ezt tudjuk megszervezni akkor, amikor egy-egy családban betegség ínsége következik be, amin a gyülekezet tagjainak konkrét gondviselése tud segíteni. Ha az evangélikus lelkésznek áttekintése van gyülekezete tagjainak rászorultságán, akkor oda tudja irányítani a testvéri szeretet szolgálatának segítségét, ahol arra a legnagyobb szükség van. A pásztori szemmérték és áttekintés tud legjobb szolgálatot végezni a gyülekezeti diakónia megvalósításában.

AZ INTÉZMÉNYES DIAKÓNIA támogatása minden egyes gyülekezet elemi feladata. Az értekezlet kritikát gyakorolt minden olyan magatartás felett, ami abban jelentkezik, hogy sok lelkész rabja az independentizmusnak, s ebben a gyülekezetben túlmenő célra nem szeret adakozni, nem szívesen fordítja a gyülekezet áldozatkészségét diakóniai célra. Sokan fejezték ki azt a véleményt, hogy minden önmentés kárhoztat, minden lelkész elhibázza, ha a helyi célokat többre tartja az átfogó országos szolgálatoknál. A diakónia lényege a testvérnek, a másikkal szolgáló szeretet. Ez nemcsak az egyes emberre érvényes, hanem az egyes gyülekezetekre is. Mi nemcsak a magunk gyülekezetében szolgálunk, hanem feladatunk átöleli a magyar evangélikus egyház egészét, annak konkrét diakóniai szolgálatát is.

Az intézményes diakónia támogatására nevel Teológiai Akadémiánk szolgálata is, amikor hallgatóink a gyakorlati teológiai tanszék keretében a diakónia tárgyával ismerkedhetnek meg, az egyháztörténeti tanszék keretében pedig egyházismeret címén konkrét szolgálatunk körvonalai bontakozhatnak ki előttük, a Teológus Otthonban elhangzó „fórum-előadások” között pedig aktuális tájékozódást nyerhetnek diakóniai szolgálatunk mibenlétéről. Teológusaink öt héten át kötelesek részt venni diakóniai gyakorlaton, azaz valamely hazai vagy NDK-ban levő szeretetotthonban tartoznak szolgálatot végezni. Az országos egyház presbitériumának határozata szerint a Teológiai Akadémia lányhallgatói elsősorban a diakónia felé vannak

irányítva. Többnek közülük ápolónői képesítése is van. Azzal, hogy a lányhallgatók a budapesti Karácsony Sándor utcai diakóniai otthonban laknak, valamennyien benyomást kapnak ez irányú feladataink fontosságáról. Ők képezhetik majd intézményeinkben az előregedett gondnoknők utánpótlását.

Lelkészi Munkaközösségeink figyelme is szorosan irányul diakóniai szolgálatunkra. Az 1972. évi LMK témák között szerepel gyülekezeti diakóniai feladatunk feldolgozása. Országos diakóniai értekezletünkön sokan szóltak egyházmegyei diakóniai előadók szerepének fontosságáról. Többen kiemelték, milyen hasznos, ha az egyházmegyei LMK-k során lelkészeink látogatást tesznek diakóniai intézményeinkben s ott szolgálatot vállalnak. Így érlelődik az egyházmegye lelkészeinek kapcsolata szeretetintézményeink életével.

Az intézményes diakónia területén végzett szolgálatunk áttekintése során részletes beszámolóok hangzottak el otthonaink problémájáról, gondjairól és örömeiről. Jó volt látni és tapasztalni, miként osztják meg ezeket az egyes otthonok mögött álló egyházmegyéek gyülekezetei és lelkészei, valamint hogyan viselnek gondot konkrétan az otthonok életéről és szolgálatáról.

TAGABB ÉRTELEMBEN VETT DIAKÓNIAI SZOLGÁLATUNK átvezet minket a nemzetközi kérdésekkel való szolgálatra, amelyben az élet és a béke védelmének kérdéseivel, s az elnyomott népek mellé állás feladatával foglalkozunk.

Ma már egyetértés van közöttünk abban, hogy a világ nagy kérdéseivel való foglalkozás is szorosan hozzátartozik egyházi feladatainkhoz. Isten nemcsak az egyházak, hanem az egész mindenségnek teremtője, fenntartója, gondviselője, szuverén ura és mindenható Istene. Az egyház nem hallgathat Istennek az egész világra kiterjedő hatalmáról. Isten nem hagy afelől sem kétségben minket, hogy mi az Ő parancsa a világ fejlődésére nézve. A Genézisben megadott un. kultúrparancstól kezdve: „Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá...” (1 Móz 1,28) világos Isten parancsa az egész világ életének előrehaladását és fejlődését illetően. Az egyháznak szolgálnia kell Isten célgondolatát, ezért nem hártíthatja el magától a világ dolgaival való törődés feladatát.

De foglalkoznia kell az egyháznak a világ dolgaival nemcsak a világ érdekében, hanem önmaga érdekében is. Mert a világ eseményei kihatnak az egyház életére is, hiszen az egyház élete át meg át van szöve a világtörténelem szálaival. Az atom-

háború katasztrófája nemcsak a világot, hanem az egyházat is egzisztenciálisan érinti.

De legfőképpen azért kell foglalkoznia az egyháznak a világ dolgaival, mert az egyház Isten szeretetét köteles képviselni a világban. Isten szeretete pedig oly határtalan a világ iránt, hogy számára a legkedvesebbet, egyszülött Fiát adta a világért (Jn 3,16). A Jézus Krisztus tanítványa csak úgy szolgálhat Ura iránti hűségben, ha fel tud mutatni valamit Ura emberszeretetéből. Jézus Krisztus határtalan emberszeretete pedig arra indítja a Krisztust követőket, hogy teljes felelősséget érezzenek a világért, az emberekért, az emberiség jövődjéért, népek, országok, városok, falvak megmaradásáért. Ez a krisztusi szolgáló szeretet nem azon töpreng, hogy hatáskörébe tartozik-e a nemzetközi kérdésekkel való foglalkozás, s nem volna-e jobb behúzódní valami modern kolostor szemlélődő életformájába, ahol az ember csak önmaga kegyességének az ápolgatásával törődhet, hanem ez Krisztussá akar lenni a felebarát iránt, segíteni, építeni akar mindenütt, ahol erre alkalom kínálkozik.

Minket ez a tanítványi hűség hajt a nemzetközi kérdésekkel való foglalkozás felé. A mai helyzetben ezekkel a kérdésekkel való foglalkozás békeszolgálatunkkal van szoros összefüggésben. Mi nem a politizálás kedvéért törődünk ezekkel a kérdésekkel, hanem azért, mert az emberiség békéjének biztosításához hozzá akarjuk adni a magunk szerény erőfeszítéseit.

Az egyháznak világosan kell látnia, hogy az emberiség páratlan korszakba érkezett. Az emberiség soha nem látott hatalomra tett szert a természet erői fölött. Egymást érik a nagy és sokat ígérő tudományos felfedezések. Az emberi ész és az emberi kéz képes úrhajót küldeni a világűrbe, sőt az első emberek is megjelentek égitestünk határain kívül eső területen. Az emberi ész felhasította az atomot. Behatolt a fehérje sejtjeibe. A tudomány határai annyira kitágultak, mint még soha. Soha nem látott sebességgel tudunk közlekedni országok és világrések között.

Mégis emellett a szédületesen gyors tudományos és technikai fejlődés mellett ki mondhatja el, hogy a világ tökéletes, hogy nincs sehol nyomorúság és nélkülözés? Emberek százmilliói ma is éheznek és nyomorognak. És ez nem lehet közömbös azoknak a keresztyéneknek, akiket Uruk azzal küld a világba, hogy az éhezőket táplálják, a szomjúhozóknak inni adjanak, a ruhátlanokat felöltöztessék.

Noha kibontakozhatna az emberi jólét terjedelme és a béke biztonsága, mégis ki mondhatja el, hogy a tudomány hala-

dása, és a XX. század nagy eredményei teljes mértékben biztosítják az emberiség békés jövőjét? Óriási veszélyt jelent az egész emberiségre, hogy a tudomány és a technika vívmányai esetleg nem az emberiség előrehaladásának nemes céljait szolgálják majd, hanem szörnyű pusztító eszközök előállítását, amelyek magát az emberiség jövőjét fenyegetik halálos veszedelemmel.

Az egyház előtt magasztos perspektíva tárul ki az emberiségnek ebben a korszakában. Az egyház Ura iránti hűségben kell felemelnünk szavunkat a még mindig gyarmati sorban sínylődő, szenvedő emberek megsegítése érdekében egyfelől, és az egész emberiség jövőjét biztosító békés fejlődés előmozdítása érdekében másfelől. Nagy és szent küldetés ebben a korban keresztyénnek lenni. Mert ez azt jelenti, hogy mi Isten ígéjével az ajkunkon és a szeretet lelkületével a szívünkben tanácsolhatjuk és inthetjük a világot a jóra Isten akarata nyomán. A mi segítő szavunk sem hiányozhat, amikor alapvető döntések és nagy lehetőségek előtt áll az emberiség.

Az erkölcsi igazság nagy erő. Meggyőződést, szilárdságot ad az embernek. Az erkölcsi igazságért minden időben készek voltak az emberek áldozatokra, sokan életüket is készek voltak odaadni érte. A nemzetközi kérdésekben ilyen erkölcsi igazság a béke ügyének megvédelmezése és a népek közötti együttélés igazságának győzelemre segítése. Isten úgy építette fel az emberi együttélés rendjét, hogy a népek közötti egyenlőség, a békés egymás mellett élés rendjében valósuljon meg.

A keresztyén lelkiismeret erről a teológiai alapról tájékozódik a népek egymás mellett élése kérdéseiben. A keresztyén lelkiismeret nem húzódhat vissza az emberiség döntő kérdéseit illetően, nem hagyhatja magára a világot, amikor köteles Isten ígéjéből táplálkozó hitével megszólalni. A nemzetközi kérdésekben is ezt az erkölcsi igazságot képviseli.

Diakóniai szolgálatunk így érvényesül ebben a hármas dimenzióban: mint gyülekezeti diakónia, mint intézményes szeretetszolgálat és mint az egész világra kitekintő segítő szeretet.

D. Dr. Ottlyk Ernő

Egyházunk útján

Egyházunk Diakóniai Osztálya Gyenesdiáson, 1972. május 17—18-án Országos Diakóniai értekezletet tartott. Témája volt: „Diakónia a gyülekezetekben.” Itt közöljük az erről elhangzott előadást és referátumokat részben rövidítve.

Diakónia a gyülekezetekben — mindenütt, állandóan, átgondoltan

Az 1971. évi Országos Diakóniai Értekezlet a lelki és szervezeti alapok átgondolásában segítette az országos diakóniai munkát. Ennek nyomán elkészítettük és országos érvényre emeltük egyházunk diakóniai szolgálatáról szóló szabályrendeletet; valamennyi egyházmegyénkben új lendületet kapott az egyházmegyei diakóniai lelkészek működése; szeretetintézményeink mögé besoroltuk a támogató gyülekezeteket; végül szeretetintézményeink új Igazgató Tanácsot kaptak.

Az 1972. évi diakóniai értekezlet programját úgy terveztük, hogy a hangsúly a gyülekezetek diakóniai szolgálatára essék. Ezért most arra kérjük értekezletünk minden résztvevőjét, elsősorban e cél irányába koncentráljunk.

Tapasztalataink szerint a gyülekezeti diakóniánk nem elég általános (egyes gyülekezetek még „fehér folt”-ként szerepelnek), nem elég széles körű (alkalmi karitás), a ténykedésük nem eléggé átgondolt (égető szükség fakasztotta kampány), s mind ennek következtében nem biztosítja a meglévő szükségleteket, (pl. szeretetotthonaink gondozóinak utánpótlását). Azért hívtuk meg erre az értekezletre az egyházmegyék espereseit is, hogy kikérjük tanácsaikat és számíthassunk támogatásukra.

1. Az emberi tényező.

Egyik lelkésztársunk a szelíd biztatásra azt válaszolta: a diakóniai lelkület is a Szentlélek műve, és így nem lehet kierőszakolni! Mi teológusok csakugyan azt valljuk, hogy a diakóniai szolgálaton keresztül maga az élő Jézus Krisztus hat és cselekszik a mában, noha emberi eszközöket vesz igénybe, („mindeneket megcselekedhet... a mibennünk munkálkodó erő szerint” Ef 3,20). Az emberi eszköz is lehet azonban tökéletlen, tompult, és csorba, és akkor az a feladat vár ránk, hogy alkalmassá képezzük ki, „formába hozzuk”.

Fiatal budapesti lelkész írta LMK-dolgozatában: az ő kerületében olyan helyzet alakult ki, hogy nincs segélyezésre szoruló, sőt szeretetotthoni elhelyezést is csak egy öreg igényelt. Vajon e megállapítások mögött nem húzódik-e meg tájékozatlanság mind a lelkész, mind a gyülekezeti tagok részéről? Hiszen statisztikai jelentések arról szólnak, hogy Budapesten minden negyedik ember nyugdíjaskorú, vagyis mi is elértük már az ipari társadalmakat jellemző mutatókat. Ez esetben nyissuk nagyon tágra a tekintetünket a kor és a környezet meghatározó szerepét illetően. Ez lelki és anyagi, személyes és strukturális tényezők bonyolult összefüggéseit érinti. A gyülekezeti diakóniát hivatalból szervező és irá-

nyító lelkész és gyülekezeti felügyelő közül *legalább az egyiknél* elődázhatatlan a személyes érintettség és a korszerű teológia mellett a lélektan, a társadalomtudomány és a gerontológia (hogy csak a legfontosabbakat említsem) ide vonatkozó eredményeinek ismerete és alkalmazni-tudása. Szolgáltatunk eredményességének úgyszintén tényezője a társaink által már összegyűjtött ismeretek adaptálása (tartsa melegen a tematikát az egyházi sajtó!) és a szerzett munkatapasztalatok friss kicserélése. (Helyi gyülekezeti tapasztalatok, itthoni és külföldi munkamódszer egybevetése, intézmények meglátogatása, diakóniai külkapcsolatok.)

2. Tudatosság, felindító ismeretek.

Az igétől megérintett embernél a diakóniai életforma életismeretből és ember-megértésből alakul ki. Alapvetően fontos követelmény: korszerű, gyakorlatias igehirdetés! Igehirdetésünkben találkoztassuk a keresztyén hitet környezetünk gondjaival, hogy így támadjon felelősségérzet és megoldásra törekvés. De vajon ismerik-e gyülekezetünk tagjai egyházi nézőpontból a közgondokat és a gyülekezet lehető hozzájárulását a megoldásokhoz? Találkoztak-e gyülekezeti tagjaink a szeretetotthonok öregjeivel? Elvittük-e a fogyatékos gyermekek közé őket? Volt-e ilyen megrendítő élményben részük? Arról értesültem, hogy egyik lelkész-társunk magánál öregek, beteg fekvők hangját magnóra vette, ahogyan elmondták panaszait, magányukat. A lelkész ügyesen feltett kérdéseire a segítség lehetősége és módzatai is kibontakoztak. Ezt a felvételt azután egyik bibliaórán lejátszotta. Döbbenetes volt a hatás. Rögtön diakóniai sejtek alakultak. Unsolásra még szeretetvendégségen is ismételni kellett. Eleven pezségbe indult a gyülekezet diakóniai gyakorlata. Másik lelkész-társunk bibliaóra keretében diakóniai kérdéseket beszél meg. Nagy érdeklődés kíséri. Sokféle gondot, a keresztyén szeretet gyakorlására az élet sokféle kihívását lehetne elemezni: mennyire személyes és mennyire strukturális tényezők hatására, s azok miféle keveredéséből állott elő? Például milyen kérdéseket tett fel a biológiai öregezés a gyülekezetekben (a környező világ megnevezése, konzervativizmus, egyházmentés, téma- és felelősség beszűkülés, stb.)? Milyenek a gyülekezet öregedésének gazdasági következményei? Hogy jelentkezik ennek hatása az istentisztelet látogatottságban? Mikképp hat ez a lelkészre, az igehirdetésre, a gyülekezetvezetésre, stb.? Törekedni kellene a nem kívánatos hatások kiszűrésére. Az Evangélikus Élet dolgozott már így fel szociálétikai és ekléziológiai kérdéseket, témákat. Ha szemünk begyakorlódott már az ilyen témák meglátására és elegendő tapasztalatunk is gyűlik majd össze, lehetséges hasonló diakóniai sorozat beindítása is. Vannak témák, amelyek kimondottan a keresztyén karitás érzületét keltegetik. Más témákból viszont az a kötelezés folyik, hogy rámutassunk: csak strukturális változás hozhat megoldást (a forradalom teológiája, strukturális diakónia). Neveljük így a gyülekezeti köztudatot!

A feltámadt felelősségérzetnek és munkakedvnek nyissunk tág teret! Adjunk feladatokat megfelelő lebontásban, annyit, amennyit megítélésünk szerint megterhelés nélkül végezhet el. A diakóniai gyakorlat megtermékenyíti a lelkipásztori és igehirdetői szolgálatot; kihat tanúságtételünk általános hitelére és a gyülekezeti alkalmak látogatottságára is.

3. Indítékok.

Amikor az igehallgatás és az élet realitása egy ember bensejében kapcsolatba kerülnek egymással, a lelkiismeret érzékennyé válik, „beéle-

zódik”, akkor az egyén felelősséget érez és cselekvésbe lendül. Ez a gyülekezeti diakónia szervezőjének, a lelkésznek nagy pillanata. Természetes, hogy rögtön feladatot kell adni, munkateret kell nyitni az illető számára, de ugyanakkor megfelelő közösséget és megfelelő munkatársat is kell segítségére küldeni. Ez a társítás nagyon fontos, úgy kell ismernie a lelkésznek az indítékok rendszerét, erejét, optimális hatását, terhelhetőségét, mint egy érzékeny műszert a kezelőjének. Szűk praktikizmusba merülünk? Nem! A szaktudományok gyűjtötte ismeret összefüggéseit a teológia, a „gondolkodó hit” érteti meg velünk és tárja fel a mély indítékokat. Ennek érdekében az élet realitásait a diakóniai célnak megfelelően kell elemezni teológiailag. Egy séma példaként: a bűn megrontotta személyiség a legsúlyosabb eset, nem tud róla és nem is hiszi. „Kórházi kezelésre”, „szanatóriumi bánásmódra” rehabilitációra (az „egészségesek” közé való visszavezetésre) szorul. A bűn-rontotta személyiség és struktúra rávetül sötét árnyékként a környezetre („átok alatti világ”). A bűn megítélése személyiségrontó hatásának megmutatása mellett a miatta szenvedők megtámogatása — ez a Krisztus mozdulata. Minden ínség mögött két hatalmasság él és toboroz: Krisztus az élet Ura és az emberfeletti gonosz. Csak e két ajtó valamelyikén léphetünk át. Minden esemény háttérrel tartalmaz. Az elhivatottság érzetének és a cselekvési inger keltegetésére. Meggyőződésünk, a mi szolgálatunk Isten tervében van és szükséges, ha nem is látványos. Tehát nem hiábavaló az Úrban.

Ugyanakkor a gátló tényezőket is fel kell fedni, le kell leplezni. Közöny és önzés — „avagy őrizője vagyok-e”. Erőszakoskodót senki nem fékezi, bajtól, balesettől tágulnak, nem akarnak tanúk lenni. Az ember, mint önmaga rabja. De megkötöz a félelem, a függés, a kényszer, egyesek vagy a tömeg szugesztiója is. Ember — a mások rabja. Bilincsbe vert szokások, strukturális meder, a körülmények gátjai. Ember — a külső élet rabja. Feltárni és tudatosítani, hogy az indítékok egymással dinamikus kölcsönhatásban vannak. Születnek, újakat szülnek, de felhasználás nélkül elsorvadnak, értelmetlenné válnak, elhalnak. A pozitív és negatív indítékok egymással harcot folytatnak. Interferencia módjára megsemmisítik egymást. A diakóniai indulatért („az az indulat, ami a Krisztus Jézusban volt”) meg kell küzdeni, úgy kell őrizni, mint lelki egészségünket. Szempont: nem az én javam a döntő, hanem a ránk bízottaké.

E harcot a gyülekezet tagjaiban tudatosítani, győzelemre vezetni, „munka-iskolában” nevelni, rajtuk keresztül „munkaterápiát” gyakorolni — ez a gyülekezet tudós vezetőjének felelős feladata!

4. Gyülekezeti diakóniánk munkamezeje: mai életünk realitásai.

Hála Istennek, hogy ma már Magyarországon nem a mindennapi kenyér, vagy munka hiánya, nem a betegellátás vagy a szükséges ruházat gondja indít diakóniai ténykedésre. A keresztényen karitás átprofilizódott. A szokványos karácsonyi szeretetsomagot ma már nem fogadják el — de a tüzelőberakási segítségért, a kertásási és gondozási kalákaért az öreg és magatehetetlen testvéreink nagyon hálásak. Fialalok házépítésénél is nyújthatnak az ifjúsági bibliakör tagjai hasznos és visszatérülő segítséget.

Általános gondként tornyosul fölénk a nyugdíjas kort elért s így elfoglaltságot, szerepet, gazdasági súlyt veszített emberek helyzete. Unalmukban megtömik az SZTK-rendelőket s a valóban rászorulókat csak hosszasan sorállás után juthatnak orvoshoz. Időtöltésként megszállják a közlekedési eszközöket. (A nagyszervező gondoskodás, a filléres habibérlet erre

lehetőséget nyújt.) Kószáló ögyelgésükben közúti akadályokat képeznek és baleseteket okoznak. Mindennapi tragédia forrásai. Magános férfiak cél-talansága, az öregek életértelmetlenség érzete gyakran öngyilkossággal zárul. Fojtó lelki atmoszférájuk felőrli környezetük idegerő-tartalékait. A sok rossz tapasztalatból származó érzékenykedésük bizalmatlanság, rosszra magyarázás, hír hordás, stb. fékezi haladásunkat és ronja a jó hatások kibontakozását. (Mint sarki jeges szél a májusi kertekben.)

E negatív és agresszív hatások leküzdésére, elviselésére, semlegesítésére a gyülekezet tagjai ösztársadalmi méreteket öltő hatásokat hozhatnak létre. A gyülekezet diakóniai lehetősége e téren gyakorlatilag határtalan. A lelkes újra pasztorálisa az otthon nem talált meglátogatott részére hagyott névjegy. (Csináltassunk e célra. Megéri!) Öregek részére készített alkalmak, magánosok összehozása, társítása, egymás segítésére való megszervezése, beosztása, feladat és megbízatás kimérése és számbavétele — mindez szerep és fontossági éhségünket csillapítja. He-lyes, ha a gyülekezet helyiségeiben táblát teszünk ki kórházi betegek, otthoni látogatást kérők neve és lakcíme megjelölésével (fontos: mikor látogathatók), diakóniai csoport felállítása helyhezkötték megsegítésére (nyolc személy egy csoport, napi szolgálattal; egy a biztonsági tartalék, minden héten más kerül így pihenőbe). Szerepük, ténykedésük a szükség szerint (látogatás a magány óráira, bevásárlást végeznek, takarítás, be-gyűjtés, ebédet hordanak a kifőzdéből, stb.). Akciókat lehet szervezni a diakóniai intézmények rendszeres látogatására (jó hatású mindkét félre), támogatására (szárazkenyerő gyűjtés, papír gyűjtés, „egy üveggel többet” befőzési akció, aszalt gyümölcs, száraztészta készítés, munkabrigád az otthonok takarítására, esetleg egyéb munkára). Ezek az akciók hasznosak az egyénnek, segítik az intézményt, építik a gyülekezetet Ne felejtjük, aki tett az ügyért, az már érzelmileg kötött!

Állandó szempontunk legyen: olyan mozgást tartani fenn gyülekezeti teremben és másokat ki nem zárva, hogy könnyebben viselhessék el az öregséget, megoszthassák magányosságuk idejét, szerephez, önbecsüléshez juthassanak, és így a társadalmi terhet jelentőkből társadalmi terhet viselőkké váljanak, mint Krisztusban testvérek!

5. *Egyházunk diakóniai létformája minden gyülekezet ügye.*

Egyházi törvényeinket bevezető Ünnepeles Nyilatkozat, vagyis leg-maibb hitvallásunk szerint „a Magyarországi Evangélikus Egyház az Úr Jézus Krisztus követésében és az Ő példája nyomán a szolgálat útját járja népünk és az emberiség közösségében”. Ennek megfelelően fogalmaz a Diakóniai Szabályrendelet, mely szerint „egyházunk szeretetszolgálata a) a gyülekezeti tagoknak a személyek felé a gyülekezetben végzett szolgál-tában, b) az országos egyház intézményein keresztül, c) egyházunk egé-szében, a társadalomban, egyházközi és nemzetközi viszonylatban történő diakóniájában valósul meg.”

Így tehát egyházunkhoz való tartozás egyszersmind egy meghatá-rozott diakóniai látást és gyakorlatot is jelent. A személyes diakóniai szol-gálat — hogy képpel éljek — nem díszítés a falon, hanem épületszerke-zeti elem, vagyis elhagyhatatlan. Nem mondhatja egy lelkesztársunk sem: „Fogjuk meg, és vigyék!” sem a gyülekezeti diakóniára, sem az intéz-ményes diakónia támogatására. Ezen örködni az esperesek gondja. Egyik lelkes állandóan bírál egy intézményt, de húsz év alatt összesen két-százötven forint támogatást küldött be gyülekezetéből. Másik társunk gyülekezeti terveihez több mint ötezer forintot szupplikált egy intéz-

ményt fenntartó gyülekezetben, ugyanakkor ez intézmény támogatására csak évi ötven forintot irányoz elő. Egyik esperes az egyházmegye hozzájárulását ahhoz akarta kötni, hogy az egyik pesti otthonunkban fenntartott helyeik legyenek. Akadt olyan szeretetotthon-vezető is, aki természetbeni adományt vonakodott elfogadni, gyülekezetek kérését nem akarta meghallgatni, felvételnél anyagi szempontok szerint döntött. E régebben jelentkezett kirívó hibák lehetőségét az új szabályrendelet leszűkítette, de a változásnak elsősorban a diakóniai lelkület kialakulásában kell jelentkeznie. Ne gondoljuk azt, hogy a 15 öreg- és 3 fogyatékos gyermek Otthonunk mindenki számára helyet tud biztosítani. Sokszoros a túljelentkezés. Ezért a lelkészek csak a gyülekezeti keretek között megoldhatatlan eseteket lássák el pozitív ajánlással. Egyik lelkészársunk kifejezte megnemértését, mert rákos hozzátartozóját nem vettük gondozásba. Sajnos, személyzetünk oly kevés, hogy elfekvő részleget még hely esetében sem tudnánk létrehozni. Emberiességi szempontból sem volna helyes. Akit odaszállítanánk gondozásra, rögtön „aszalóban” vagy „silóban” tudná magát, ahonnan nincs az életbe visszatérés. Nagy feladat intézményes diakóniánk fenntartási költségeinek az előteremtése (több mint tízmillió forint!). Ezért elmaradhatatlan minden ősön indított diakóniai napok tartása, természetbeni adományok gyűjtése. Nagyon kérjük, az esperes és diakóniai lelkészek személyes közreműködését egy-két gyülekezetben. Lehetőleg tartsunk egyházmegyei diakóniai megbeszéléseket, az LMK-hoz, vagy más egyházmegyei alkalomhoz kapcsolódóan. A volt diakonisszák elhasználódása révén egyre sürgetőbb az új szolgálattevők toborzása. A teológus-képzésbe a diakónia stúdiumának beiktatása, a kötelező diakóniai gyakorlat, a külföldi intézményekbe való kiküldetés, női hallgatóknak a diakóniai szolgálat felé irányítása, mind olyan intézkedés, amely komoly lépetekkel viszi előre az ügyet. Kérjük azonban lelkésztestvéreinket, segítsenek felkutatni a diakóniai lelkületűek, a magánosan maradtak, a lelkileg (testileg) sérültek közül azokat, akiknek megoldás lenne, ha vállalni tudnák az élethivatásszerű diakóniai szolgálatot.

6. Az élet egészét átfogó diakóniát!

Az egyház diakóniai tevékenysége szükségszerűen átfogja az emberi életet, mind személyes mélységeiben, mind pedig szociális összefüggéseiben. Nem elégszik meg a keresztyén karitás szükségsszerű gyakorlásával, hanem a jelentkező baj, inség strukturális gyökeréig ás le és ott kutat megoldás után. Az ilyen kétirányú diakóniát nevezik szaknyelven *univerzális diakóniának*. Egyházunk minden mellékcél és hátsó gondolat nélkül tette magáévá ezt a széleslátószögű diakóniai szemléletet. Gyakoroljuk is teljes szélességgel! Sokat tehetünk például a közlekedés-etika, környezet-kultúra (lakáskultúra, tiszta ház — rendes udvar, tiszta kerület — virágos utca, kiskertmozgalom stb.), környezeti ártalmak leküzdése, köztulajdon megbecsülése, a munkaerkölcs, a közérdek és közhangulat érdekében. Mindez azonban kérdéseket is vet fel. Ezekre egy ponton adom meg a választ. Például az alkoholizmus elleni küzdelemben feltétlen rászorulunk a társadalmi intézmények, testületek segítségére. A rehabilitációs gond felveti a lakáskérdést, a környezethatást, a foglalkozási ártalmak gondját, munkaügyi és munkalélektani kérdéseket, és ezek nem kimondottan tartoznak teológiai stúdiumaink sorába, sem a lélekmentés szűk látószögű feladatkörébe. Mégsem térhetünk ki előlük. Az együttműködés elől sem. Ahol segítségre szorultunk, a Hazafias Népfront, ill. a Tanács illetékeseivel kapcsolatosan, sok jó tapasztalatra tettünk szert. Lehet velük kompromisszum nélkül, hitünk feladása nélkül együttmun-

káldodni. Éppen ezért az ilyen munkakapcsolatokat az egyház részéről segítjük és ajánljuk.

7. A diakóniai létforma mindenképp javára van a gyülekezetnek.

Felfigyeltünk egy sajátos jelenségre: a diakóniai szolgálat, ill. áldozathozatal soha nem szegényíti meg a gyülekezet teherviselő készségét, sőt növeli. Példákkal a szeretetintézménnyel rendelkező gyülekezetek szolgálhatnak, és az intézmények beszámolóiból ezeket most hallani is fogjuk. Úgy találtuk, hogy a steril igehirdetés nem elegendő a diakóniai lelkület kialakulásához, csak az élet realitásaival való szembesítés, a konkrét ínséggel való találkozás vesz lendítő erőt az igehirdetésből. Ilyenkor viszont ellenszéllel is lehet vitorlázni, csak ne aludjon a kapitány. Egy-egy sikeres akció meghozza a vállalkozást és a munkalendületet. Az anyagi alapozást is, az ige megértésének kegyelmét is, sőt a hallgatási kedvet is. Óvakodjunk azonban a túlméretezett vállalástól. Csak annyi teherhordást és feladatot vállaljunk fel, amire már együtt vagyunk. A félbehagyott gondozás nagy kiábrándulást hoz.

8. A gyülekezeti diakónia folytatása nemcsak a lelkész, hanem az egész gyülekezet ügye.

A gyülekezeti diakónia munkacsoportjai nem profiszervezetek, hanem amatőrök, az elkötelezettséget érzők, az igeszeretők önzetlen vállalkozása. Nem az üdv vételárának részlete (hisz cselekedetből senki sem üdvözülhet), de nem is hitbizonyíték. Egyszerűen „csak” hitünk és Istentiszteletünk gyakorlati formája. Ugye különös, hogy sokan ezt a formát többre tartják, mint a vasárnapit? Ez a hétköznapok istentisztelete. Ezért idegen az „uram-uramozók” részére, gyűlölik a „farizeusok”, bizalmatlanok iránta a „gazdagok” — viszont a legkevesebb képesítés nélkül be tud kapcsolódni minden hússzívű ember. Diakóniai munkánk szervezése során ne az első padokban ülőkre számítsunk, tehát, akik láttatják magukat. Sokkal inkább a hátul meghúzódnó névtelenekre. Azokra figyeljünk, akik készek megfogni, ha valamit emelni vagy megtenni, alkotni kell. Azokra, akik tettekkel hisznek és hittel tesznek.

9. A gondok gyökerei messzire nyúlnak.

Annyira igaz, hogy már közhellyé is vált: a kerek világ olyan egység, mint egy családi háztartás. Mindenki építheti a maga értékeivel és teljesítményével és közhatásból lesz kedvessé és nevelővé. Viszont amit elvonunk tőle, az magunknak is veszélyt jelent. Ezt a belső ellentmondást valósítja meg a kapitalizmus és amaz értékeket szervezi egygé a szocializmus. Nem vitás, hogy a diakóniai lelkületű ember hová fog rokonodni belsőleg. Ránk a só, a kovász, a gyertya képe, tehát az önmagát adva szolgáló élet képe illik, csak így vagyunk Krisztus gyülekezete. Így a mi gazdasági, társadalmi struktúránk iránti ítéletünk személyes érdekeltségünk ténye fog diakóniai szolgálatunkban tükröződni és megvalósulni.

10. Vállaljuk világunk gondját, megéljük a jövőendő felelősségét.

Osztthatatlan világunk gondja és öröme mindenütt és minden lételelapotban elter sorsokat eldöntő és jellemeket formáló tényező. Felelősségünk a világban bárhol élő ember éhségét, szomjúságát, mezítelenségét, betegségét, rabságát, az erőszakot kényszerít magáénak tudja és a lehető módon küzd ellene. (LVSz, KBK, Európai Egyházak Konf. állásfoglalásai.) Mivel a gazdasági—társadalmi, politikai struktúrák döntően meghatároz-

zák az emberi életet, ezért azok megjobbításáért bárhol a földtekén folyó küzdelemnek síró-nevető részesei vagyunk. Ez a nagyközösségek iránti diakóniánk alapszemlélete. Csak felsorolásként teszem elétek azokat a főbb nemzetközi problémákat, melyek segítő állásfoglalásainkat igénylik személyesen és gyülekezeti keretekben. Ezek: a béke és háború kérdése; a gazdasági és társadalmi igazságosság problémája; az elfogultsági rendszerek elleni küzdelem; (faji megkülönböztetés, antikommunizmus, hívő—nem vallásos ellentét, proegzisztencia gyakorlatban való feloldása).

A gyülekezeti diakónia eme koncepciójától egyesek óvnak. Azt mondják, túlzottan emberszemontú; féltő, hogy a bűnös megértése egyetértésbe billen át; a jelen fontosságára elhálványítja a végvárás gondját.

Nem osztom ezeket az aggodalmakat, amíg ösztönzést és irányítást Urunktól veszünk. Ő olyan emberszemontú volt, hogy amikor bűnösök voltunk, akkor szeretett. Érdeklünkben odahagyta a mennyet. Bűneink miatt keresztre és pokolra szállt és Mennyei Atyánkhoz készülve legfőbb gondja volt, hogy az övéi is vele legyenek. Van-e ennél pártosabb állásfoglalás, messzebbérvő szeretet? Ő formálja az örök élet aggodalmát boldogító bizonyossággá bennünk. Tudom tehát kicsodám van az egekben, aki már itt helyezi lábamat az örök élet útjára. Éppen ezért, éppen ebből eredően az egyház helyes létformája a nagy Diakonos követésében a szolgáló életforma, melynek egyik metszete a gyülekezeti diakónia.

Virágh Gyula

Diakónia a gyülekezetekben — elsőrendű feladatunk

1. Helyes Virágh Gyulának az a megállapítása, hogy a diakóniai életformát elsősorban a gyülekezetekben kell gyakorolni, hogy ezt a munkát az eddiginél sokkal szervezettebben és tervszerűbben kell végeznünk, és hogy ehhez hozzátartozik ennek a munkának pontos felmérése. Helyes szempont az is, hogy miként az intézményes diakóniánál fontos szerepet játszik a munkaterápia, a gyülekezetünk területén élő öregjeinket is a különböző foglalkoztatásokkal bele kell vonnunk valamilyen módon a gyülekezeti élet vérkeringésébe. Helyes az a törekvés is, hogy „a diakónia ne legyen a lelkész egyéni ügye, hobbyja, hanem az egész gyülekezet ügye.”

2. Most sem mondhatok mást, mint amit évtizedek óta hangoztatok: a gyülekezeti diakónia a lelkészek elsőrendű feladata és kötelessége. A lelkészeknek e munkaterülethez való viszonyulásán — emberileg szólva — áll, vagy bukik a gyülekezeti diakónia. Sajnos, egyes lelkészeinkben túlteng az independentizmus szelleme, s hiányzik belőlük a közegyházért s benne a diakóniáért való felelősségtudat. Pedig már több, mint negyed százada szocialista államban élünk, ahol a másokért, a közösségért való felelősség napról napra realizálódik előttünk. Társadalmunk aktíváinak

ilyen irányú szolgálata, kitartó munkája sokszor megszégyeníthet bennünket. Tudomásunk van arról, hogy egyes szeretetotthonainkat is felkeresték egyes üzemek dolgozói, szocialista brigádjai (többek között Békéscsabán ismételten is), megajándékozták öregjeinket, sőt a brigád gyermekei kedves műsorral örvendeztették meg gondozottainkat. Jó lenne, ha ezen elgondolkoznának olyan lelkészeink is, akiknek számára közönyös a gyülekezeti, vagy intézményes szeretetszolgálat.

3. Örömeinkre szolgál, hogy Egyházunk Országos Presbitériuma idevonatkozó határozata nyomán a Teológiai Akadémián most már tantárgyszerűen foglalkoznak a gyülekezeti és intézményes diakóniával, s a teológusoknak kötelessége, hogy legalább négy hetet töltsenek egy-egy szeretetotthonban. Örülünk, hogy e cél szolgálatában néhány női teológiai hallgató is részt vesz ezen a konferencián, hogy ízelítőt kapjanak egyházunknak ebből a fontos munkájából.

4. Gyülekezeteink felelős vezetőiben is élesztenünk kell a diakóniai lelkiületet. A presbitereket, a gyülekezeti bibliakörök tagjait következetesen nevelnünk kell erre a szolgálatra. Sokszor nem könnyű és nem népszerű ez a munka, de az esetleges kudarcokat is vállalni kell, nem szabad mindjárt elkeseredni.

5. Elhangzott az a gondolat, hogy gyülekezeteink öregjeit társadalmi munkára lehetne buzdítani, elsősorban falun. A magam részéről helyeslem, hogy ne csak gyülekezeteink nyugdíjasai, de presbiterei is vegyenek részt a falu, vagy a város javát célzó különböző társadalmi munkákban (járdák, utak tisztán tartása, fásítás, betegek, elhagyottak látogatása és segítése, stb.), de itt arra is ügyelnünk kell, hogy az ilyen irányú társadalmi munkát mindig a helyi tanácsok irányításával, vagy a Hazafias Népfront illetékes szerveivel összhangban végezzék.

Befejezésül csak annyit, hogy minden egyházi diakóniának, így a gyülekezeti diakóniának is alapja a szeretet krisztusi parancsa. Ennek legyenek ne csak szószólói, hanem példamutató megvalósítói gyülekezetünkben, falvainkban és városainkban.

Mekis Ádám

DIAKÓNIA A GYÜLEKEZETEKBEN — LELKIPÁSZTORI FELELŐSSÉGGEL

A diakónia, jellege és tartalma szerint, embertől emberig érő szolgálat. Erről szól a nagy parancsolat, és erről tanúskodik az, hogy az Isten Fia, Jézus Krisztus az egyetlen, igaz „ d i a k o n o s ”. Szolgálata abban realizálódott, hogy testté lett és lakozott miközöttünk” (Jn 1,14, vagy a páli megfogalmazás szerint úgy „vett fel szolgai formát, hogy emberhez lett hasonlóvá”. (Fil 2,7).

Ennek a diakóniának, mint szolgálatnak megvalósulásában mindig kettőnek van döntő szerepe: egyik oldalon a szükségnek (szegény, nyomorult, kifosztott, elhagyott, beteg, öreg), mely az egyik emberre ránehezedik, a másik oldalon pedig a szánó szeretetnek, amely meglátja a nyomorúságot (észreveszi a szükségét), odafordít és tette sarkall. Az ir-

galmas samaritánus példázata minden időkre szólóan beszédes példája ennek.

Az Apostolok Cselekedeteiről írt könyvben tallózva a példák ilyen sokrát gyűjthetjük össze.

Cs 2,42—47 az első tudósítás a jeruzsálemi gyülekezet életéről. Diakóniájuk abban valósult meg, hogy „mindenük közös volt.”

Cs 4.32—37 így tudósít: „szívük—lelkük egy volt” és (éppen ezért) „szűkölködő nem volt köztük.”

Az „ajtó előtt leselkedő bűn” (1 Móz 4,7) diakóniai területre is kiterjedő realitását s egyben a diakóniai munka nagy próbáját Ananiás és Sáfira esetében látjuk. A következmény megrázza, de bizonynal eszméletti is az egész gyülekezetet. (Cs 5,11).

A szervezett diakóniai szolgálat kezdete Cs 6 szerint a hét diakónus választása. Megfigyelhetjük, mennyire döntő itt a Márta-szolgálatra való kiválasztásban a Mária-lélek. (Cs 6,3).

Az első, néven nevezett, gyülekezeti diakóniai szolgálatban buzgólkodó nő, a joppei gyülekezet tagja és pedig Tabitha. (Cs 9,36, 39.) A gyülekezetek közötti diakónia (tekinthetnénk a Gyülekezeti Segély csírájának is!) első híret Cs 11,29—30-ból kapjuk. Az Antiochiában levő gyülekezet tagjai segítik a jeruzsálemi (Judeában lakozó) atyafiakat. „Amint kinek-kinek módjában áll.”

Végül vegyünk ide egy levélbeli példát is. A macedóniai gyülekezet a diakóniai lelkület és a diakónia igazi kifejlődésének gyönyörű példája. „Szegénységük, jószívúságuk gazdagságává növekedett” — „Erejük szerint, sőt azon felül adakoztak”... „Kérték, hogy a szentek iránti szolgálat jótéteményébe és közösségébe fogadjuk be őket” s mindebben „önmagukat adták először az Úrnak.” (2 Kor 8,1—5).

Ennyi bibliai vagy egyháztörténeti alapvetés — talán inkább aláfesítés — után, a gyülekezetekben folyó diakóniára vonatkozóan, a korreferens „triumvirátusban” egy kisebb, falusi gyülekezet adottságait tartom szem előtt. Hiszen elgondolhatóan más a szituáció Bobán, mint a városi nyíregyházi vagy békéscsabai nagy gyülekezetben. Falusi volta mellett azért is, mert valóban mindkettőnél jóval kisebb. Nem csupán azért, mert a pontos számláláson alapuló ún. „népegyházi” lélekszám mindössze 952 Bobán.

Ekkora gyülekezetet tekintve jóérzéssel állapíthatom meg: szociális fejlődésünk letagadhatatlan eredményeként, ezek között szinte egy sincs kimondottan szegény. Van jó néhány öreg és beteg. De ezeknek szinte mindegyike olyan, akinek egészen közeli hozzátartozója, vele vagy közeliében élő gyermeke, meg testvére van. Csak elvétve akad egy-két magányosan élő öreg.

Viszont hosszúra nyúló öregség vagy betegség esetén a hozzátartozók számára mind terheesebbé válik a szeretet nagy parancsolatának kötelezése. Ebből adódóan, a lelkipásztori látogatások alkalmával nem egyszer hangzik az elfáradás vagy az elégedetlenség panasza. S ha ennek (bizonynal nem is csak a lelkipásztor előtt) hangot is adnak, külső segítséget vagy beavatkozást még sem fogadnak szívesen. Az ilyen öreg-beteg hozzátartozói mégis tudnak a teherhordozás elsődleges kötelezéséről, s megszegényítésnek tekintik mások segítségét. Ilyen esetekben azután különös helye és fontossága van úgy a hozzátartozók, mint az öreg-beteg felé a lelkipásztori intésnek, tanácsnak, megnyugtatósnak és vigasztalásnak.

Különös nehézségek adódnak azzal a 2—3 magára maradt öreg testvérünkkel kapcsolatban is, akiknél ismét nem a szegénység, hanem ép-

pen a „van gondja” ad problémát. Ezek ma még tudnak gondoskodni magukról. Erejük azonban egyre fogy s maguk is érzik, hogy napjaik vagy hónapjaik meg vannak számolva.

Eltartásuk gondja az anyagiakkal, amivel rendelkeznek, szépen megoldódnék. Az eltartási szerződésekkal kapcsolatos visszaélések eléggé ismert példái azonban bizalmatlanságot ébresztenek bennük. Ezért szinte a végsőig vonatkoznak rászánni magukat a döntésre. „Hátha mégis rosszul bánnak majd velem . . . , ha ágynak dőlök majd csak a halálozat várják, hogy örökölhessenek”. Ilyen és hasonló aggodalmak hangoztatása mellett nagyon is felelősségteljes és kockázatos a lelkipásztori tanács.

A másik megoldás vonalán, a Szeretetotthonba juttatás kérdésében ugyanígy adódnak nehézségek. S ezek között a „van gondja” megint szinte első helyen áll. „Hogyan, kinek, mennyiért adjak el mindent?” Azután: „Felvesznek-e és mikor, kikkel kerülök majd össze?” stb.

Nem kitalált esetek ezek, hanem olyanok, amelyekkel velem együtt legtöbb lelkész társam találkozik. Különösen akkor, ha rendszeres a pásztori gondozás. Gondjaikat elsősorban velünk közlik, s tőlünk várnak tanácsot. S a gerontológiában való elemi jártasság nyomán is jól tudhatjuk, milyen nehéz szolgálat vár itt reánk. Az elhatározás és döntés készsége ugyanis igen erősen csökken az idős korban.

A gyülekezeti diakóniának azonban még ilyen esetekben és nehézségek mellett is tág tere van. S ez különösen is az őszi és téli időben a látogatásokban, meg kisebb segítségben valósulhat meg. Ilyenek: bevásárlás, gyógyszer kiváltás, hó eltakarítás stb. Mindezekkel kapcsolatban pedig különösen is fontos az öreg-betegekkel való beszélgetés. S ha ez mégolyan csekélységnek tűnik is, mégis szolgálat, s a rászorulóknak számára megnyugtató. Hiszen annak tudatát erősíti bennük: nem vagyok egészen elhagyott. S ez a szolgálat Urunk előtt is megbecsült és kedves. (Mt 25,36).

Garam Zoltán

Diakónia a gyülekezetekben — minden lehetőség kihasználásával

A „diakónia teológiáját” valló egyházunkban, végre az őt megillető súllyal kellene kezelnünk a szeretet tényleges gyakorlásának kérdéseit, hogy kampányszerű nekibuzdulások helyett „életformánkká” alakuljon a diakónia. S a „segélyezés” idejétmúlt, „olcsó” formája helyett, a tényleges szükségeket felmérő, „hatásos” szolgálata lehessen ez gyülekezeteinknek, a rászorulóknak felé.

1. *Betegek gondozása.* Az esetek nagy részénél a betegek gondozására abban az időszakban van szükség, amikor a család fiatalabb tagjai munkában vannak. A legjobb igyekezet mellett is — ilyen esetben — az ágybanfekvő betegeket 8—9 órán keresztül ápolás nélkül maradnak. Ezeknek a betegeknek a felkutatása és rendszeres ápolásuk megszervezése, valószínűleg segítség lenne nemcsak beteg testvéreink felé, de a munkába járó hozzátartozókat is felszabadítaná a teljes értékű termelésre. Aminek hatása — áttételesen — egész társadalmunk életét és előmenetelét szol-

gálná. — Ezt a segítséget általában az „önkéntes” diakóniai szolgálat formájában kellene végezni. Nagyobb és főként városi gyülekezeteinkben azonban — ahol az ezirányú igény fokozottabb — szükségesnek látszik „élethivatásszerű” gyülekezeti munkások beállítása ebbe a szolgálatba. — S hogy ez a szolgálatunk ne a „levegőben lógó” egyházi vállalkozás legyen, megemlíteném: a Hazafias Népfront alkalmas szerv lehetne arra, hogy egy ilyen irányú egyházi szolgálatot megfelelően koordináljon más tömegszervezetek hasonló gondoskodásával.

A beteggondozással kapcsolatban szeretném megemlíteni, hogy feltétlenül szükségesnek látszik, az ebben a *szolgálatban állók felkészítése* erre a nehéz munkára. Nem gondolok én itt megközelítően sem egy ápolónői tanfolyam anyagának az átvételére. De bizonyos alapvető ismeretek elsajátítására igen. És bizonyos készség elsajátítására is, a gyakorlati ápolás vonatkozásában. — Talán nem utópisztikus elképzelés a diakónia teológiáját valló egyházunkban, hogy a nyári „kántorképző” tanfolyamok mintájára, a gyülekezeti önkéntes diakóniai munkások számára is tartsunk, hasonló jellegű kurzusokat. — Vagy esetleg egyházmegyei keretekben történhetne ez a felkészítés.

2. *Öregek, magánosok felkarolása.* Ezek azok a gyülekezeti tagjaink, akiknek tulajdonképpen nincs másra szükségük, mint *társra*. Hiszen legtöbbjük magára maradvá él. A gyermekek más városba—faluba költöztek, a hozzátartozók elhaltak mellőlük. Nincs, aki beszélgessen velük. Aki végignézte megsárgult fényképeiket, vagy együtt izguljon velük, amikor hónapok hallgatása után végre levél érkezik, hogy néhány nap múlva hazalátogat a messze szakadt családtag. — Ahol erre igény van, kezdetnek lehetséges volna havonként „nyugdíjasok délutánját” rendezni. Amit én olyan ismerkedési délutánnak tekintenék, ahol az egy utcában, az egy városrészben élő idős híveink megismerhetnék egymást. S e találkozások esetleg kezdetét jelenthetnék a spontán barátkozásoknak, további szűkebbkörű testvéri együttléteknél. Öregjeinek gondozása, főként városi gyülekezeteinkben jelenthetne sokak számára segítséget. De egy percre se gondoljuk azt, hogy falun nincsenek olyan magános, öreg testvéreink, akiknek felkarolására nem volna szükség.

Éppen ezért gyülekezeteinkben ezeket a testvéreinket is állandóan számba kellene venni és szervezeten gondoskodni róluk, hogy a lelkész látogatásai mellett, a gyülekezeti diakónia ezirányú szolgálatában álló testvéreink is eljussanak hozzájuk.

3. *Szeretetintézményeink patronálása.* Amit ebben a vonatkozásban mondani szeretnék az csak annyi: vizsgáljuk felül gyülekezeteink ezirányú felelősségének mértékét és leleményességét. Mert az igazi szeretet nemcsak az áldozat „nagyágában” mutatkozik meg, hanem a szeretet sokoldalú figyelmességében is. — A fenntartó és támogató gyülekezeteknek, — az anyagi terhek hordozásán túl — vállalniuk kellene a bennük gondozottakért a testvéri szeretetszolgálat egyéb formáit is. Mert hiába elég ezekben az otthonainkban, ami az élet fenntartásához szükséges: a tápláló étkezés, a meleg szoba, a gondos kiszolgálás és ápolás. Egy valamilyen mindig kevesebbet kapnak annál, mint amit igényelnének: és ez a szeretet. A születésnap szál szegfű, a „pótmamától” kapott húsvéti pirostojás valójában nem az ajándékozás „értéke” miatt jelentős, hanem a szeretet miatt, ami mögötte van. Ezért buzdítsuk gyülekezeteinket — ahol erre lehetőség van, — szeretetotthonaink rendszeres látogatására, s a benne lakók személyes gondozására. Egy ilyen látogatás nemcsak otthonaink életében jelentene egy „pirosbetűs hétköznapot”, de alkalmas volna a gyülekezeti diakóniai felelősség ében tartására és elmélyítésére is.

Azután jó volna, ha nem feledkezünk meg a gondozottak mellett, az ezekben az otthonokban dolgozó *diakóniai munkások*ról sem. Tudatossítsuk önmagunkban és gyülekezeteink előtt is, hogy ők „egyházi munkások”. S míg mi lelkészek az evangélium hirdetésére adjuk oda egész életünket — Krisztusnak szolgálva — ők ugyanezt a Krisztust szolgálják öreg testvérek betegágya fölé hajolva, vagy magatehetetlen „tizenévesek” pelenkáit mosva évek, évtizedek hosszú során keresztül.

4. *A gyülekezeti diakóniai munka irányítása és szervezése.* Egy ilyen hathatósabb diakóniai gondoskodás állandó szervezésére, a legtöbb gyülekezetünk presbitériuma nagyon alkalmas volna. Akkor legalább ez a testületünk is lépne egyet, — az anyagi ügyek intézésén túl — a tulajdonképpeni egyházi szolgálat irányításának és hordozásának irányába. Ami annál inkább is kívánatos, mert a számadásokra évenként „készségesen bölintő” presbiterség e tisztt kiüresedését jelenti. S éppen hívő és istenfélő presbitereink számára lesz értelmetlenné és feleslegessé. — Nagyobb gyülekezetekben — ahol erre lehetőség van, — kisebb diakóniai munkacsoport is szervezhetné a gyülekezeti diakóniai munkát. Természetesen a presbitérium irányítása és ellenőrzése mellett.

Összefoglalásként még a következőket említeném meg. — Ha az intenzívebb gyülekezeti szeretetszolgálatra irányuló terveinkből és szándékainkból valami is megvalósul, azt mindig egész Magyar Evangélikus Egyházunk szolgálata egy részének tartjuk. Ez megadja szolgálatunk „rangját”, de meghatározza a kötelező magasfokú felelősséget is. S közben ne feledjünk gyakorta hálát adni mennyei Atyánknak, hogy Egyházunkat rávezette a tényleges diakóniai szolgálat útjára. Meg azért is, hogy szocializmust építő hazánkban — sajátos egyházi szolgálatunkat végezve — mégis részt vehetünk hazánk és társadalmunk közös céljainak munkálásában, segítésében.

Csizmazia Sándor

RÓMA BECSUKJA ABLAKAIT

Dr. August HASLER négy éven át a Vatikán Egységtitkár-ságán a protestáns ügyosztály titkáráként működött. Mivel nézete szerint a Kúria a következő években leállítja az ökumenikus mozgalmat, most kilépett a vatikáni szolgálatból, és Münchenben habilitációs tanulmányán dolgozik a pápai csatlakozhatatlanság kérdéséről. A cikk megjelent az *Evangelische Kommentare* 1972/4:209—212. lapjain. V. ö. a cikke vonatkozó véleményünket a Fórum rovatban.

A hivatalos egyházi dialógus elakadása

Az ökumenikus mozgás a római katolikus egyház és a többi egyházak között messzemenően leállt. Az interkommunió kérdésében nincsen előrehaladás. A vegyesházasságra vonatkozó egyházi törvényhozás továbbra is elégtelen. Az eszmecsere az egyházi hivatalnak az evangéliumi egyházunkban való érvényességéről hosszú távon sem biztat eredménnyel. A római katolikus egyház belépése az Egyházak Világtanácsába ma sokkal valószínűtlenebbnek látszik, mint még három évvel ezelőtt. Még a gyakorlati együttműködés területén is visszahúzó tendencia mutatkozik, amint ezt annak a kísérletnek a csődje mutatja, hogy az Ökumenikus Tanáccsal együtt hozzanak létre egy közös orvosi bizottságot.

A kúriai reform hatása

Milyen okok teremtették ezt a helyzetet? Különböző okokat lehet felsorolni. Különösen súlyos hatása van a „Regimini ecclesiae” címen kiadott kúriai reformnak, amely az egész Kúria feletti felügyeletet az államtitkárságra bízta. Emiatt minden ökumenikus döntést végső soron az államtitkárság, és ennek következtében többnyire a Hittani Kongregáció elé is kell terjeszteni. Így az ökumenikus kérdéseket legfelsőbb szinten olyan emberek tárgyalják meg, akik ezen a téren nemcsak semmi szakismerettel nem rendelkeznek, hanem a más egyházakkal való konfrontáció és dialógus egész folyamatában sem vettek részt.

Egy példa. Monsignore Benelli, a bíboros államtitkár helyettese megbízta hivatalának egyik munkatársát, hogy adjon szakvéleményt arról a jelentésről, amelyet az Egyesült Államokban a lutheránus-katolikus tanulmányi bizottság az eucharisziáról készített. A feladattal megbízott személy úgy látszik sohasem hallott a reformátusok és a lutheránusok közötti különbségről, mert állandóan Kálvint és Max Thuriant (Taizé) idézi annak igazolására, hogy a lutheránusok nem fogadják el a reálprezencia tanát, Krisztus valóságos jelenlétét az úrvacsorában.

Az ökumenikus nyitás következményei

Az ökumenikus mozgás elakadásának fő oka azonban az lehet, hogy a római katolikus egyház vezetőségét nyilvánvalóan aggodalom szállta

meg — a katolikus belső krízis láttán, amelyért nem kis mértékben az ökumenikus mozgalmat teszik felelőssé. A Vatikán reálpolitikusai így gondolkodnak: Eljutottunk az ökumenikus nyitásban arra a pontra, amelyen minden továbblépésnek olyan lavinaszerű folyamatot kell kiáltania, amely „a római katolikus egyház” intézményét előbb utóbb maga alá temeti.

A jelenlegi egyházi helyzet és a vele kapcsolatos veszélyek értékelése a szubjektív állásponttól függ. Úgy tűnik, hogy a jelenlegi vezetőség Rómában nagyon aggodalmaskodik, és nemcsak erőteljesen szembehelyezkedik minden további nyitási kísérlettel (v. ö. a cölibátusról szóló vitát), hanem ezen túlmenően ismét becsuk egy ablakot, amelyet a Második Vatikáni Zsinat friss szele tárt ki. A jelenlegi pápa alatt, akinek, személyisége döntő módon határozza meg ezt a fejlődést, ez a tendencia már aligha változik, sőt inkább erősödik. Ámbár mindenképpen lehetséges, hogy egy új pápa alatt a megengedhetőség határát ismét kiterjesztik, és az ökumenizmus terén dogmatikailag elfogadhatónak jelennek ki némely dolgot, amely ellen ma még kézzel-lábbal hadakoznak.

Változhatatlan önértelmezés

A római katolikus egyháztól, mint intézménytől azonban — úgy látom — a jövőben sem lehet sokat várni, mert a római katolikus egyház nem is tanúsíthat lényegesen más magatartást, mint jelenleg. Ahhoz, hogy ez megváltozzék, lehetőségessé kellene válnia annak, hogy a katolikus egyház megváltoztassa önértelmezését, de éppen ebben kötötte meg a kezét a centrális pontokon olyan dogmákkal, amelyeket a csalatkozhatatlanság igényével hirdetett ki. A római katolikus ökumenikus törekvések emiatt futnak holtvágányra.

A dialógus kezdeti lendülete

A lutheránus és református egyház vezetőivel folytatott minden dialógusnál először arra tettek kísérletet, hogy megjelöljék az igazi vitapontokat, és tisztázzák a döntő, egyházat elválasztó tényezőket. Ezzel kapcsolatban érhető módon elsősorban a múltból átvett klasszikus tan-különbségeket jelölték meg. De már viszonylag rövid idő múlva kitűnt, hogy az egyházakban végbement teológiai fejlődés következtében nem egy ilyen kérdést többé nem éreznek egyházat elválasztó jellegűnek. Az evangélium általános értelmezésében az írásmagyarázati és történeti kutatás, valamint a világhelyzet megváltozása folytán olyan egyetértés alakult ki, hogy egyetlen tanulmányi bizottság sem vállalkozott arra, hogy sokáig elidőzzön ezeknél a kérdéseknél (mint pl. a megigazulás tana, a természet, és a kegyelem viszonya stb.). Az eszmecsereket a belső dinamika vitte tovább az ekkleziológiai kérdések felé. Nemcsak azért, mert egyre jobban erősödött az a meggyőződés, hogy az igazi különbségek ezen a területen vannak, hanem döntő volt az az óhaj is, hogy előkészítsék a szorosabb közösséget az egyházak között.

Ennek következtében minden bilaterális dialógusnál hasonló témák jelentkeznek, amelyek az egyházi hivatal értelmezésére, különösen is az egyház tanító hivatalának és ezzel együtt tanító tekintélyének értelmezésére, valamint az úrvacsorai közösség kérdésére vonatkoznak. Ezen a téren figyelemre méltó, sőt sokak füle számára forradalmi jellegű eredmények születtek. A lutheránus—katolikus párbeszédnek nemzetközi és regionális fokon (USA) egyaránt az egyházi hivatal érvényességének kölcsönös elismerése felé és az úrvacsorai közösség részleges elismerése

felé haladnak. Ebből a szempontból a hivatalos dialógust folytató csoportok néha még az egyházak széles rétegeiben végbemenő fejlődést is megélik.

Az ökumenikus dialógusnak ez a váratlanul gyors fejlődése — váratlan mindenekelőtt azok számára, akik nem ismerik az általános teológiai kutatás eredményeit — már néhány év után is világosan sejtetik az ökumenikus dialógus egész problematikáját. Mivel az evangéliumi üzenet értelmezésére vonatkozó kérdéseket mint többé már nem vitás kérdéseket viszonylag rövid időn belül maguk mögött hagyták, és most az egyházi struktúra és az egyházi tekintély inkább formális kérdései felé fordulnak, ma már aggasztó módon válnak világossá az ökumenikus dialógus lehetőségei és határai.

Korlátozott dialógus

Minden dialógus alapvető feltétele nézetem szerint az, hogy a dialógus résztvevői engedjék magukat kölcsönösen megkérdőjelezni, és készek legyenek saját nézetüket világos érvek alapján megváltoztatni. Ha ezt a lehetőséget eleve kizárják, akkor többé nem lehet szó igazi dialógusról. Az igazi dialógus feltételezi az igazság elfogulatlan keresését. Természetesen lehet dialógust folytatni részletkérdésekről is, de akkor olyan korlátozásról van szó, amely tudatosan kirekeszti a dialógusból az élet, a tudomány és a hit bizonyos területeit.

A korlátozott dialógus modelljét kell alkalmazni a római katolikus egyház és a protestáns egyházak közötti hivatalos ökumenikus dialógusra is. Egyelőre nincs igazi dialógus. De területe nincs világosan körülhatárolva, és ezért a helyzethez mérten tágítható vagy szűkíthető. Ez függhet az egyházpolitikai helyzettől ugyanúgy, mint a személyi feltételektől. Teológusoknak nagyobb szabadságot engednek, mint püspököknek, vagy éppenséggel kúriai bíborosoknak.

A katolikus tanítás kötelező képviselése

A dialógus azonban mindig korlátozott marad, mert a római katolikus egyház a lényeges pontokon változhatatlannak tartja tanítását. Ebben minden körülmények között meg akarja tartani azonosságát, és reméli, hogy a katolikus tanítás elfogadhatóvá válik a protestáns egyházak számára. A protestáns egyházak viszont a maguk részéről abban a reményben ringatják magukat, hogy a római katolikus egyház a dialógus folyamán a tanítás lényeges pontjain megváltoztathatja álláspontját, és így átalakíthatja önértelmezését.

A hivatalos egyházközi párbeszéd résztvevői a korlátozott dialógusnak ebből a helyzetéből nem vonhatják ki magukat, különösen azért nem, mert egyházuktól hivatalos megbízást kaptak. Ezt már az Ökumenizmus dekrétuma is világosan kimondja: „A Szent Zsinat figyelmezteti a hívőket, hogy tartózkodjanak minden könnyelműségtől és minden nem bölcs rajongástól, amely az egységben való előrelépésnek csak árthatna. Ökumenikus tevékenységünknek egészen és igazán katolikusnak kell lennie, vagyis ahhoz az igazsághoz való hűségben kell folynia, amelyet az apostoloktól és atyáktól vettünk át, és egyeznie kell azzal a hittel, amelyet a katolikus egyház mindig vallott, ugyanakkor azonban arra a teljességre is kell törekednie, amelyet az Úr akarata szerint az ő testének az idők folyamán kell elérnie.”

Legvilágosabban a dialógusról szóló dokumentum mondja ki, hogy

a teológusok szabadságának területe korlátozott a dialógusban. Felszólítja őket, hogy „különös gonddal törekedjenek arra, hogy jelezzék a szükséges különbségtételt az egyház dogmája és a nagy lelki és liturgiai hagyományok, valamint az olyan kérdések között, amelyekben legitim módon lehetséges a szabad vita és kutatás.” Ez a lehető legvilágosabban mondja ki, hogy az egyház dogmái ki vannak rekesztve a szabad eszmecsereből.

Érinthetetlen dogmák

A dialógus katolikus résztvevői tehát mindaddig szabad eszmecsere-t folytathatnak partnereikkel, amíg nem forog kockán a római katolikus egyház tekintélyi alapon rögzített tanítása. A római katolikus egyház az önértelmezése felől nézve sohasem adhatja meg képviselőinek azt a szabadságot, hogy alapvető tételeit a szabad diszkusszió tárgyává tegyék. Legfeljebb arról lehet szó, hogy ezeket a tételeket jobban fejtsék ki, és világosabban okolják meg, de sohasem lehet arról szó, hogy azokat feladják. A dogmák a katolikus értelmezés szerint olyan igazságokat fejeznek ki, amelyek feladhatatlanok, és itt éppen ezekről a dogmatikai definíciókkal kifejezett igazságokról van szó.

Mivel azonban az ökumenikus eszmecsere célja végeredményben csakis azoknak a felekezeti különbségeknek leküzdése lehet, amelyek éppen a római katolikus egyház említett dogmáit érintik, ezért ez az ökumenikus törekvés szükségszerűen zsákutcába vezet. A dialógust éppen azokon a pontokon szakítják meg, amelyekről tulajdonképpen a dialógust folytatni kellene. Ebből érthetővé válik, hogy az ökumenikus párbeszéd hasonlít az olyan tárgyaláshoz, amelyet doktrínákkal mereven megkötött pártok folytatnak egymással. Ez azt jelenti, hogy a középponti vitakérdéseknél egyik fél sem tágíthat saját egyházának álláspontjától anélkül, hogy fel ne adná éppen azt az okot, amely miatt a párbeszédet folytatják.

Ennek szemléltetésére gondoljuk el egy katolikus helyzetét a pápaságról folytatott párbeszédben. Mint egyházának képviselője el van kötelezve az Első Vatikáni Zsinat dogmáira, amelyek szerint a pápát isteni jog alapján megilleti az univerzális jurisdikciós primátus az egész egyház felett, és ugyanakkor bizonyos meghatározott feltételek mellett a csalatkozhatatlanság is a hit és erkölcs kérdéseiben. A protestáns fél vitatja ezeket a dogmákat. Ha a katolikus fél meggyőzti magát arról, hogy a pápaság csak emberi jog alapján létezik, akkor lehetetlenné teszi saját helyzetét a párbeszédben belül. Többé nem számít katolikusnak, mert átlépte a katolikus ember számára megszabott határt. Ilyen határ azonban ugyanígy adva van protestáns partnere számára is.

A dialógus belső dilemmája

Ebben a helyzetben csak két lehetőség van, amely tovább vezethető. A felekezeti ellentét megszüntethető volna, ha az egyik fél áttér a másik fél hitvallására, vagy ha a római katolikus egyház feladja azt az igényét, hogy a teljes kinyilatkoztatás letéteményese. De úgy látszik, hogy sem az egyik, sem a másik megoldással nem lehet számolni, mint valóságos lehetőséggel. Ha a protestáns egyházaknak a katolikus tanhoz kellene csatlakozniuk, akkor önmagukat kellene feladniuk. Ugyanígy, ha a római katolikus egyház feladná azt az igényét, hogy egyedül ő kapta meg a teljes kinyilatkoztatott igazságot, akkor ez egyenlő volna azzal, hogy önmagát adja fel. Egyetlen jele sincs annak, hogy a római katoli-

kus egyház lényegében valaha is visszavonhatná az Első Vatikáni Zsinat dogmáit úgy, hogy amellet megtarthatná azonosságát.

Mi várható tehát joggal a hivatalos intézményes szinten folytatott ökumenikus dialógustól? Kétségtelen az, hogy el lehet hárítani félreértéseket, megoldás felé lehet vinni közös új problémákat, ki lehet cserélni az exegetikai és történeti kutatás eredményeit. De a konfesszionális ellentét leküzdését nem lehet ettől várni, mert a résztvevők el vannak kötelezve saját egyházaik hitvallására. Ennek következtében a döntő kérdések tabuvá lettek.

Ezzel az érveléssel szemben fel lehetne hozni, hogy már nem áll a katolikus hit alapján, mert nem abból a feltevésből indul ki, hogy a római katolikus egyház az említett döntő pontokon mindig az igazság ügyét képviseli. Ez jó katolikus ellenvetés. De maga az érvelés egyáltalán nem a protestáns—katolikus ellentét legyőzésének lehetőségét jelzi. Csak azt állapítja meg, hogy ezekkel a tantételekkel kapcsolatban nem folytatható semmiféle dialógus, hanem egyetlen lehetőség az áttérés. De akkor nem becsületesebb-e, ha többé nem dialógusról beszélünk, hanem világosan megmondjuk, mit várunk a másik féltől? A „visszatérítés” kifejezés ebből a szempontból becsületesebb volt, mint az olyan dialógus felvétele, amely nem lehet igazi dialógus.

Hasadtelkűség veszélye

Az eddigi elemzésből érthető a hivatalos ökumenikus dialógus gyakran szinte patológikus, skizofrén jellege. Először is egyre világosabbá válik, hogy az exegetikai és történeti kutatás eredményeiben messzemenő egyetértést lehet ugyan megállapítani, de ennek alig van hatása a felekezeti állásfoglalásokra. Olyan szakadék tárul fel, amely áthidalhatatlannak látszik. A tekintélyi alapon rögzített tanok és dogmák megakadályozzák a kutatás eredményeinek továbbgondolását. Sok teológus például exegetikai fejtegetéseiben rendkívül nyílt és továbbvivő tud lenni, de a hivatalos konfesszionális állásfoglalásokat ez egyáltalában nem befolyásolja, mert szigorúan tilos azokat érinteni. Ez tartósan nem folytatható a teológusok belső hasadása nélkül.

Aggodalmak között

E megfontolások alapján érthetővé válik egy bizonyos őszinteség hiánya is, elsősorban a dialógus katolikus résztvevői oldalán. A személyes érintkezés területén gyakran túlteszik magukat az egyház által felállított határköveken. Ilyen helyzetben fesztelenebbek, szabadabbak vagyunk, és merész tételeket jelentünk ki. Mihelyt azonban nyilvánosan kell beszélnünk, ismét visszatérünk az óvatos magatartáshoz.

Hasonlóan érthetővé válik az eszmecsere résztvevőinek állandó rejtett aggodalma is. Ennek oka az a félelem, hogy a római katolikus álláspontot talán nem fejeztük ki elég helyesen és világosan, és az egyházi hatóságok ezzel elégedetlenek lehetnek, és emiatt eljárás megindítását érezhetnék szükségesnek. Ezt a magatartást felelősségérzetnek lehetne mondani, de gyakran nem egyszerűen és közönségesen a megtorlástól való félelemről van-e szó?

Biztonsági intézkedések

A hivatalos egyházközi párbeszéd katolikus résztvevői nemcsak a katolikus dogmákra vannak elkötelezve. Ezen túlmenően megkövetelik tő-

lük a tanító tekintélyhez való alkalmazkodást, hogy olyan kérdésekben is, amelyek önmagukban a szabad diszkusszió tárgyai lehetnének, lehetőleg a katolikus hierarchia hivatalos irányvonalához tartásuk magukat. A dialógus résztvevőit ezen elv szerint gondosan válogatják ki. Ennyiben a katolikus küldöttség összetétele nem felel meg a katolikus egyházon belüli teológiai irányzatok képviselőiténak. Kikapcsolják az említett okokból a progresszív irányt, és dialógustaktikai okokból az ultrakonzervatív szárnyat, úgyhogy tulajdonképpen mindig csak a közép embereit tekintik a dialógusra alkalmasnak. Bizonyos kivételek, különösen korábbi időben, amikor az államtitkárság ellenőrzése még nem volt olyan gondos, nem ellenkeznek ezzel a megállapítással. Egy bizottság összetétele a várható eredményre döntő hatással van. Az ilyen módon elért irányítás jelentőségét tehát nem lehet elég nagyra értékelni. A katolikus félnek ezenkívül külön lelkére kötik, hogy figyeljen az egyház pásztorainak az ökumenikus dialógusra vonatkozó útmutatásaira és direktíváira.

E biztosítékok ellenére sem érzi magát elég biztosnak az egyházi hatóság. Minden dialógusnál kifejezésre jut az a törekvés, hogy kézben tartásuk a dialógust, hogy elkerüljenek nem kívánatos eredményeket. Erre a leglényegesebb eszköz a dialógus eredményeinek publikálása felett gyakorolt ellenőrzés. Mindig az egyházi hatóságok hozzájárulásától teszik függővé, hogy egy dialógus eredményei nyilvánosságra hozhatók-e. Ezzel megteremtették a nyomás hathatós eszközét. Ha váratlanul mégis az történik, hogy egyházpolitikailag kényelmetlen jelentések a megbízó engedélye nélkül kerülnek nyilvánosságra — mint pl. a lutheránus—katolikus tanulmányi bizottság esetében, mely „Az evangélium és az egyház” témáról tárgyalt (v. ö. Ev. Komm. 1971/11:659kk) — akkor minden biztonsági intézkedést megtesznek, hogy a jövőben megakadályozzák az ilyen lehetőséget, és közömbösíték a belőle származó hatásokat — nem utolsósorban azzal, hogy az illető bizottság jelentőségét kisebbítik.

A hivatalos út reménytelensége

Ha a hivatalos ökumenikus párbeszédnek várakozás ellenére mégis olyan eredményeket mutatnának, amelyek áthidalhatnák a felekezeti eltéréseket, akkor mindenekelőtt az a kérdés merülne fel, hogy a római katolikus egyház hogyan juthatna el egy annak megfelelő döntéshez. Ezen a ponton ismét áthidalhatatlan akadályok jelentkeznének. Szembetűnik az, hogy az intézményes egyház milyen rendkívüli módon fél a változásoktól, és ezért semmiképpen sem hajlandó segítséget nyújtani abban, hogy az egyház népe elfogadjon olyan tanulmányi eredményeket, amelyek leépitik a felkezeti határokat.

A hívő nép reménysége

Ezek után úgy látszik, mintha nem volna várható semmi lényeges az ökumenikus mozgalomtól. Itt azonban mégiscsak különbséget kellene tenni az egyház, mint élő közösség és az egyház, mint intézmény, főként mint vatikáni intézmény között. Erre gondolva az ökumenikus mozgalom eredményének lehetőségei nagyon bizonytalanok, de nem egészen kilátástalanok. Nem tagadható, hogy az egyházban, mint élő közösségben mindennek ellenére tudatváltozás ment végbe, és egyre szélesebb körben terjed. A katolikus teológusok jelentős része is másképp gondolkodik, mint a hivatalos egyház. A jelenlegi dilemmából az a teológia vezet ki, amely komolyan veszi a hívők véleményét (sensus fidelium), és amely

számára a tanítóhivatali döntések érvényességének lényeges kritériuma az, hogy a döntéseket elfogadja-e az egyház népe.

Az ökumenikus munka ezzel rá van utalva az egyház bázisára, a hívő népre. Így várható, hogy ezen a szinten a gyakorlati cselekvésre való készség mellett megértés is fog mutatkozni az iránt, hogy a mai világban más vallások összefüggésében mennyire relativizálódtak a ma még vitatott ekkleziológiai kérdések. Mennyivel lényegesebb kérdés ma az, hogy mi a hit, mi a kinyilatkoztatás, ki az Isten. Az ezekkel való komoly tusakodás megváltoztatja az igazsághoz való viszonyt, és végül a felekezeti ellentét legyőzéséhez vezethet. Nem kevés keresztyén számára ez már megtörtént.

Dr. August Hasler
München

Rómában a helyzet változatlan

A. Hasler cikkéhez

VEGYES ÉRZELMEKKEL olvassuk A. HASLER cikkét arról, hogy Róma becsukja ablakait. Tiszteletet ébreszt az a bátor nyíltság, amellyel elemzi és feltárja a római katolikus egyház belső helyzetét. De sajnálatosnak tartjuk magát a helyzetet, amelyet leír. A belső szakadás egyik oka kétségtelenül az evangélium terjedése a római egyházon belül az ökumenikus nyitás nyomán. Isten Szentlelkének munkáját látjuk benne, és ennek örülünk. De nem örülünk annak, hogy a Vatikán a következmények levonása, a római egyház lényegének kritikus átgondolása és megváltoztatása helyett az ökumenikus mozgást állítja le.

MEGLEPETÉST NEM JELENTETT számunkra a cikk tartalma. Legfeljebb azok az ökumenikus optimisták csodálkozhatnak rajta, akik nem vették komolyan azt a tényt, hogy a Második Vatikáni Zsinat hajszálnyira sem tért el a római katolikus egyház dogmáitól, és ezért az ökumenizmus Róma hivatalos értelmezése szerint csak a római katolicizmus hajlékonyabb és meggyőzőbb képviselőjét és terjesztését jelentheti.

NAPNÁL VILÁGOSABB A. Haslernek az az okfejtése, hogy a hivatalos római ökumenizmusnak elméletileg két lehetősége van, gyakorlatilag pedig csak egy. Elméletileg: a római katolikus egyház lényegének megváltozása lényeges dogmái megváltoztatásával együtt, vagy a visszatérítés a római egyházba. Gyakorlatilag pedig — mivel az első lehetőséget Róma kizárta és kizárja — marad a római ökumenizmus egyetlen lehetősége: a visszatérítés a római egyházba. Ez világos és becsületes beszéd.

FIGYELNÜNK KELL azonban arra is, hogy a cikk végén megcsillan mégis egy reménység: a hivatalos ökumenizmus zsákutcába futása után az ökumenizmus a „bázison”, „az egyház népe” körében, gyülekezeti és személyes szinten. Ez azt jelenti, számolnunk kell azzal, hogy a római katolikus ökumenizmus súlya és felelőssége elsősorban gyülekezeteinket, lelkészeinket és híveinket fogja terhelni.

EZ A HELYZET éppen ezért fokozott éberséget követel a legegyszerűbb lelkésztől és a legegyszerűbb hívőtől is. És főként világos látást! Világosan kell látnunk, hogy miért vagyunk evangélikusok, és miért nem lehetünk római katolikusok.

KÖZÖS ALAPUNK VAN. Ez nem is lehet kétséges. Egy az Úr, egy az Isten, és egy a keresztség. Magát Jézus Krisztust és evangéliumát, saját evangélikus hitünk alapját tagadnánk meg, ha ezt a közösséget nem hangsúlyoznánk, és nem vállalnánk.

ÁTHIDALHATATLAN KÜLÖNBSEG, sőt ellentét van ennek ellenére a római katolikus és az evangélikus hit és tanítás között. Ezt egyetlen szócska jelzi: a reformátori „solus” az „egyedüli” szócska. *Egyedül* Isten kegyelméből, *egyedül* hit által, *egyedül* Jézus Krisztusért üdvözülünk, mert Ő az *egyedüli* Megváltó, az *egyedüli* Közbenjáró, az *egyedüli* Feje az egyháznak, az *egyedüli* tanító tekintély az egyházban. Viszont a római katolikus egyház éppen ezt az „egyedüli”-t nem fogadja el, és ezért — logikusan — a pápa családokozhatatlan tanító tekintélyének és Szűz Mária társmegváltóságának deklarálásával tetőzte be dogmaalkotását — nem is olyan régen.

A TRIDENTI ZSINAT hangsúlyozza ugyan Isten kegyelmét, a hit jelentőségét, Krisztus megváltó érdemét. Mindezt beemelte a reformációból. De ugyanakkor eretnekségnek minősítette és átokkal sújtotta a reformátori „solus”-t. És ez azóta is érvényes. Legfeljebb a stílus változott meg, és nem eretnekségről beszélnek, hanem Luther egyoldalúságáról, amely akadályozza az egyház egységének helyreállítását. Márpedig amennyire összetartozik Rómával Szűz Mária társmegváltósága és a pápa családokozhatatlan tanító tekintélye, annyira középponti az Újszövetség és a reformáció számára az, hogy Jézus Krisztus az egyedüli Megváltónk és Tanítómesterünk.

NEM ÉRTÜNK EGYET tehát azokkal, akik szerint — mint a cikkíró mondja — dialógus közben olyan egyetértés alakult ki római katolikusok és evangélikusok között az evangélium értelmezésében, hogy ezen a ponton nincs többé egyházat elválasztó különbség. Az evangélium értelmezését döntő módon határozza meg az egyedül Krisztusért, egyedül kegyelemből, egyedül hit által reformátori tételének elfogadása vagy elvetése. Mivel pedig a római katolikus egyház ezt kitartóan és következetesen elveti, a különbség nem a periférián, hanem a centrumban, a Krisztushitben jelentkezik.

MEG NE TÉVESSZEN tehát az a jelszó, hogy térjünk meg Krisztushoz, és akkor egyik leszünk Krisztusban. Mert ez önmagában teljesen igaz. Krisztusban hívő evangélikusok és Krisztusban hívő katolikusok eljuthatnak a hit közösségére. De gyökeres különbség van kettejük egyházi helyzetében. Ha az evangélikus ember megtér és hisz Jézusban, mint egyedüli Megváltóban, akkor összhangban van saját egyházának hitvallásával és tanításával. Ha azonban egy római katolikus ember jut élő Krisztushitre, és vallja, hogy Jézus az egyedüli Megváltó, aki egyedül kegyelemből és egyedül hit által üdvözít, akkor szükségképpen szembe kerül saját egyházának dogmaival és gyakorlatával. Azt lehet mondani, hogy kriptoprotestánsná lesz. Megteheti, hogy nem vonja le ennek következményeit, és nem élezi ki a helyzetet, elhallgatja és leplezi a belső feszültséget és ellentmondást. De éppen ez vezet ahhoz a hasadtlelkűséghez, amelyről A. Hasler cikke szól. Írásának talán legmeggrázóbb része az, amikor azokról beszél, akik Krisztus vonzásában megismerték az igaz-

ságot, és érzik, hogy emiatt lelkileg átlépték egyházuk dogmatikai határát, de megszokott engedelmességből mégis vállalják az egyház iránti hűséget és ezzel a belső ellentmondást.

MINDENESTŐL FÉLREÉRTENE, aki ezekből a sorokból a régi felekezeti torzsalkodás hangját hallaná ki. Sőt inkább „Krisztus szerelme szorongat”, hogy tiszta vizet töltsünk a pohárba, mert csak így hirdetjük tisztán és igazán, hasadtlelkőség nélkül Jézus Krisztus evangéliumát. Tartozunk ezzel gyülekezeteinknek és hiveinknek, hogy megértsék: csak élő és tudatos Krisztushittel állhatnak meg az ökumenikus érintkezéshez.

TARTOZUNK ezzel az őszinteséggel római katolikus testvéreinknek is, akik Jézus Krisztust vallják egyedüli Megváltójuknak. Testvéri szeretettel fogadjuk közeledésüket, és őszinte nagyrabecsüléssel figyeljük az evangélium igazságáért egyházukon belül folytatott küzdelmüket. De értsék meg, hogy nem kívánunk visszatérni abba a hasadtlelkőségbe, amelytől a reformáció megszabadított minket. Értsék meg azt is, hogy ebből a lelki helyzetből számukra sem a visszatérés a kivezető út, hanem egyedül a római egyház több mint 400 év óta esedékes reformációja.

LEHET, hogy igaza van azoknak, akik A. Hasler cikke szerint attól tartanak, hogy a reformáció egyházaihoz való további ökumenikus közeledés olyan lavinaszerű folyamatot indíthat meg, amely előbb-utóbb maga alá temethetné az egész római katolikus intézményt. Erre azt mondhatjuk: ezt mi nem tartanánk tragédiának, mert ez jelentené az eddigi felszíni reformok helyett a reformáció kezdetét a római katolikus egyházban.

ELKÉPZELHETŐ EZ? Nem feladatunk a jövődömondás. A mi feladatunk csak az, hogy élő hitű és tudatos eszközei legyünk az egyedüli Úr és Megváltó szeretetének és vonzásának. Ezért tartunk ki az ökumenikus mozgalom reális célja mellett — amit A. Hasler nem is említ —, hogy egymás meggyőződésének tisztelben tartása mellett összefogjunk egymással, hívőkkel és nem hívőkkel, társadalmunkért és az emberiségért. Ez megvalósítható ökumenikus cél, szükséges és jó is. És erre szorongat minket Krisztus szeretete.

Dr. Pröhle Károly

A társadalomlélektan szerepe az igehirdetésben

Sinclair Lewis *Elmer Gantry*-jének egyik ifjú lelkésze így töpreng hivatásáról: „Azt várják tőle, hogy békét hozzon az emberiségnek. De mit tud ő azokról az erőkről, amelyek háborút robbanthatnak ki — személyek, osztályok, vagy nemzetek között? ... Azt is várják tőle, hogy vigasztalja a betegeket, enyhítse szenvedéseiket. De mit tud ő a betegségekről? Fogalma sincs róla, mikor kell imádkoznia, és mikor helyesebb gyógyszert ajánlania.”

Az elvárások megnövekedtek a lelkészi szolgálattal szemben is — miért legyen nekünk jobb dolgunk, mint másnak, akinek lényegében folyton tanulnia kell? „Minden oldalról megrohannak bennünket a kérdések: a természettudomány oldaláról minden elágazásában, a filozófia és a pszichológia, a társadalomtudományok, a demográfia és a politika olda-

láról...” (*Skydsgaard*, Lelkipásztor, 1971. 27. o.) Az *eviani* I. szekció jelentésében ezt olvashatjuk: „Újjá kell szervezni a lelkészek képzését, és nagyobb szerepet kell kapniok a lelkészképzésben a társadalomtudományok és a *társadalomlélektannak*, mint segédtudományoknak.” (LP. 1970. 659. o.) A legfrissebb bizonyság *D. Káldy Zoltán* püspök nyilatkozata a korábbinál szigorúbb lelkészvizsgáról: „Ma csak akkor tud egy evangélikus lelkész teológiailag, egyházpolitikailag és politikailag helytállni, ha szünet nélkül képezi magát a teológia, a *társadalomtudomány*, a *lélektan*, a politika, stb. területén” (Ev. Élet, 1972. 9. sz.)

Személy és társadalom a lélektanban

Csak egymás ellen ne játsszuk ki ezt a kettőt! Elég talán a befelé fordultsággal aligha vádolható *Hiebsch—Vorweg* szerzőpárt idéznünk (Bevezetés a marxista szociálpszichológiába, Kossuth, 1967. Ezután: *H—V*. 4. 173. 176. o.), akik látszatkérdésnek minősítik, hogy az egyén, vagy a társadalom (közösség, csoport) elsődleges-e, s a kettő dinamikus kölcsönhatásáról beszélnek, természetesen közösségi aspektusból, világosan leszögezik azonban: „Nem mondhatunk le a szomszédos tudományágak, például a személyiségpszichológia... nézőpontjairól”. Még *Adler* „individuálpszichológiájának” is hangsúlyozott célja az egyén visszaillesztése a közösségbe. „Szerep és személy” c. könyvében *Paul Tournier* egy percre sem feledkezik meg az ember kollektív beágyazottságáról: „A személy fogalma az emberi közösséghez van kötve.” (Le personnage et la personne, Neuchâtel, 1955.) Az a *C. G. Jung* pedig, aki olykor egyoldalúnak tűnő módon hangsúlyozza az egyéni felelősséget, az önmegvalósítást egyértelműen közösségi kontextusba helyezi: „Az individualizmus a vélt sajátosságok szándékos kiemelése és hangsúlyozása a kollektív szempontokkal és kötelezettségekkel ellentétben. Az individuáció (= személylé válás, önmegvalósítás) azonban éppen az ember kollektív rendeltetésének jobb és teljesebb betöltését jelenti, amennyiben az egyén jellegének kellő figyelembevételével jobb szociális teljesítmény remélhető.” (Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewussten. Rascher, Zürich, 1966. 65. o.) Az emberi személy és közösség szétszakíthatatlan, szerves kapcsolata azt is jelenti, hogy bármelyiket részesítenénk „túlpártfogolásban”, az rombolóan hatna vissza (az összefüggések, kölcsönhatások rövidre zárása miatt) akár az egyénre, akár a közösségre. Ha tehát jelen dolgozatunkban a kisebb és nagyobb kollektívumok vannak figyelmünk középpontjában, az nem jelenti azt, mintha elhanyagolhatónak vélnénk a személyiség lélektanát szolgálatunk szempontjából.

Feljövőben a szociálpszichológia

50 évnél alig idősebb ez a tudományág. Jellegéről érdekes és eleven benyomást adhatnak *Madocsi Miklós* könyvismertetései a Theol. Szemlében (1969. 59. és 310. o.) Riesman, A magányos tömeg és Katchourine, Társadalom-lélektan: a marketing kulcsa c. műveiről.

„Az emberi kooperációt tekintjük a szociálpszichológiai kutatás kiindulópontjának és az emberek társadalmi kölcsönhatását pedig e tudomány tárgyának.” (H—V, 6. o.) A Zürichi Egyetem Lélektani Intézetének tájékoztató brosúrája (Richtlinien für das Studium in Sozialpsychologie) szerint „a társadalom-lélektan legáltalánosabb célja a társadalom diagnózis, tekintettel bizonyos folyamatokra is, melyek a személyiség-rendszereken belül zajlanak le”. Ugyanez az irat hangsúlyozza, hogy e kutatási területnek kapcsolatban kell lennie időszerű társadalmi problémák-

kal, sőt ilyen kérdéseket éppen a szociálpszichológia alapjainak vizsgálata vet föl. Ami a gyakorlati kiképzést illeti, szociálpszichológiai szakképesítéshez legalább kilenc szemeszternyi egyetemi tanulmány szükséges, amiből négy félév az általános lélektani tájékozottság megszerzését szolgálja. Ezt azért jó tudnunk, hogy *megfelelő szerénységgel* foglalkozzunk tárgyunkkal. Nem olyan témával van dolgunk, amelyhez egy kis olvasgatással már érteni lehetne! Könnyű ugyan rábólintani arra a követelményre, hogy nekünk, lelkészeknek foglalkoznunk *kellene* ilyen és ilyen stúdiumokkal, de örülhet az a lelkész, aki ezek valamelyikében tényleg jónak mondható tájékozottságra tesz szert és az számára *nem szobasport*, melybe elbújhat a tényleges feladatok elől, hanem *közösségi szolgálat, mely funkcióképesnek bizonyul az egyház, sőt közvetve népműegésze javára is!* E dolgozatnak szerény, de nem jelentéktelen célja annyi, hogy felvillantsa e téma fontosságát és alkalmazásának legalább néhány lehetőségét. A munkamegosztás elve alapján akadnia kellene azonban legalább egy-két evangélikus lelkésznek az országban, aki úgyszorint tényleg belemélyed ebbe a témába. Nem néhány hónapos munka az ilyesmi, de aki nem éri be egy kis tetszetős, ügyes csipegetéssel, az vállalja a kitartó erőfeszítést. Bizonyos alapvető szociálpszichológiai ismeretekre viszont minden lelkésznek szert kell tennie. (Magyarul társaslélektannak is nevezhetnénk tárgyunkat, de helyesebb az átfogóbb egység felől közelítenünk meg, társadalomlélektanról beszélvén, ami persze nem azt jelenti, hogy közben megfedkezhetünk a kisebb közösségekről.)

Direkt papoknak

„Egyénileg”. Bizony! Hogyan viszonylanak a kisebb és nagyobb közösségekhez személyes adottságaink, lehetőségeink és korlátaink, mit jelentenek a családjaink, a lelkeszi fraternitás, a gyülekezet és a szélesebb közösségek számára — ebben tényleg alázatosan elmélyülni egyéni feladat, melyet senkire át nem háríthatunk!

Rendkívül tanulságos, sőt érdekes például Künkel magyarul is hozzáférhető kis könyvének pár idevágó passzusa. (A közösség. A közösség-lélektan alapfogalmai. Ford. dr. Vető Lajos. Budapest, 1940. 54—74. o.) Nagy általánosságban *négy típust* ír le, melyek kialakulása attól függ, hogy a gyermek vitalitása erős, vagy gyenge, illetve hogy a nevelő környezet túl szigorú, vagy túl engedékeny. *A hamupipőke, a sztár, a nőró és a fajankó* korántsem pusztán elméleti figuráiban először persze óhatatlanul egyes embertársaink jellemző vonásait ismerjük fel, több-kevesebb bevallatlan fölény- vagy kárörömmérséssel. De ha ennyinél megrekedünk, az mondhatni tragikus, mert ösztönösen elfojtjuk magunkban, tudatos felismerésünk elől azokat a vonásokat, melyekből *őnarcképünket* állíthatnánk össze. Ez viszont már megközelítően sem ilyen szórakoztató foglalkozás, de annál üdvösebb ön-kiábránduláshoz vezethet. Persze egyik típus sem fordul elő „tisztán” kiadásban, az ellenben biztos, hogy két, esetleg három kategóriának bizonyos keverékéből előáll a saját magatartási-beállítottsági sémánk. Csak az a kérdés: vállalkozunk-e becsületesen erre a fájdalmas, de eredményében annál egészségesebb feladatra.

„*Egyházi felhasználatra.*” Gyülekezeti magatartásunk nem csekély mértékben függ önismeretünk mértékétől, pontosabban attól, hogy egyrészt mennyire mertük megismerni saját tehetételeinket, azokat a tipikus hibákat, torzulásokat, amelyekbe örökletes és szerzett tulajdonságaink szinte belelöknek (ami viszont nem ment fel a személyes felelősség alól), másrészt attól, hogy úgyszintén adott — bár esetleg rejtett — lehetőségeinket mennyire aktivizáljuk, járattjuk be és műveljük ki a

ránkbízottak s egyben sajátmagunk áldására. Egyet okvetlen hangsúlyoznunk kell e részkérdésnél: bármilyen emberismereti rendszer segítségével próbáljuk elszánt erőfeszítéssel jobban megismerni magunkat, az eredmény ki van téve öntudatlan vágyainknak, szakkérdésekben való járatlanságunknak; ha nagyjából jó nyomon járunk, akkor is mindig ideiglenes képet ad csupán — az élő személyiség mindig rejteget meghökentő lehetőségeket — és főleg: még a megközelítőleg helyes „diagnózis” sem fátum, amely sorsszerűen egy bizonyos deformált magatartásra ítélne bennünket megfellebbezhetetlenül. Lehet ugyanis alázatosan tudomásul vennünk, sőt elfogadnunk adott létünknek és helyzetünknek korlátait, és az adott területen *kivirulni*. Ekkor persze energiáink javát nem ácsingózásba, képzelésbe, vagy ítélkezésbe fektetjük, mert azokban csak elcsorognának.

Mekkora tanulság bármilyen egyházi közösség számára is, amit a családról mond *Künkel*: „Az a kérdés, hogyan hordozzák el kölcsönös különféleégeiket. Minél jobban engedik érvényesülni őket, annál jobban virul a közösség.” (48. o.) Ugyanakkor: „A produktív alany nem az egyes ember, hanem a közösség... a lét isteni Teremtője, aki emberi életek révén tör céljai felé.” (89. o.) Megtanulhatjuk, hogy a *csoportok* sem önmagukért vannak, hanem nagyobb egység organikus részeiként kell betölteniük hivatásukat; a *közösségek rangsorában* azonban *Künkel* csak a népig jut el (141. o.) — az egy vérből teremtett emberiség közössége, az *oikumené* bizonyára azért nem merülhet fel az ő horizontján, mert a náci militarista ideológia befolyása ebben megakadályozta, amint az könyve elején és végén félreismerhetetlenül kiérződik.

„*Magunknak*” tanuljuk tehát elsősorban a szociálpszichológiát abban az értelemben, hogy ne csupán továbbadandó, „használható” anyagot lássunk benne, amely még jól is hangzik, s megmutatja, hogy milyen műveltek és haladók vagyunk. A *személyes belátásnál* kezdődik az igazi tanulás, s amit így megemésztve sajátítottunk el, azt adhatjuk csak tovább elevenen, hitelesen. Csak ha „vettük az áramot”, akkor tudjuk letranszformálni gyülekezeti szintre az ige hirdetésben, egyéneknek a lelkigondozásban, és akkor lehetséges a „visszatranszformálás” a legszélesebb skálájú diakóniában.

Ez persze a vezetésnek megfelelő színvonalát is feltételezi. Nem érdektelen tudnunk, hogy Heinz *Dirks* *Psychologie, eine moderne Seelenkunde* c. könyvében (Bertelsmann, Gütersloh, 1964. 169. o.) a vezetésnek három feltételét hangsúlyozza: *intelligencia, vitális energia, önuralom*. Ahol bármelyikkel baj van, megkeserüli a közösség. E tekintetben is fellelősek vagyunk a ránkbízottakért! *Dirks* könyve egyébként áttekint a lélektannak teljes mezejét, a gyermek fejlődési pszichológiájától az üzemi lélektanig, s közben a szociálpszichológiáról is aránylag bő s főleg közérthető tájékoztatást ad. Ezeknek egy-egy szakaszát aligha lehet jelen dolgozatunk keretében érzékletesen ismertetni. Ha nem akarjuk beérni felületen bökszóműveltséggel, akkor egy-egy fontosabb fogalomnak igenis alaposan utána kell néznünk; ilyen pl. a család, vagy a csoport pszichológiája; vagy mondjuk az a téma, hogy a gyülekezet, mint csoport hogyan hat a munkamorálra. *Jó téma lenne száz, csak legyen, aki mozdul rá*; ne olyanok legyünk, mint az a futballista, aki csak akkor találkozik a labdával, ha az nekivágódik.

Az ige hirdetésbe

Okvetlen oda való a társadalomlélektanból, amit megemésztettünk, s ami az Ige üzenetének jobb tolmácsolását elősegíti adott esetben. Dol-

gozatunk címe a végpontig „húzza ki” a témát, mellyel először foglalkozván nem kerülhettük ki az alapoknak legalább megközelítő tisztázását. Nem tételtünk ki most arra, hogy szociálpszichológiai ismereteink hogyan viszonylanak a lelkigondozói szolgálathoz; ezzel külön kellene egyszer foglalkozni. Most legjellegzetesebb szolgálatunkra, az igehirdetésre nézve igyekszem megragadni témánkból, ami gyakorlatilag esetenként odaillőnek látszik. Előbb a textust közlöm, vagy jelzem, majd az igehirdetési részletet, szöveget, vagy utalásszerűen, végül a szociálpszichológiai szerzőre hivatkozom.

„Feszítsd meg!” Az ezerfejú állatnak nevezett tömeg lélektanával először Le Bon foglalkozott úgy 80 éve. Szerinte a tömeges cselekvést a következő három dolog jellemzi: az értelem kikapcsolása, rövidzárlatos izgalmi reakciók és különös befolyásolhatóság. A tömeglélektan modern művelői hangsúlyozzák viszont, hogy a tömeges cselekvéshez okvetlen szükséges a közös érzelmi-indulati beállítottság s a közös ösztön-érdek. Ugyan mi lehetett ez a Jézus elleni vérszomjas tüntetésben? Túl szent volt nekik Jézus, túl isteni — s keresztbe állt az indulataik előtt. Ezért kellett keresztre kerülnie! Titkon uralomra sóvárogta, s aki ezt keresztelte, azt pont királyi ambícióval kellett vádolni, és keresztre küldeni! S mi vajon, a lelkünk mélyén, nem azért „szavazzuk le” Jézust, mert uralkodás helyett szolgálni akar megtanítani?! (Dirks, 152—153.)

„Az úrvacsora közösség a Gyóztessel s elkötelezés mindazokért, akikért nekünk is győznünk kell. Ezek között találjuk majd meg önmagunkat is. (LP, 1972, 115) Künkel (97): „Az önmagáratalálás egyenlő a közösségre találással” (s még inkább megfordítva).

„Imhol a te anyád!” Jézus úgy vette magára a halálos egyedüllétet, hogy már „menetközben” közösséget teremtett magára maradó anyja és tanítványa, János között. Ez a családinál is családibb közösség! Ne hagyjuk ki ezt a hatalmas erőforrást, hisz erre fokozottan érvényes, amit egy pszichológus így fogalmaz meg: „Az emberről teljes joggal lehet állítani, hogy természetből fogva a család tagja és hogy léte könnyen elveszítheti értelmét, ha a család keretében betöltött szerepét elveszti.” (Dirks, 151).

Pál gyülekezeti közvéleményformáló tevékenységével kapcsolatban (bibliaórán) érdekes tekintetbe venni, hogy „a beállítottság-formák lényegileg négy különböző szociálpszichológiai mechanizmus révén jönnek létre: utánzással, identifikációval, tanítással és utasítással”. (H—V ezeket részletezik, 181—223).

„Egymást különbönek tartván timagatoknál...” Sajátmagunk akár egyni, akár közösségi túlbecsülésére s mások ettől erősen eltérő véleményére szolgáljon példa gyanánt, hogy amikor ezer-ezer amerikai és németet megkérdeztek az amerikaiak tulajdonságai felől, akkor az amerikaiaknak 68%-a tartotta honfitársait nagyon dolgosnak, amit a németeknek csak 19%-a támasztott alá; békésnek 82%-ban tartották magukat a tengerentúliak, amit a németeknek csupán 23%-a ismert el, végül a bátorsági bizonyítványt 66%-ban állították ki magukról a jenkiek, amihez képest a germánok 6%-os „elismerése” kissé soványnak tűnik... (Dirks, 184).

„Ki hitt a mi tanításunknak?!” Siralmasan magára maradottnak tűnik a próféta, mégis többszámban beszél, mintegy az Istentől megragadott közös lélek jogán. Künkel szerint minél érettebb személyiséggé válik valaki, adott esetben „annál döntőbben fordul szembe petyhüdt, terméketlen, önző és csak biztonságukra gondoló kortársaival, akik közösségüktől és így a saját tulajdonképpeni valójuktól is többé-kevésbé elvannak zárva. Így fordulhat elő, hogy a személyiség mint egyes ember áll

elő, cselekszik és dönt, noha benne a közösség éled fel és tevékenykedik.” (98) Ez mellesleg elmondható mindazokról, akik Isten „egyedüli” eszközeinek bizonyultak az egyháztörténet válságos szakaszaiban, mind máig, a szolgálat útjának nem egészen könnyű megtalálásáig!

„*Sírjatok a sírókkal.*” Nem beképzelés, hogy enyhíthetjük a szenvedést emberi melléállásunkkal. Serdülő korú fiúkkal kísérletet folytattak: melyikük meddig bírja (egyedül) az áram okozta fájdalmat, s mikor kéri a készülék kikapcsolását. Amikor párosával vizsgálták ugyanezt, tűrőképességük 13⁰/₀-kal nőtt átlagosan, amikor pedig tetszés szerint választhatták meg „szenvető társukat”, akkor átlagban 37⁰/₀-kal javult a fájdalomelviselő képességük, egyénileg pedig 21—57⁰/₀ között mozgott. Ez nyilván fokozottan érvényes a lelki életre. (H—V, 166).

„*Újbort nem öntenek ó tömlőbe.*” Mindenkor változni, fejlődni tudni: az élet záloga. „A kései években az érlelődéstől és a megváltozástól való irtózás... a nyugalom és a béke utáni vágyban jut kifejezésre. Hagyjatok békén! — hangzik az öregedő önzés tipikus jelszava.” (Künkel, 79) Csoportok megmerevedéséről és széthullásáról Dirks (165): „Öncéllá válnak olyan formák, melyek eredetileg egy bizonyos eleven magatartást fejeztek ki. A csoport látszat-életét él... az önkéntes csoportoknál nagy szerepet játszanak ebben az öreg csoporttagok, akik olyan állapotot akarnak fenntartani, amely bár tárgyilag meghaladott, de számukra nemcsak kellemes emléket jelent, hanem fontossági élményüknek is alapul szolgál.” (Tapintatos adagolás helyzettől függően.)

A lényegyet abban látnám, hogy az „egyének” és kisebb-nagyobb közösségek úgy egymásba vannak ágyazva, mint a hagyma rétegei, s egyikről sem lehet úgy beszélni, hogy a többire ne gondolnánk ebben a *funkció-, lét- és sorsközösségben*. Aki erre a pro-egzisztenciára lényével igent mond, azé az élet, akár személyről van szó, akár közösségről. *Átfogó elkötelezettség* ez, a hit jegyében. Keressük hitünk kifejezését és konfrontálódási horizontját a szociálpszichológia segítségével, vizsgálván, „milyen hatással van a keresztyén emberek hite és erkölce a mai társadalmakra és hogy maguk ezek a társadalmak hogyan hatnak vissza a hit életformáira”. (D. dr. Pálffy Miklós dékáni székfoglalójából, LP. 1971. 648).

A témát ezzel csak felvetettük s távolról sem „intéztük el”. Az aratni-való e tekintetben is sok — csak adassanak hivatott és engedelmes munkások, akik a dolog dandárjába állnak.

Bodrog Miklós

CSOPORTLÉLEKTAN

A Csoportlélektan c. válogatott gyűjteményre bizonyára nem kell különösképpen felhívni a figyelmet. A könyv megjelent, és talán sokan hozzá is jutottak. A könyvvel kapcsolatos kritikus állásfoglalás pedig részünkről lehetetlen. A tárgyilagos és minden szempontból szakszerű bírálathoz szinte a szerzőknél is jobban kellene ismernünk a csoportlélektani kutatásokat. A válogatás és szerkesztés munkája, valamint Patáki Ferenc bevezető tanulmánya egyébként is segít eligazodni a 28 tanulmány között. A tanulmányok is korrigálják egymást, vitatkoznak egymással. Marad a legfontosabb és legpraktikusabb út: egy-egy részletkérdésben összegezni a különböző tanulmányokban megjelenő részeredményeket és azok gyakorlati alkalmazhatóságát. Úgy gondolom, hogy a vezetés pszichológiája, a közösségi élet csoportlélektani szempontból, valamint a csoportközi tevékenység pszichológiai megközelítése számíthat általános érdeklődésre a könyvből. Ezekkel a kérdésekkel külön önálló tanulmányok is foglalkoznak, de majdnem mindegyik dolgozatban találunk idevonatkozó anyagot. Ezeket összegezzük most.

Mi a csoportlélektan?

A csoportlélektan nem az egyént vizsgálja önmagában, hanem az emberek csoportjait és *a csoporton belül az egyént*, akcióit és reakcióit, valamint — a kis csoportokat alapul véve — a nagyobb társadalmi jelenségeket. Az eredmények a szakemberek kezében rendkívül termékenynek bizonyultak atekintetben, hogy jobban megértésük a közösségi élet törvényszerűségeit, a csoporton belül a csoportthatást nem nélkülözhető egyénnek a belső világát, illetve legalábbis annak bizonyos oldalait. Alaptétel: A dinamikus egésznek vannak olyan tulajdonságai, amelyek különböznek részeinek tulajdonságától és azok mennyiségi összességétől. Az „egész” nemcsak mennyiségileg „több”, mint részeinek összege, hanem minőségileg is más tulajdonságai vannak. A rész és az egész is egymással többszörösen összefüggő, de mégis önálló realitások. Ezért kell törekedni az egyén viselkedésének leírásánál az átfogóbb társadalmi egységek vizsgálatára. A társadalomtudományok robbanásszerű eredményeinek a pszichológiába történő forradalmi bevonulása révén a kísérleti pszichológia fokozatosan pszichológiaibb jellegű lett s közelebb került a valóságos élet problémáihoz. Alapvető kiindulási pont az is, hogy a kiscsoportok — pl. a család, az iskolai osztályközösség, a munkahely, sőt még sok tekintetben a gyülekezet! — társadalmi adottságok és társadalmi, közösségi funkciót töltenek be. Ezekben formálódik ki az egyén jelleme, szociális természete, az ösztársadalomhoz való viszonya. A kiscsoportoknak nagy jelentőségük van az egyének társadalmi, hétköznapi életvitele, életfolytatása irányításában. A makro- és mikrokörnyezet bizonyos átmeneti határvonalán alakul ki a személyiség. „A társadalmi hatások az egyén minden cselekvésében érvényesülnek, alapvetően, közvetlenül és messzirehatóan” (98. o.). Mindegyik csoportnak spe-

ciális társadalmi struktúrája van, tehát vizsgálható, definiálható, irányítható. A mindenkori kiscsoportok életere és funkcionálása pszichológiai szempontból is függ az össztársadalmi helyzettől. Ezt vizsgálja a csoportlélektan.

A vezetés lélektana

Milyen személyiségjegyek tesznek képessé egy embert arra, — hogy mások szemléletét és tevékenységét irányítsa? — Már Platónt is foglalkoztatta ez a kérdés, de a kísérleti — analitikus és szintetikus — kutatások még ma is egyre több új felismerést tartogatnak. A csoportpszichiáterek tévesnek ítélik azt az eddigi általános felfogást, hogy vezetőnek lenni egyszerűen személyiség-tulajdonság, s így eleve vannak vezetőkre rendelt egyének. A vezetőszerep és annak meghatározói az összefüggési lehetőségeknek legalább hétpolusos hálózatát adják. A vezető egyéni adottságai és addigi tapasztalatai koordinációba kerülnek a vezetettek adottságaival, a csoportstruktúra specifikumaival, a csoport céljával, a csoporttagoknak a vezetőre irányuló elvárásaival, s a csoport tagjainak az előzetes vezetőkkel kapcsolatos tapasztalataival. Mindebből épül fel szerencsés esetben a jó, vezetésre alkalmas személy vezetési diagramja, valószínűségi táblája.

a) Olyan személyek, akik életük folyamán aránylag korán beletanultak a vezetésbe, később általában előnyben vannak a vezetésért folyó versenyben.

b) A vezetettek jellemtulajdonságai adott esetben egy bizonyos típusú vezetőt előfeltételeznek, indikálnak.

c) A csoport eddigi vezetőivel kapcsolatos tapasztalatai befolyásolják a csoporttagokat, hogy kit választanak vezetőnek.

d) Valamely csoport belső összeforrottsága megszabja azt a maximális fegyelmet, amelyet a vezető megkövetelhet.

e) Minden csoport — tudattalanul is — kidolgoz bizonyos elvárásokat. A vezetőnek meg kell felelnie ennek.

A vezetőszerep pszichológiája tehát nagyrészt a vezetetteknek és igényeiknek a pszichológiájává válik, változik.

Néhány tanulságos adat

a) A vezetői szerep megszerzése minden esetben továbbalakítja — jó vagy rossz irányban! — a szerep hordozójának jellemét.

b) Leggyakoribb fontos tulajdonságok a vezetőknél: kezdeményező-készség, nyíltság, humorérzék, lelkesedés, önbizalom, barátságosság.

c) A vezetőt a vezetetteknel fokozottabb mértékben köti a társadalmi és a csoport által képviselt etika. „A vezető csak akkor tesz szert befolyásra, ha csoportja normáinak csoportja minden más tagjánál szigorúbban aláveti magát. A vezető nem a legszabadabb, hanem a legkevésbé szabad személyisége csoportjának.” (375. o.)

d) A vezetettek részéről kivetítés történik a vezetőre. Ennek kettős, dialektikus jellege van. 1. Annak a személynek kell lennie, mint a csoport többi tagja. (2) Ugyanakkor annak a személynek, akivel a többiek azonosítják magukat, lehetőleg meg kell egyeznie a csoporttagok általános típusával. Itt valami hallatlanul kényes egyensúlyról van szó: egység a különbözőségben. A vezetőnek nyomatékosan hangsúlyoznia kell a cso-

porthoztartozását, minden tekintetben. Továbbá: ez a „kivétítés” többnyire az apa-komplexum vonalán történik. Ezért igyekeznek a főnökök nagymértékben magukra ruházni az apa-szerep attribútumait. Nyugaton a hadvezérek, a gyárosok és kormányfők szeretik az „atya” megszólítást. Ritkán hiányzik a propaganda repertoárjából az a kép, amelyen boldogságtól sugárzó gyermekek pl. virágot nyújtanak át a „főnöknek”.

e) A vezetés mindig élethalálharc. Fraser szerint már primitív népeknél is mindig gyönyörteljes diadalról vagy megsemmisülésről volt szó. Az áhítat és iszonyat jól jellemzi a vezető rendkívüli helyzetének szükségszerű kettősségét: „Tegnap még istenként imádták, s ma közönséges bűnözőként ölik meg”.

f) Létezik egy bizonyos vezérsóvárgás, mely meghatározott feltételek mellett aktualizálódik. (1) A vezetettek részéről felfokozott életföltés és az átélt gyámoltalansági helyzet. (2) A vezető tényleges sikere valószínűs vagy megjátszott veszély leküzdésében. Ennek a két feltételnek az egybeesése rendkívül erős vonzódást munkál ki a vezető egyéniségek iránt.

A csoportlélektannak ezeket az adatait részletekig menően konfrontálni kell a lelkeszi hivatás és a gyülekezeti élet speciális vonatkozásaival. (pl. miben hasonlít mint szociológiailag is megközelíthető státusz, a lelkeszi vezető szerep egyéb csoportok vezetési típusaihoz s miben különbözik tőlük alapvetően...) Az egyéni önképzésben jelentkező tényleges hasznosságon túlmenően a gyülekezeti fórumok elé vitt eredmények — bibliaórai sorozat keretében — közösségileg is gyümölcsöztetik a témát. Hiszen gyülekezeti tagjaink gyülekezeten kívül is egyszerre még több más csoportnak a vezetettjei vagy vezetői.

1. A közösség

Csoportlélektani szempontból a közösség olyan együttműködő személyek csoportja, akik együttesen reagálnak valamilyen hatásra. Még pontosabb meghatározás: a közösség az organikus vagy szociális szükségletek együttes megélése. Ez a szociális egység az emberiség életének valóban létező, szükségszerű és gondolkodó lényekből álló formája. Tagjai egyformán részt vesznek a társadalmi munkában; a közösség a tagok egyenlőségén és szabadságán alapul. A közösség tehát: kontaktusban élő egység. Csak akkor van létjogosultsága és csak akkor beszélhetünk valódi közösségről, ha az embereket olyan tevékenység feladataiban egyesíti, amely nyilvánvalóan hasznos mind a társadalomnak, mind az egyénnek. A közösség feladata: társadalmi érték teremtése.

Mindenféle közösséget minden esetben tehát csak létfeltételeivel együtt, tágabb társadalmi viszonyokkal összefüggésben, sajátos szociális minőségű csoportként, társadalmilag integrált egységként, értéktartalmaival, dinamikus történéseivel, valódi történetével, önkormányzati és strukturális viszonyaival együtt kell elemezni és minősíteni. A közösség még további meghatározói: a csoportos együttlét időtartama, az intézményesíthetőség mértéke, a kooperáció színvonala, a csoporttagok homogenitásának foka, a közösséghez csatlakozás módja, a közösség szankcionálási és ellenőrzési rendszere, a szükségkielégítés formái és mértéke. (Mind-egyik meghatározó külön bibliaórai értelmezésre és feldolgozásra kívánkozik!) Makarenko elemzése szerint a közösség: állandóult baráti, ideológiai, munka- és életközösség, tehát kontaktusos közösség. A közösségek lehetnek: maguktól keletkező és szervezett, ideiglenes és állandó, egyszerű és összetett közösségek. A csoporthoz tartozás eredhet: természetjogból, tekintélyből, kényszerből vagy önkéntességből.

2. A közösségen belüli kommunikáció

A közösségen belül az egyének igen differenciálódnak. Attól függően, hogy az egyén milyen helyet foglal el a közösségben, nagyban alakul a jelleme. A közösségen belül az egyének egymás iránti szimpátia fejlődését motiválják az egyéni adottságok és a közösségnek az egyén iránt támasztott követelményei. Gyülekezeti vonatkozásban is a közösséggé formálódás sokoldalú problémái közötti eligazodásban nagy segítséget jelent annak valószínűsített felmérése, hogy hogyan ítéli meg önmagát a gyülekezeten vagy bármelyik közösségen belül egy személy; valamint hogyan ítéli meg a közösség egésze egy-egy tagját, s hogyan ítéli meg a közösséget egy-egy személy. Az indítékok általában nem tudatosak, de annál jellemzőbbek. Ez a probléma „a másik ember észlelésének” nevezett kutatási terület. Kérdés: milyen esetben, milyen szervezetségben, milyen célok szolgálatában bizonyulnak az emberek leginkább egymással összeférhetőnek?

Ha egy személy csoporthelyzetbe kerül, a környezetéről alkotott ítélete többnyire közelítő tendenciát mutat csoportja más tagjainak ítéleteivel. Csoporton kívül az egyén minden helyzetet a csoportjából magával hozott norma szerint észlel és minősít. A csoporton belül pedig a közösség a tagjait a csoportnormákkal szembeni hozzáállása szerint ítéli meg. Az egyénnek a közösséghez tartozás tudatát, a közösség részéről érkező sikerélmények, az egyén tevékenységének dicséret, köszönet vagy jutalom formájában kifejezett reakcióival méri és fejleszti. Nem igaz, hogy a csoport — tévesen megítélt nivelláló hatása révén — lesüllyeszti az egyént. A csoportlélektani kutatások épp az ellenkezőjét igazolták. Minél nagyobb elismerést észlel egy személy csoportjának többi tagja részéről, annál inkább fog vonzódni csoportjához. Persze, ha egy csoport már eleve agresszív és antiszociális célok szolgálatában áll, a „sikerélmény” törvényszerűsége ugyanúgy érvényesül, csak most már ténylegesen negatív formában.

Közös céllal rendelkező egyénekből álló csoport közös cselekvésének elengedhetetlen feltétele a kommunikáció bizonyos minimuma. Bár nem kell feltétlenül valamennyi egyénnek kommunikálnia egymással és egy városi gyülekezet esetében ez amúgyis lehetetlen, de a minimális kontaktus-hálózat minden gyülekezeti tag számára nélkülözhetetlen és kötelező. Önmaga és a gyülekezeti érdek, a gyülekezet, mint közösség társadalmi funkciói miatt a közvetlen érintkezésen alapuló kapcsolatok a leghatékonyabbak. Vannak csoportok, melyeknél eleve adott szervezet szabja meg a kommunikációs hálózatot, pl. iparban, hadseregben. Freud egynevezőn említi a hadsereget és a katolikus egyházat; mindkettőről azt állapítja meg, hogy magasrendűen szervezett, tartós, mesterséges tömeg.

3. A közösségen belüli hatalmi pozíciók

Minden csoportban, közösségben általában egy háromszintes hierarchiával találkozunk: mindenkinek van feljebbvalója, többnyire van beosztottja vagy munkatársa s mindenki egyúttal önmaga is. Gyakori minden csoporton belül a kapcsolatok, a viszonyok alá-, vagy túlbecsülése. A közbeeső státuszt elfoglaló személyek nagyobb konformitást tanúsítanak a feljebbvalók iránt, utánozzák őket. Kimutatható az általános törekvés az alacsonyabb helyzetből a magasabb pozícióba való átkerülésre. Hiszen a magasabb pozíciók nagyobb lehetőséget nyújtanak az egyéni és közösségi szükségletek megoldására. Ez a törekvés a civilizációnkban normális motiváció, egyfajta emberi tropizmus. A csoportban az egyén arra

összpontosít, hogy közelebb kerüljön a hatalmi státuszhoz és a hatalommal rendelkező egyénekhez. A hatalmat — szociológiai értelemben — mint a szükségletek kielégítése felett gyakorolt ellenőrzést kell definiálnunk. Fontos, hogy a hierarchikus struktúra ne legyen túl merev és tegye lehetővé a szükséges egyéni helyváltoztatásokat a pozíciók között, mert különben a csoporton belüli kohézió erőtlennül meg. A hierarchián belüli mozgás lehetőségei csökkentik az alárendelt ellenségeskedését a feljebbvalókkal szemben. Az egyénnek a hierarchikus zónában elfoglalt státusza meghatározza, hogy miképp viszonyul a közösség egészéhez. A státuszegyenlőség — vagy legalábbis annak látszata — elősegíti kollektív döntések hozatalát. A hierarchiának egyszerre kommunikációs és szociális rendnek kell lennie. Akkor alakul ki a közösség tagjaiban a normális „tudati kettőség”, ha az egyéni sikerélmény és az együttes kívánalmaknak megfelelő strukturális hierarchia legalább egy ponton egybeesik.

Csoportközi kapcsolatok

A szociálpszichológiának ez a területe az ökumenizmus problémájához ad néhány érdekes és elgondolkodtató szempontot. A csoportközi kapcsolatok: ez egy állapot. Tartalmat nyerhet a barátság vagy ellenségeskedés, együttműködés vagy versengés, szövetség vagy szembenállás, siker vagy kudarc átélésének korrelációiban. Két vagy több csoport funkcionális kapcsolatai és e kapcsolatok eredményei pozitíve vagy negatíve konkretizálódnak ezekben a sémákban.

M. Sherif tanulmányában (389. kk) két csoport egymáshoz való viszonyát és magatartási hálózatát a kiélezett konfliktus és az ennek megszüntetésére irányuló kezdeményezések pillanatában mutatja be.

1. Konfliktus esetében:

a) Ha a különböző csoportok kölcsönösen versengő tevékenységeket végeznek és az egyik céljainak elérése a másik kudarcát jelenti, a két csoportban kölcsönösen kedvezőtlen sztereotípek alakulnak ki egymásról. Erre utal a közismert francia aforizma: „Az emberek inkább el tudják viselni saját szerencsétlenségüket, mint másnak a szerencsését.”

b) Ezzel párhuzamosan megerősödnek a csoportok tagjaiban a saját csoportjukat dicsőítő és öngazoló attitűdök. Ez az a szituáció, amikor csak szép szavaink vannak a saját csoportunkról és csak rossz véleményünk van a másik csoportról. Ha mi öljük meg az ellenséget, hősök vagyunk. Ha ő öl meg minket, ő gyilkos. A véleményünket nem annyira a szóban forgó másik csoporttal kapcsolatos személyes tapasztalat határozza meg, hanem elsősorban a saját vonatkoztatási csoportunkkal való érintkezés. Az egyes ember csak egészen kevés kategóriát használ a csoportok közti tájékozódásra. Csak a „nekünk jó” vagy „nekünk rossz” viszonylatokat, érdekeltségeket különbözteti meg anélkül, hogy a kettő közötti számottevő más változatokat is érzékelné, látná. Az előítéletek sokszorosan megnehezítik a tisztánlátást és a további orientációt.

c) A csoportközi kapcsolatok befolyásolják a csoporton belüli kapcsolatokat is. A csoporton belüli demokrácia egyáltalán nem vonja magával a csoportközi demokratizmust.

2. Enyhítő akciók esetében

a) A csoportok közötti kapcsolatok addigi konfliktusos fejezetei szinte leküzdhetetlenül megszabják azt a módot, ahogyan egymás felé

orientálódhat két csoport enyhítő akciók pillanatában. A csoportközi érintkezés nem feltétlenül enyhíti a fennálló ellenségeskedést.

b) A konfliktusok csak *fölérendelt célok* bevezetésével és tudatosításával enyhíthetők. Összehangolt erőfeszítés és erőforrás kell egy adott célra pl. a társadalmi és nemzetközi diakoniára való állandó figyelemmel és odaszánással. A „közös cél” kifejezés helyett jobb a „fölérendelt cél.” Így kialakulhat az együttműködés tendenciája.

c) Hosszabb időn át több fölérendelt célra van szükség ahhoz, hogy fennmaradjon az együttműködés a csoportok között. A vezetők is csak így tehetnek bátran lépéseket — csoporton belüli népszerűségük veszélyeztetése nélkül! — a harmonikus kapcsolatok kialakításával. Idővel ez a „jó viszony” — a szociálpszichológia kísérletei szerint — még intézményes formát is ölthet.

Győr Sándor

A nyár folyamán megjelenik

Dr. Hafenscher Károly:

MA ÍGY IMÁDKOZZATOK!

című imakönyve

(Válogatás egy modern svéd imakönyvből)

Ára: 20,— Ft

Kiadja az Evangélikus Sajtóosztály

Gyülekezeti szolgálataink

Kegyelem vize

4 Móz 20,6—11

Lelkészi beköszöntő beszéd az óbudai gyülekezetben

Meghatottan állok előttetek... Új gyülekezetem, — szívből köszönöm a szeretetet, mellyel elhívtatok. Köszönöm egyházfőhatóságom bizalmát, püspök úr igehirdetését, esperesem és a lelkésztestvérek körülvevő imádságát, vendégeink, barátaim, volt gyülekezetem biztató tekintetét.

Csendesen vallom: mindenek mögött és fölött itt érzem az életemet mindig szeretettel irányító Isten jelenlétét. Fülöp Dezső drága testvérem-től Isten kezén át felveszem a szolgálatot hittel és készséggel.

Unnepélyes induláskor tervekről, programokról szokás szót ejteni. Az a tervem, hogy e gyülekezetben mindenkinek megértő testvére legyek. Es az a programom, hogy lankadatlanul hirdessem közöttetek: Isten szeretet, Isten hatalom és erő! E kettő — a személyes beszélgetés és az igehirdetés — ma a lelkeszi szolgálat fókusza.

Mindig hálás leszek, ha e „kettős”, mégis „egy” szolgálatban őszintén elmondjátok kételyeiteket is. Mai igénkben is kicsit meglepő köntösbelen lép hozzánk Isten. Mohás, halott kősziklából víz ömlött szomjas embereknek. Megértem, ha valaki csupán mesébe illő köntösét nézi és azt mondja: mit kezdhetünk ma az ilyen történetekkel. Vessző érintésére víz fakad olyan kősziklából, melyet tudós geológusok töviről hegyire megvizsgálhatnak...

Kérlek, hogy ne a köntöst nézd! Az örökérvényű tartalmat! *Isten szeretetére és hatalmára számíthatunk!* Ha az utak bezáródtak, — lesz még egy út! Ha minden kapu zárva, — nyitva egy!

Van egy régi latin himnusz, — így kezdődik: „Az éjszaka közepe a nap kezdete”. S ebben azt az Istent magasztalták, aki a legsötétebb éjszakában kezdi meg az új napot. Amikor éjfél mutat az óra, amikor a legnagyobb sötétség az elhagyatottság, — akkor kezdődik az új nap. A nyomorúság közepe a vigasztalás kezdete.

Nagyszombat éjszakája a legsötétebb volt, a legkilátástalanabb — de éjfélkor új nap kezdődött: Jézus feltámadt. A pusztai nép a legnagyobb kétségbeesésben volt. Síró gyerekek, elalélt öregek hiába várták a vízkutató csoportokat, hogy kecskebőr tömlőkben hozzák az élető vizet. Isten ebben a sötétségben kezdett munkába. Úgy, hogy az előtte imádkozó Mózeset és Áront küldi a kősziklához.

Itt egészen földi ügyről van szó. Víz! Isten azt akarja, hogy ebben a világban — új meg új sötét éjszakák után — szép, jó emberhez méltó élet legyen. Necsak vízhez jusson hozzá mindenki, de orvoshoz, orvosághoz, élelemhez, egyenjogúsághoz, sziréna-mentes nyugodt éjszakához, emberi megbecsüléshez, igazsághoz. Az is lehet, hogy vannak itt, akiknek nincs éppen lakás-problémájuk, — de itt belül nincs öröm, nincs békeség.

Isten szeretetére és hatalmára számíthatunk! Imádkozó Mózeseket, imádkozó keresztyéneket szólít fel, induljanak az Ő nevében és hatalmával segíteni. Szeretném, ha ezzel a bizonyossággal indulna egy „új napba” most gyülekezet és lelkész.

Itt, ahol annyira hangos a múlt — római légionáriusok bakancsa dobant, Anjou királynék lépkedtek egykor gőgösen, a Goldberger-gyár kihasznált, sápadt asszonyai sóhajtoztak — a hangos múlt mellett még hangosabb a jelen, a modern világ.

A hatalmas, gyönyörű új házak között szerényen húzódik meg ez a templom — kőszikla —. Itt nem hivalkodásra, uralkodásra töltekezünk, hanem szolgálatra, öröme egyházunk, hazánk javára.

Aquincum... E kelta eredetű szó az „Ak ink”-ből származik. Azt jelenti: bő víz. Áldjon meg bennünket Isten, hogy itt Óbudán mindnyájan elmondhassuk — rácsodálkozva Isten szeretetére, az emberi jószándéokra —: „Bőven ömlik a kegyelem, a békesség éltető vize!”

Görög Tibor

A Biblia a tudományos kutatás fényében

A lelkeszi munkaközösségben tartott előadás, anyaga felhasználható gyülekezeti előadáshoz.

1. Büszkélkedhetem a Bibliával, vagy szégyenkezniem kell miatta? Régi korok avult dokumentumának tekintsem, vagy csodáljam a mindenkoriban megújuló időszerűségét? Zavart vallásos elmék által gyártott és görcsös konoksággal őrzött „legendagyűjteményt” tartok kezemben, vagy netán „a minden tudományok megfellebbezhetetlen alapíratát”? Vajon támadja a tudomány a Bibliát, vagy megvédi; hitelet rontja, vagy igazolja?

Elhibázottak ezek a kérdések: véglegesek, egyoldalúak és szakszerűtlenek. Ennek ellenére az egyház történetének hosszú időszakában homloktérben állottak, s még ma sem mondhatjuk, hogy minden tekintetben túljutottunk rajtuk. Komolyan kell vennünk ezt a kritikai megállapítást: „Jézus Krisztus révén az emberiség számára feltárult a legnagyobb bölcsesség, éppen ezért céltalan minden olyan kísérlet, amely a természet titkaiba mélyebben akar behatolni, mint ahogyan azt a Szentírás engedélyezi. A Bibliát tehát a tudomány és a természetkutatás kérdéseiben is a legfőbb tekintélynek és az igazság végső kritériumának tartották.”¹ Ugyanakkor az is igen figyelemre méltó, hogy a legutolsó évtizedben jól érzékelhető módon megerősödött egyfajta önkritikus szemléletmód is a Bibliát mindenestől a legendák világába utaló, s ennél fogva a Bibliát a tudományos kutatás számára értéktelennek és használhatatlannak ítélő „hiperkritikus állásfoglalással” szemben.²

Ma már világos, hogy az igazság a két végletes álláspont között fedezhető fel, melyet sem délibábos „bibliavédelemmel”, sem délibábos „bibliakritikával” nem lehet kielégítő módon megragadni. Zavart mindig az okozott a múltban, ha a Biblia és a tudományos kutatómunka — akár egyik, akár másik oldalról kiindulón! — „rövidzárlatos módon”, erőltetetten került kapcsolatba egymással, s elmosódtak az egyébként

élesvonalú határok a két terület karakterisztikus jellemzői között. Ez a felismerés tanulságul szolgálhat a jelen és a jövő számára is.

A kölcsönös határátlépések kiküszöbölésének legjobb módja az, ha szem előtt tartjuk a kultúrparancsot³, amiből természetszerűleg következik a tudományos kutatómunka teljes szabadságának elismerése, beleértve a Biblia egyes megállapításainak tudományos vizsgálatát is, — már persze ami benne a történettudomány egzakt módszereivel egyáltalán megközelíthető. Ezzel szoros összefüggésben érvényesítenünk kell azt a felismerést is, hogy a tudományos kutatómunka Bibliával kapcsolatos eredményei — legyenek azok „kedvezőek”, vagy akár „kedvezőtlenek” — csak a Biblia „emberi oldalával”: a kérygma „burkával”, az örök Ige időhöz — korokhoz kötött „pólyájával” vannak közvetlen kapcsolatban. Ennélfogva nincs lehetőségünk — de szükségünk sem! — arra, hogy az egyes tudományos eredményeket Bibliánk tulajdonképpen és legsajátosabb igazságtartalmának hiteles cáfolataként, vagy igazolásaként tart-suk számon⁴. Ma is korszerű és a lényegét frappáns módon megragadó Luther állásfoglalása: „A filozófusok manapság azon disputálnak, hogy min alapszik a föld. A Szentírás azt mondja, hogy a vízen alapszik, s ezt a szem látásának megfelelően mondja. Mert úgy tűnik, mintha a föld a vízen lenne, amint a Genesis is mondja: „megjelent a száraz...”, mert ezt így látjuk szemünkkel”⁵. Luther nézete nemcsak a teremtéstörténet formai és tartalmi „helyretételére”, hanem *Bibliánk egész elbeszélés-anyagára* vonatkozóan is eligazító érvényű⁶.

2. *Témánk anyaga olyan óriási és szerteágazó*, hogy a teljességet — akár megközelítő pontossággal és csupán vázlatyszerűen is — lehetetlenség megragadni. Szükségképpen korlátoz a rendelkezésünkre álló szűk-reszabott időkeret, elérhető forrásaim meglehetősen csekély száma, valamint ismereteim esetlegessége és töredékessége. Tartozom az igazságnak ezzel a vallomással. Következésképpen feladatokat úgy próbálom megoldani, hogy *egyes szemelvényeket ragadok ki* azokból a tudományos eredményekből, melyek kapcsolatban állanak a Bibliával. Az a reménységem, hogy — mint „csepp a tengerből” — valamit megmutatnak a nagy egészből és érzékeltetik azt a pozitív hatást, mely szinte felbecsülhetetlen értékű Bibliánk korszerű szemlélete szempontjából.

3. Sok új ismeretet köszönhetünk a *régész ásójának*. Példaként *egy egész nép „felfedezését”*, valamint *egy 2500 m² alapterületű kövezet feltárását* említem.

A nép, mely évezredekken át ismeretlen volt, illetve létezése a legendák kódébe vészett: *a hettiták népe*. Kereken száz évvel ezelőtt a leg-pontosabb „ismeretanyagot” összesen 7(!) sorban össze lehetett foglalni: „Kánaáni nép, amelyet az izraeliták Palesztinában találtak; a Hebron vidékén, az amoriták között és mellett, majd később északabbra, Bethel környékén élt és Salamonnak meghódolt; de Szíria felé még később is volt egy független, királyi uralom alatt élő hettita törzs.”⁷ Vagyis jelentéktelen kánaáni népecske, egy a sok közül, mely a történelem folyamán semmiféle különös tettel nem tüntette ki magát.

Henry Sayce-t azonban — teljesen függetlenül a Bibliától — 1876-ban izgatni kezdte a „hettita-kérdés”, s 1880-ban előállt nagy vihart kavarázó elméletével, aminek következtében kiváló tudósok népes csapata (ásóval, ékírás-megfejtésével, összehasonlító nyelvtudomány felhasználásával; Wincklertől Hroznyn keresztül Bossertig) valósággal rávetette magát a téma kutatására, s néhány évtized alatt a világ elé tárta a tudományos szenzációt: egy 3000 évvel ezelőtt élt nagy nép történelmét. Mert nagy népről és nagy birodalomról van szó, melynek regisztrálható, egyenesen elképesztő pontossággal rekonstruált történelme 600 eszten-

dőt ölel fel a Kr. előtti II. évezredben. Nagy hatalom, olyan kiváló ural-
kodókkal, mint pl. I. Mursilis (1620—1590), aki elfoglalja Babilont; vagy
mint I. Suppiliumas (1375—1335), akinek nagyszerű hadvezéri képes-
sége kiváló politikai érzéssel párosul, mert az általa legyőzött népeket
nem süllyeszti rabszolgasorsba, s akinek egyik fiát Tut-anh-amon öz-
vegye szívesen maga mellé emelné Egyiptom trónjára; vagy mint II.
Mursilis (1334—1306), a nagy szervező, művészeti és irodalom-pártoló;
vagy mint Muwatallis (1306—1282), aki Quadésnal 1296-ban tönkrevéri
II. Ramses (a „nagy Ramses”!) seregét; vagy mint III. Hattusilis (1275—
1250), aki Egyiptommal „örök békét” köt (a világtörténelem első ismert
írásos békeszerződése!), és egyik leányát II. Ramseshez(!) adja feleségül.

Nem lehet kétség: *Egyiptommal és Babilonnal egyenrangú hatalom*
volt jelen a mai Törökország, Szíria, Mezopotámia vidékén hosszú év-
századokon keresztül!⁸

Valóban különös, hogy erről a birodalomról évezredek át *semmit*
sem tudunk. Illetve:... *valamit* azért tudhattunk volna. Ceramot idé-
zem. A Bibliában egy olyan említésükkel találkozunk, melyre „a kutató-
tónak már régen Sayce előtt fel kellett volna... figyelniük, ha a tudomá-
ny a XIX. században nem tekintette volna a Bibliát olyan gyanús-
nak. Ez az említés a Királyok második könyvében (7,6) olvasható. (Idézi)
*Minden eddigi megjegyzéssel, a teljességgel semmitmondó, igazi törté-
nelmet sehol sem formáló törzsek közti felsorolásokkal ellentétben a*
hettita királyok itt együtt szerepelnek az ókori világ leghatalmasabb
uralkodóival, az egyiptomi királyokkal, — sőt, ha a sorrendet nézzük,
előttük.”⁹

Ugyan mi lett volna, ha ennek az íráshelynek az alapján — száz év-
vel ezelőtt — egy teológus messzemenő következtetéseket vont volna le
a hettiták szerepéről, katonai erejéről, hatalmi helyzetéről, kulturális—
morális szintjéről? Fanatikus futóbolondnak tartották volna! És milyen
következtetéseket vonhatunk le a tudományos kutatás eredményeinek
fényében — ma? Egyfelől azt, hogy 2 Kir 7,6-nak az *üdvösségtörténet,*
a kerygma hitelessége szempontjából abszolút semmi jelentősége sincs.
Másfelől viszont igen lényeges adattal ajándékoz meg minket arra nézve,
hogy *ami e közlésből a szakudomány eszközeivel megragadható és le-
kontrollálható, az megfelel a történeti valóságnak.* Ezenkívül komolyan-
veendő bizonyosság amellett is, hogy az évszázados szóbeli, majd írásba
foglalt *tradíció igen érzékeny volt a történeti anyag torzításmentes rögzíté-
sére és továbbadására.*

A jeruzsálemi Antonia várnál végzett ásátások során *feltártak egy*
2500 m² alapterületű kövezetet. Ennek a római kori leletnek az a külön-
legessége, hogy egy emelt szintű része is van. János evangélista a passio-
történetben tudósít arról, hogy amikor Pilátus véglegesen megerősítette
Jézus halálos ítéletét, akkor „törvénykező székében arra a helyre ült,
melyet Kópadolatnak, zsidóul Gabathának neveznek”.¹⁰ Vincent, a kutató-
tást végző tudós régész *azt a „kiemelkedő helyet” fedezte fel, mely*
Kr. u. 70-től közel 19 évszázadon keresztül nyom nélkül el volt rejtve
*a törmelék és föld vastag rétegei alatt.*¹¹ Hangsúlyozni kell: a kutató-
munkának messzemenően nem az volt a célja, hogy bármit is „igazol-
jon” az UT-ból, s végképpen nem az, hogy „igazolja” Jn 19,13 hiteles-
ségét! Az általam ismert tudósításból nem derül ki, ennek ellenére meg-
kockáztatom azt a feltevést, hogy a leghalványobb sejtelmünk sem volt
arról: *mit kellene keresniük, egyáltalán találnak-e az UT-ra nézve vala-
mi „egészen különlegeset”.* Voltaképpen a lelet *önmagában egyáltalán*
nem rendkívüli. Római kori emlék — szerte avilágon — ma már szinte

megszámlálhatatlan sokaságban található. Ilyen értelemben a jeruzsálemi lelet — egy a sok közül.

Számunkra azonban több szempontból is rendkívül fontos tényadatot tartalmaz. Először: nem érinti — mert nem is érintheti — az evangéliumi tudósítások kérygmatikus tartalmát; azt, hogy a perbefogott Jézus ártatlanul, áldozati halállal és megváltói céllal jutott földi élete végére; egyáltalán, hogy Jézus történeti személy-e, vagy mitikus alak? Jn 19,13 *maga sem mond* erre nézve semmi „érdekeset”. A *szenvedéstörténet lényege szempontjából e közlésnek nincs jelentősége, akár el is maradhatna*. Ennélfogva az a tény, hogy mégis belekerült az események leírásába, arra mutat, hogy *itt a szemtanú szólal meg*, akiben megragadt ez az egyébként igazán nem döntő részlet. — Másodszor: Jeruzsálem pusztulása (Kr. u. 70!) után Titus győztes serege — történeti tény!¹² — *mindent földig rombolt, következőképpen egy-két év, pláne egy-két évtized bőségesen elegendő volt ahhoz, hogy a „Kőpadolatnál” lényegesen jelentősebb dolgok helye, szerepe (pl. a templom berendezése; tévedések a Zsid. levélben!) feledésbe merüljön, vagy legalábbis elmosódjék és eltorzuljon*. Az a pontosság, melyet Jn 19,13-mal kapcsolatban a feltárási tudományos munka szándéktalanul is igazol, arra mutat, hogy *ugyanaz a szemtanú írta le az eseményeket, aki még látta is a „Kőpadolatot” és rajta Pilátus „ítélőszékét”. Írása tehát Jeruzsálem bevételére és lerombolása után nem sokkal — közelebbről még a századforduló előtt — keletkezett*. Egybecseng ezzel a más úton haladó Qumrán-kutatás eredményeinek egyik „részadata”, mely szerint János evangéliuma nem a legfiatalabb, hanem valószínűleg a legöregebb evangélium, s nem a „leggörögebb”, hanem talán éppen a „legzsidóbb” (azaz: Qumrán-ellenes tendenciájú, elsősorban Qumránnal *vitázó*) evangélium.¹³

Az itt példaként említett evangéliumi ige — és persze sok más UT-i szakasz — a tudományos kutatómunka eredményeinek fényében gazdagítja és színezi ismeretanyagunkat az UT-i hagyomány megbízhatóságát illetően.

4. Erdemes felfigyelni arra is, hogy a Bibliától mégoly „messze levő” tudomány, mint a *csillagászat*, nyújthat adott esetben igen értékes ismeretanyagot a teológus számára.

Konkrétan a „*bethlehemi csillag*”, illetve a csillag útmutatását követő „*napkeleti bölcsek*” evangéliumi elbeszélésére¹⁴ gondolok.

Senkitől se lehet eleve rossz néven venni, ha gazdag természettudományos ismeretei birtokában ezt az evangéliumi bizonyágtételt mítosz-nak tartja, melyben a kor világképe tükröződik, s melyet ennélfogva csak igen „áttételesen” szabad felhasználni az igehirdetésben.

Lényegesen módosíthatja nézetünket az, ha tudjuk, hogy már *Kepler* végzett bonyolult csillagászati számításokat, és *kimutatta — 1606-ban!* — *hogy a Jupiter és a Saturnus a Hal képeben minden 794. esztendőben együtt áll.*¹⁵ Ilyen együttállások fordultak elő számításai szerint Kr. e. 7-ben, Kr. u. 787-ben és 1581-ben is. Ennyi a „szigorúan tudományos megfigyelés”, mely a bibliai elbeszélés szempontjából legfeljebb annyit jelenthet, hogy „*abban az időben, amelyre a keresztyének Krisztus megjelenését datálják, ténylegesen kimutatható egy rendkívül ritka csillagkép, feltűnő (egymás fényét többszörösen felnyagító) ragyogással*”.

Egy lépéssel tovább visz az *asztrológiai képzetek ismerete*. Természetesen nem azoknak a magyarázatoknak a tudományos hiteléről van szó, melyek az egyes csillagképek emberi sorsokat befolyásoló erejét hirdetik, hanem csupán *annak a ténynek regisztrálásáról, hogy adatszerrűen és dokumentum-hitelességgel milyen váradalmak és elképzelések kapcsolódtak az egyes csillagkép-alakulatokhoz.*¹⁶ Ezek szerint *Jupiter*

a világalummal jelképezi, a *Hal* a végső időt (= a beteljesedést) mutatja, a *Saturnus* pedig a régi Keleten egyértelműen „palesztinai csillagként” szerepel.¹⁷

Számunkra ezek a dokumentumok a következőket mondják: Először: Adva van egy ritka csillagkép (Jupiter és Saturnus együtt áll a Hal jegyében), és adva van hozzá egy asztrológiai magyarázat, melyre lehet azt mondani, hogy nincs tudományos értéke, azt azonban nem, hogy nem létezett ilyen asztrológiai magyarázat. Másodsor: Ez a Kr. e. 7-ben is(!) előforduló ritka csillagkép és a hozzá kapcsolódó nem tudományos értékű, de történelmileg hiteles asztrológiai magyarázat *együttesen* arról beszélt a kor asztrológiában jártas és azt tisztelőben tartó embereinek, hogy „Palesztinában megjelent az utolsó idők hatalmas uralkodója”. Harmadsor: Nincsen semmi „természetfeletti” abban, hogy az égboltot figyelő keleti mágusok érdeklődését felkeltette a rendkívüli csillagjelenység; abban sem, hogy ezen az alapon („a csillag vezette őket”) eljuttotak Palesztinába; s abban sem, hogy az ország fővárosában: Jeruzsálemben érdeklődtek további részletek után, (mivel útjuk csak Palesztináig volt biztos, Palesztinában már más tájékoztató forrásokra is szükségünk volt. Jeruzsálemben is ugyanúgy látták a csillagképet, mint Bethlehembben, sőt mi több: valószínűleg nem volt észrevehető különbség a csillagkép-állás tekintetében a „napkeleti” és a „jeruzsálemi rajzolat” között sem!). Negyedsor: Ajánlatos tehát „óvatosan megközelíteni” az UT-i híradások első látásra mégoly „mitikusnak” tűnő részleteit is, mivel meglepetések mindig előfordulhatnak ott, ahol az ember már-már azt hiszi, hogy „biztosra mehet” értékítéletével.

5. A régész ásója és a csillagász távcsöve, valamint számítási táblázatai mellett igen sokat köszönhetünk *a tudósok íróasztal melletti „ap-rómunkájának”* is. Itt is a kutatásnak azokra a területeire és eredményeire igyekszem figyelni, melyek elsősorban nem a Biblia megvédésének, vagy megcáfolásának igényével jöttek létre. Ezenkívül mellőzöm a teológiai formatörténeti kutatás amúgy is vaskos dossziéjának felnyitását, már csak azért is, mivel az a mi szakterületünk, egyfajta „belső vizsgálódásnak” a terméke. A tudomány „külső területeiről” is bő anyag gyűjthető össze.

Általánosságban azokra a kutatásokra gondolok, melyek az ókori népek írástudományával, nyelvével, költészetével, vallásával foglalkoznak, eladdig érthetetlen szövegeket fejtenek meg, a népek kulturális egymásrahatását tárják fel, s ezen a módon a térben-időben már nagyon távolos kort hozzáak közelebb a mában élő emberhez. A kor és a környezet képének tisztulása és konkretizálódása mind a régi zsidóság, mind az alakuló kereszténység egyre hitelesebb történeti képének kialakulásához ad nélkülözhetetlen segítséget.¹⁸

Néhány konkrétumot emelnék ki a példák tömegéből.

Igen egyszerű és kézenfekvő *Jézus számarháton való bevonulása evangéliumi „elírásának” magyarázata*¹⁹, ha tudjuk azt, hogy itt az ún. „*parallelismus membrorum*” költői formájával találkozunk, melyet az evangélista (vagy csak a másoló?) — miközben idézi Zakariást — egyszerűen nem vett figyelembe. A kereszténység köreiben egyébként *soha* nem volt probléma, hogy a történetben végig *egyetlen* számarról van-e szó, vagy netán kettőről. A kajánkodó kritika jelen esetben — álproblémán rágódik.

Nemcsak „tárgya”, hanem „súlyossága” miatt is sokkal többet mond *Jézus származása* kérdésében az evangéliumokkal egyidős *rabbínista írásos hagyomány*. Jézus itt következetesen „Mária fiaként” szerepel, s ha az evangéliumokba beszűrődő megjelölésben nem is érzeni a diffamáló

jelleget, leplezetlenül megmutatkozik ez abban az ismételt kitételben, hogy „Jézus egy leányanya fattya, házasságtörő, sőt kurva(!) fia.”²⁰ Már Máté evangélista is ismeri ezt az anyagot, s harcba is száll vele. Ezért is(!) szerepeltet Jézus nemzetségtáblázatában négy asszonynevet. A gyűlölködő Jézus-ellenes polémia világosan mutatja, hogy egy valóságos és rendkívül veszedelmesnek tartott történeti személyt akart mindenáron lejártni és hatását semlegesíteni. Az adatok sokasága és a vádak megsemmisítő tendenciája kizárja azt a feltételezést, hogy a Jézusra vonatkozó UT-i hagyománynak bármilyen köze is lehetne a mitológiához. Ugyanerre az eredményre juttat az Iszlám írásos emlékeinek vizsgálata. Jézus itt is „Mária fiaként” szerepel ugyan, de egyértelműen pozitív jelleggel, melyet a Korán 19. szurája igazol: „Mária fia, ki Allah teremtményeként, annak nyomában jött létre”. A klasszikus Korán-komentátor: Abdallah Al-Baidavi ismerteti ehhez a sémi névadó szokáskat: az viseli anyja nevét, akinek apja nem ismeretes.²¹

Ezek a Biblián kívüli írásos források — melyek zsidóktól, mohamedánoktól, ellenségektől és barátoktól származnak — hangsúlyossá teszik azt az evangéliumokban természetesen meglevő adatot, hogy Jézus, éppen mint „Mária fia”, belépett a tudományos eszközökkel is mérhető és megragadható történelembe.

Nézzünk meg még végül egy sokat vitatott OT-i példát is, mely a tudományos kutatás szempontjából hosszú időn keresztül a legproblematikusabbnak látszott. Az „őstörténetből” Genesis 1-re gondolok.

A világ keletkezésének mítosza minden ókori kultúrnép feltárt írásos emlékei között szerepel. Egyes kutatók a bibliai teremtéstörténettel összehasonlítva messzemenő következtetéseket vontak le azzal az állításukkal, hogy itt szoros irodalmi függés bizonyítékanyagára találtak.²² A túl sokat markoló sommás következtetések tudományos megalapozatlansága ugyan nehézség nélkül kimutatható, mindez azonban nem érinti annak az alapvető felismerésnek igazságát, hogy a Teremtéstörténet nem bibliai unikum, hanem számos korabeli „megfelelője” van a zsidóságot körülvevő népek hagyományában.

Az összehasonlító—elemző részletkutatás azonban azzal a meglepő eredménnyel is jár, hogy a stílusjegyek hasonlóságai, azonosságai és fordulatai csak formai tekintetben állanak fenn, tartalom tekintetében fel-tűnő és döntő különbségek mutatkoznak. Minden egyéb korabeli és megelőző forrással szemben a dualizmus helyett monizmus, az istenek kozmikus küzdelmében formálódó tökéletlen világ helyett az Egyetlen Isten műveként megjelenő „jó világ”, a depraválódás — vagy jobb esetben stagnálás — helyett a fejlődés egyértelmű folyamata, a harag és gyűlölet — vagy csak egyszerűen személy — okozta félelmetes bizonytalanság helyett a gondoskodás, a bölcs szeretet eredményezte biztonság, stb. jelzi a tartalmi sajátosságokat²³. Ha arra gondolunk, hogy akár csak két évszázada is milyen roppant keveset, sok tekintetben meg éppen semmit sem tudtunk arról a világról, amely körülvette Bibliánknak nemcsak „kérygmaticus tartalmát”, hanem e tartalomnak sokszor mitikus köntösű, mindamellett történeti anyagot is hordozó „burkát”, akkor világossá válik, hogy miért volt törvényszerű a legjobb indulat és a legemelkedettebb korszerűsítési törekvés mellett is pl. a „6 nap — 6 világkorszak” mellékútjára tévedezni megoldáskeresésünkben. Kizárólag az egyre jobban bővülő és kiteljesedő új tudományos ismeretanyagának köszönhetjük azt a felismerésünket, hogy a bibliai Teremtéstörténet egy határozott polemikus vonásokat hordozó monotheisztikus hitvallás; egyedülálló és páratlan sajátosságokkal rendelkező világlelkező magyarázat

a kor bevett és az összes környező nép hitvilágát meghatározó szemléletmódjával szemben.

Lényegében ugyanerre az eredményre jutunk más „igen problematikusnak” tartott OT-i leírásnak (pl. Özönvíz²⁴, Sínai törvényadás²⁵) a tudományos kutatás tárgyyszerű megállapításaival való összehasonlítása esetében is; természetesen azzal a „többlettel”, hogy — mivel itt már konkrét történeti anyagról is szó van! — a dokumentumok nagyobb számban fordulnak elő, többrétűségükkel pedig a lekontrollálás tekintetében nyújtanak gazdagabb lehetőségeket a kutatóknak.

6. A János-prológból jól ismerjük ezt a mondatot: „Az Ige testté lett”²⁶ Karácsony hangulatát élesíti, mert Jézus betlehemi jászlára utal. Emellett azonban átfogóbb mondanivalója is van. Arról beszél, hogy amikor „az Ige testté lett”, akkor az örök szent Isten a „Mária-fia Jézusban” történelmünkbe is belépett, s így — ha küldetésének lényege nem is — személye a történettudomány számára is megragadhatóvá vált. Városok, falvak sorát járta be, ajtókat tárt ki, emberekkel találkozott, beszélgetett, vitázott. Ellentétek vihara támadt körülötte és miatta. Szavait, tetteit barát és ellenség feljegyezte, megőrizte, terjesztette. Lába nyomát évezredek alatt sem tudta eltakarni forró homokjával a fürge palesztinai szél. Eltörölhetetlen emlékek maradtak Utána. „Az Ige testté lett”, azaz részévé az emberiség történelmének. A kinyilatkoztatás nemcsak „kérygma”, és végképp nem „mítosz”, mert van „burka”, „pólyája”, emberi—történelmi oldala, mely kiásható a romok alól, vagy a föld mélyéből és elhelyezhető Földünk térképén és a világtörténelem időtábláján. Ez a „burok” annyira emberi, hogy nem alkalmas a kinyilatkoztatás igazságtartalmának elfogadtatására, a teremtő és megváltó Isten iránti egzisztenciális bizalom felkeltésére. Igaz, arra sem, hogy egzisztenciális Isten- és Krisztushitet megrendítsen. Ha szabad azt mondanom, e kettő: a „kérygma” és a „pólya” — egymástól való elválaszthatatlansága mellett is — két teljesen különböző „műfaj”. De ez az emberi oldal, a mérhetőség és az egyre gyarapodó tudományos ismeretanyag ugyanakkor világossá teszi számunkra, hogy amit János tanítványi köre megvall az evangélium kérygmatis tartalmáról, az általában a Biblia egészének emberi oldalára is áll: „tudjuk, hogy bizonyágtétele igaz”²⁷

Magassy Sándor

JEGYZETEK

¹ O. Klohr: Természettudomány és vallás, 1966, 7. — Vö. még 13 kk (16!) is, melyben XIII. Leó és X. Pius enciklikáit veszi kritikai vizsgálat alá.

² Vö. Hahn. I. több állásfoglalását; pl. Világosság 1960, 1, 9; 1961, 6, 38; vagy a Burrows-könyv „bevezetését”, (M. Burrows: A Holt-tengeri tekercesek, 1961. 3. kk.) — Az eladdig „megtámadhatatlan szaktekintélynek” számító R. J. Vippert, A. B. Ranovics és J. Lencman újabb kutatási eredményeire támaszkodva „kiméletesen detronizálta, amikor elismerte a kereszténység kialakulásáról és vele összefüggésben az UT kánonának kronológiájáról vallott „vipperti nézetek” tarthatatlanságát.

³ Gn 1,28; 2,15.

⁴ Keller könyve („Die Bibel hat doch recht”) sok érdekes részlete mellett éppen azért „használatlan” a komoly vizsgálódás számára, mert nemcsak címében, hanem alapkoncepciójában is áldozatul esik a „bibliaigazolás” hibás elvi szempontjának.

⁵ WA 31 I. 370, 15 kk.

⁶ Luther így látta — közel 500 évvel ezelőtt! — a Biblia isteni—emberi kettségét. Vö. Elert: Morphologie des Luthertums, 1930, I. 366 kk. „A Biblia nyelvhasználatá ilyen dolgokban a látszat után igazodik.”

⁷ A Neues Konversationslexicont idézi C. W. Ceram: A hettiták regénye, 1964,

8 Az adatok Ceram: Hettiták, 174 k-ből.

9 Ceram: Hettiták, 25.

10 Jn 19, 13.

11 A felfedezésről beszámol Kosztolányi L., Vigilia 1961 321 kk.

12 Vö. F. Josephus: A zsidó háború, 1963⁴, 421 kk.

13 A sok forrás közül Pákozdy L. M. két alapvető cikkét említem csak a Qumrán-kérdésről; vö. ThSz 1960, 72 kk és 333 kk.

14 Mt 2,1—12.

15 J. Kepler: De Stella nova, 1606, 1, 129 k, 134 k.

16 Pl. a „Berlini planétatábla” (Kr.e. 17 — Kr.u. 10). Utal rá Stauffer: Jesus, Gestalt und Geschichte, 1957, 34 k.

17 Stauffer, Jesus uo.

18 Jó összefoglalást ad a Biblián kívüli, de a Bibliával kapcsolatba hozható kortörténeti anyagot illetően az egyébként végtelenül elfogult J. A. Kriveljov: Könyv a Bibliáról, 1960, 7—152. Adatai általában pontosak, csak ott bicaklik meg — tudományos szempontból is! — következetesen, ahol a Bibliával összefüggő kérdések „értékelésébe” fog.

19 Mt 21,1—12; kül. a 2. 3. 7. versek!

20 Az ide vonatkozó teljes irodalmi anyagot feldolgozza és a forrásokat közli Stauffer, Jesus 22 kk és 150.

21 Vö. Stauffer, Jesus uo.

22 Nemcsak a Teremtéstörténet, hanem pl. az Özönvíz, vagy Törvényadás elbeszéléseire is vonatkozik ez a megállapítás. Erdemes megemlíteni, hogy még az igazán támadó jellegű kommentálások (vö. Kriveljov im!) sem mennek túl annak ismételt hangsúlyozásánál, hogy a „bibliai mondáknak” a „nem-bibliai eredetű anyag” quasi forrásukul szolgálhatott, s ezen az alapon bizonyítottnak látják, hogy a Biblia — „emberi mű”. A teológiai kérdés persze már régóta nem itt van: nincs olyan komoly teológus — de hovatovább laikus hívő sem! — aki a Bibliát az Égből meteoriként lehulló „csodakönyvnek” tartaná. A „divinumnak” a „humanum burkában” való megjelenése sokkal összetettebb, mindamellett — számunkra — világos és egzaktt eredményeket nyújtó kérdés.

23 Vö. G. v. Rad: Das erste Buch Mose, 1955, 8 kk és 34 kk.

24 Nem „kegyes tanmese” hanem megrendítő történet az Özönvíz-leírás, akár a Genesiset, akár a sokkal régebbi sumér Gilgames-eposzt olvassuk. L. Woolley 1927/28 ban az Eufrátesz-menti Ur városánál — a sumér istenkirályok sirjának feltárása közben mintegy 12 m mélységben — a már feltárt királysírok alatt — 2,5 m vastagságú agyagréteget talált, melyben az élet semmiféle jele nem volt felfedezhető. E vastag réteg felett, de *alatta* is (!) az emberi élet számos emléke került napvilágra. A régészeti vizsgálatokat *geológiai* (!) kontrollnak is alávetve megállapíthatta, hogy feltárta — az „özönvizet”. A—2,5 m vastagságú — szennyeződésmentes! — agyagréteg a minden képeletet felülmúló áradat maradandó nyoma. Vö. Ceram: A régészet regénye, 1965², 243 kk. — Amennyiben a Gen 6—8-nak a Gilgames-eposztól való „irodalmi függését” ki lehet mutatni, akkor ez csak még jobban aláhúzza annak a megállapításnak az igazságát, hogy történetileg is „mérhető”, a valóságot rögzítő és a továbbadó hagyományyaggal van dolgunk.

25 Ex 20-nak a Hammurapi-törvénykönyvvel való szoros rokonságát nem lehet vitatni. Vö. Kriveljov im. mellett még Ceram: Régészet, 237 k. — Érdekes további megfigyelésekre nyílik mód, ha összehasonlítjuk Ceram ama közlésével, hogy a hettita király: Telipinus (Kr. e. 1525—1500) idejében „szerkesztik meg a hettita törvénykönyvet is, amelyet — a keleti »szemet szemért« elvvel ellentétben — az emberségesebb büntetések alkalmazása jellemez.” Vö. Ceram: Hettiták, 175; kissé részletesebben beszél róla 87 k-ben. Általában az „újabb” a „régebbiből” merített, de nem másolt szolgál módon, hanem részben saját viszonyaihoz alakította. Így különösen is meglepő a hettita törvénykönyvben szereplő nagymérvű módosítások alkalmazása, illetve egészen új elemek megjelenése.

26 Jn 1,14/a.

27 Jn 21,24.

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 12. VASÁRNAP

Rm 11,25—32

Alapigénk annak a hosszabb szakasznak (9—11 f.) néhány verse, amelyben Izrael problémáját tárgyalja Pál az egyház és az emberiség sorsával összefüggésben. Népe akkori helyzetéről a világtörténelem végső jövőjébe vetette tekintetét. Ez többet ígért annál a vizsgálatánál, hogy a „maradék” megtartatik. Jézus elvetésével Isten ellensége lett Isten népe. Így a pogányok előbb jutottak el Krisztusban való hitre, mint a választott nép. Az atyáknak adott ígélet azonban érvényben maradt és azt az utódok hűtlensége sem bontja fel. Isten akarata és irgalma erősebb a hietlenségénél.

Gondolatok az ige megértéséhez és az igehirdetés előkészítéséhez

1. Intelem igénk arra, hogy ne ködösiítsük azt, ami Isten ígében világos, de ne „fejtsük meg” azt, aminek ajtaja majd csak az eszhatonban tárul sarkig. Felesleges volna ezt az ígét híg lére eresztve magyarázgatnunk. Nagyon fontos azonban, hogy sűrítve megértsük összefüggésében, eredeti céljában, azután azokra a csúcokra lépjünk, amelyekben lábunkat megvetve megvívhatjuk a Jákób harcát Isten mostra szóló üzenetéért. Isten ígéje mindig új megértését és elfogadását sürgeti az a közös emberi helyzetünk, hogy ígétől független gondolkodásunk és érzelmünk önmagában nem vezet teljes valóságlátásra. Sőt, könnyen tévedésbe és tévelygésbe vihet. A lelkiismeretünk sem elegendő fórum. Az ige időszerű megértése során győz meg bennünket Isten arról, hogy a jelen és végső megoldás fundamentuma a Krisztusban érvényes bűnbocsánat. Ez az irgalom lesz elég a választott népnek is, ideiglenes megkeményedése ellenére is.

2. A zsidók Isten ellenségei és szeretettei egyszerre. De nem efféle dialektika érvényes-e az egyházra is? A „simul justus et peccator”-ban rejtlő felismerés, annak kijózanító alázata, vigasza, reménye nem hasonló igazságot és valóságot pendít-e meg? Vagyis: senki sem hengeghet a másik emberrel szemben és nem kerekedhet föléje, sem a származása, sem pedig hite alapján. Isten mindenfajta emberközösségből egyformán ügyet csinált magának. Azzal is, hogy személyválogatás nélkül elítéli a bűnt, azzal is, hogy mindenki számíthat könyörületére. Türelme azért nem vet gátat erőszakkal a bűnnek — sem pogánynál, sem zsidónál —, hogy csak irgalma maradjon meg egyetlen és biztos menedéknek és üdvösségnek. Luther mondotta a 32. verssel kapcsolatban: Jegyezd meg ezt a fontos ígét, amelyik az egész világot, az emberi igazságot is átok alá helyezi és csupán Isten irgalmát emeli ki, hogy azt hittel megragadjuk. Ez a felismerés réges-régen lehetetlenítette az antiszemitizmust, akár faji mezbe, akár vallási köntösbe öltözik. Az idült vagy újsütetű antiszemitizmus éppen az evangéliummal szembeni megkeményedésnek biztos jele. Alapo-

san gondolkozzunk el azon, amit Pál Izraelről mond igénkben: az atyáért Isten szeretettei. Azok az atyák a hit frontján nekünk is atyáink. Ha nem, akkor csak egy kakaslépés és következik a „DC”-be vagy más valamilyen ideológiába torkollása a keresztyénségnek. Izraelre nézve is érvényben van Isten hívása üdvösségre és szolgálatra.

3. Isten azzal bizonyítja meg minden elzotes és utólagos emberi feltételtől független irgalmát, hogy a hitelenséget, engedtelenséget, tehát a bűnt is felhasználja üdvterve megvalósítására. Következetessége bizony nem az emberi logika következetessége, hanem példátlan és páratlan szeretetéé. Ez a szeretet nagyobb az emberi megkeményedésnél és a részleges megkeményedéssel szemben az „egésznek” megmentéséről beszél. Emberi értelmünk azt diktálná, hogy Isten türelmetlenül és késedelem nélkül sújtson le Krisztus ellenségeire. Ezt az indulatot azonban sehogy sem tudjuk beleszorítani Isten szeretetébe, mert nem vállalja. Ha pedig így van, akkor Isten népének is gyökeresen revízió alá kell vennie viszonyulását a másnézetűekkel szemben. A ma élő egyház számára ez a viszonyulás éppen olyan sürgősen rendezésre, „megigazulásra” vár, mint a választott nép irányában esedékes, tekintettel valóságos környezetére, amelyekben él, és feladatára, amelyet el kell végeznie.

4. Isten Isten voltából és könyörületéből következik ígérétenek visszavonhatatlansága. Nem bánja meg ember módra térben és időben érvényes könyörületét. Éppen ebben a térben és időben érvényes szeretetben látja együtt Pál és kell látnunk nekünk is az egész emberiséget. Méghozzá úgy, hogy történelme Isten irgalmának győzelmével fejeződik be. Ez az irgalom átfogja az egymást követő nemzedékeket, tehát a miénket is. Isten célja a mindenki üdve. — Pál sohasem gondolt Izraelnek mint politikai hatalomnak a visszaállítására, de minden látszat ellenére is rendületlenül hitt népe megváltásában. Nem volt alaptalan ez a reménye? Milyen sok idő eltelt azóta! Az ún. zsidómisszióknak pedig alig-alig volt sikere vagy majdnem semmi. A végső jövedőt azonban és ehhez képest a jelent sem építhetjük „bizonyítékokra” vagy látszat eredményekre, hanem csak Isten töretlenül érvényes irgalmára. Éppen ez a bizalom és az attól elválaszthatatlan engedelmesség, az ebben való megmaradás és élet az, amit megigazulásnak szoktunk nevezni.

Az irgalom „igaz” népe

A legnehezebb alku mindig az volt a világon és fájdalmasan az maradt, amelyekben tényleges, valóságos önmagunkat kell felismernünk és elismernünk. Eszményíteni magunkat és másokat is könnyű dolog. Karikatúrát rajzolni pedig még sokkal könnyebb bárkiről, legyen az illető fekete-ben, fehérben, méltóságban vagy csak csukaszürke közvitészségben. Nagyon nehéz azonban földadnunk a saját házunktája görbetükrét és helyette vállalnunk Istenét, a csalhatatlant. Nehéz a valóságos ábrázatunkig ásní, azután sarkig tární az ajtót az irgalom előtt. Bizony nehéz alku ez önmagunkkal és a nagyon igaz és nagyon szerető Krisztus kell hozzá. A vélt tisztaszívűségnek, tisztakezűségnek, az erénynek nincs kedve sohasem koldussá lenni az irgalom előtt. Pedig egész emberségünkre, mindahányunkra igaz Kosztolányi verssora: „Nálunk a tükrök mind-mind kan-csalítanak”. Isten vakota-mentes, tehát torzítás-mentes tükrében azonban feltűnik, meglátszik a konkoly és elsápad az erény. Mégis olyan ragyogó a folytatás: a mindenkin könyörülő Isten akkor éppen nálunk cserél szívet, mert nekünk bocsát meg, bennünk teremt bizalmat, minket indít útra új emberekként.

a) Napjainkban is „igaz” nép ajándékával szolgál a világnak a mindenkinél kész irgalom. Tehát nemcsak megkeményedés van a világon, nemcsak jövátéhetetlen mulasztások vannak, nemcsak sürgősen orvosolandó visszaélések vannak, hanem Szabadítónk is van, aki elfordítja a gonoszságot. Az irgalom nem kendőzi, nem keni el, nem szépiíti meg a különféle bűnöket, hanem megbocsátja, hátunk mögé veti. Azokkal soha meg nem alkuszik. Sőt, minket magunkat is szembefordít azokkal, akár a családi viszonyokat rontják, akár társadalmi viszonyainkban jelentkeznek. Isten a Krisztusban nem faji, származási, vallási és világnézeti kategóriákban gondolkodik és cselekszik, hanem irgalma és végső célja vezérlő. Mégpedig mindenki egyforma lehetőségeként. Nem elégszik meg csupán azzal, hogy emberi múltakat rendez, hanem mindig új kezdetekre és folytatásokra tör irgalmával. Könnyűnek, olcsónak, nem elég rázósnak tűnik ez így? Lehet. Azt azonban bizonyosan mutatja, hogy nagy kár volna meg nem ragadni sietve azt az irgalmat, amellyel van és amely nélkül nincs bocsánat, megigazult, tehát „igaz” ember és üdvösség. A személyes életünk, környezetünk, sok lehetőséggel és sebbel terhes világunk kiált ezért. Nem Istenen múlik, ha hiába kiált. Igénk arra tanít, hogy a bűnt is, az irgalmat és a megigazulást is valóságos, nagyon tág emberi, társadalmi és nagyvilági összefüggésében lássuk.

b) Az irgalom „igaz” népe Isten szeretetében tudja az egész emberiség sorsát. Ez a bizonyosság elúzi a tétlenségre kárhozható sötétenlátást éppenúgy, mint a valósággal mit sem törődő gyerekes optimizmust. Helyére a tágszögű látást és a nagylelkű felelősséget teszi. Így zár ki minden szűkkeblűséget, minden elfogultságot és vaktságot embertársainkhoz, népünkhöz és az embervilághoz való kapcsolatunkból. A faji és vallási sovinizmus ebben a világszemléletben eleve kívülreked és mégcsak keskeny rést sem törhet magának. Hiszen a más hitűek és másszínűek vagy éppen nem hívők velünk együtt vannak benne Isten tervében, cselekvésében, ítéletében és irgalmában. Az ítélet kizárólag az Ő jója és dolga. Az irgalomra azonban úgy kötelezte el magát a Jézus Krisztusban, hogy abba minden jótettre kész igaz népét is szüntelenül belevonja. De közben minden embertársunkat is felhasználja a maga módján jelen és végső célja elérésére. Ezért kell az antiszemitizmus, az antiatheizmus és az antikommunizmus helyett a kapcsolatkeresésnek, az együttműködésnek, az egymásért és mindenkiért cselekvésnek elfoglalnia. A béke frontján éppenúgy, mint az elnyomottak szabadságáért, igazáért és emberibb életéért esedékes küzdelemben. Isten megbocsátó irgalmával mindenki mindig visszaél, ha nem ezzel a kitágult látóhatárral él vele. Az egyház népe csak így követheti Urát, akiben Isten irgalma mindenki számára testet öltött.

c) Az irgalom igaz népe szabad, kész és derűs minden jóra, mert Isten nem másítja meg szeretetét. A jót bármilyen ürüggyel megbánni, majd beszüntetni embertelen dolog. Isten irgalma alapján pedig ítéletes megkeményedés, istentelenség és hitetlenség. Isten maga ugyanis soha nem bánja meg, nem vonja vissza, nem másítja meg könyörületét. Minél határozottabban hiszi, vallja és éli ezt a mindenkori keresztyénség, annál szabadabb, annál készebb minden olyan cselekvésre, amelyekben többet vagy kevesebbet nyújthat másoknak Isten irgalmából. Ez messze túl mutat a feleslegből cseppentett alamizsnán. A gazdagok pusztá alamizsnáját pedig nagyon a sarokba szorította Isten napjainkban. Isten töretlen irgalma nagy megoldások, nagy változások és áldozatok után kiált, mert sok emberről van szó könyörülő háztartásában. Igénk alapján a sötétenlátás, az „úgyis hiába” nemcsak indokolatlan, hanem egyenesen hi-

tetlenség számba megy. A bizalomnak, a derűnek, a sietésnek érkezett el az ideje. Mindegyikhez elég erős bázis Isten Krisztusban jelen és a végső beteljesedésig garantált irgalma. Nemcsak mi, azok is belül vannak ezen, akik felé mindhalálíg elkötelezett bennünket megbocsátó, hitünket, szívünket és életünket megújító irgalmával.

Az irgalmát sohasem bánó és megmásító Isten derűjében olyan világosan, olyan felismerhetően rajzolódnak elénk ma azok a problémák és tennivalók, amelyekben az irgalmából igazak és felelősek szavát, cselekvését, hűségét és áldozatát várja a világ.

Szabó Gyula

Laikus kérdések és szempontok Rm 11,25—32-hez

Az első gyülekezetekben bizonyára nagy problémát jelentett a pogány — zsidó kérdés és ennek megoldására úgy látszik egyéni teóriák születtek. Ezek korrigálására Pál kinyilatkoztatja a „titkot”. Számomra nemcsak a probléma, de Pál megoldása is nagyon idegen. Nem értem és nem tudok mit kezdeni vele. (1a) — Ez a kifejezés: „a pogányok teljes számban bemennek és így az egész Izrael megtartatik” arra utal, hogy végül mindenki üdvözülni fog? Megáll ez a tétel? (1a) — Pál gondolatmenete formailag logikus, de tartalmilag messze van az evangéliumtól. A következőkre gondolok: Isten Izraelt az *atyáékért* szereti (25. v.)? A pogányok Izrael engedetlensége miatt nyernek irgalmat (30. v.)? Pál logikáját formailag sem tartom zökkenőmentesnek: a 26. versben az ézsaiási próféciát úgy idézi, mintha az a pogányok teljes számú megtérése után teljesedne majd be. Pedig ez a prófécia Jézusban már beteljesedett. (1a) — Istennek a választott néphez fűződő kapcsolatát az antiszemizmus szempontjából aktuálisnak tartom. Hallottam arról, hogy folyik egy zsidó—keresztény dialógus. Jó volna erről is hallani valamit (1a). — Olvasom, olvasom a szöveget, de az a titok, aminek megfejtését itt Pál ígéri, előttem változatlanul titok marad. Bennem van a hiba? A fordításban? Pálban? Egy példát hozok fel: „Az evangéliumra nézve ugyan ellenségek tiérettetek...”: fogalmam sincs, mi az értelme. (46) — Mit jelent pl. az: „hogyan magatokat el ne higgyétek?” Hogyan tudja elhinni magát az ember? Talán inkább elbizni! Valamilyen tévtanítás, vagy erkölcsi lazaság ellen harcol itt az apostol? (46) — Én sem értettem semmit ebből a szakaszból addig, amíg el nem olvastam előtte az egész fejezetet. Ez már segített, különösen a fejezet címe! Az van itt, hogy Isten először kiválasztotta a zsidókat. De azok engedetlenek voltak. Erre elfordult tőlük és kiválasztotta a pogányokat. De ezek se jobbak a Deákné vásznánál. Erre „visszafordult” a zsidókhöz, mert őket nem „ejtette el” egészen. Mindegyik fajta embertömegből végül magához fogadja azokat, akiket megfelelőnek ítél. (46) — Én félek az agyonmagyarázástól. Szerintem el kellene hagyni az összes verset és csak a 29-et felolvasni. Az első hallásra is jól érthető. Meg szép is! Itt nem is kellene másról beszélni, mint hogy Isten nem szívja vissza a szavát, és nem csinálja vissza a tetteit. (46) — Az utolsó vers ragadott meg. Két igazságot látok benne: egy szomorút és egy örvendeteset. Mindnyájan engedetlenek vagyunk. Az engedetlenségen viszont nem ütni akar az Isten, hanem segíteni. A többi vershez nem tudok hozzászólni. (46).

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 13. VASÁRNPAP

Zsid 13,1—6

Testvéri szeretet

Az alapige egy gondolati egységet alkot annak ellenére, hogy benne négy, szociáletikai jellegű egyes intelem forog a gyöngyfűzéken. Bizonyos csoportok fedezhetők fel benne: testvéri szeretet és vendégszeretet, szolidaritás a foglyokkal és más szenvedőkkel, a házasság megbecsülése, és végül megelegedés azzal, ami van. A testvéri szeretet kínálkozik leginkább annak a központi gondolatnak, mely aranyfonálként egybefoghatja az egyes intelmek és buzdítások gyöngyszemét.

Ha nem szöveges heti lapot adnánk ki, hanem a ma igen divatos és közkedvelt képes újságot, az irgalmas samaritánus mentő szolgálatát kellene benne képsorozatban lehozni, a Jeruzsálem és Jerikó között kígyózó út egyik napjának izgalmas és örök példaképpé lett eseményét, vagy pedig a templompersely előtt megálló szegény asszony képét, amint beledobja abba mindenét: a 2 fillért. Szövegnek pedig elégséges lenne talán annyi, amiben Agendánk summázza a vasárnap központi mondanivalóját: A hit cselekedetek nélkül halott! Az imént elhangzott apostoli intelmek is ebbe az irányba mutatnak.

1. A gyülekezetben a szeretet határozza meg az egymáshoz való viszonyt. Közhelyként hangzik, mégis rátapint a gyülekezeti és egyházi bajok gyökerére. Ez a testvéri szeretet az első nemzedék (1. Tess 4,9), majd később évszázadokon át a gyülekezeti élet legfeltűnőbb ismertető jele. A feladatok sokfélesége kerül a gyülekezet elé: gondoskodás özvegyekről és árvákról, betegekről, szegényekről és munkaképtelenekről, gondoskodás a foglyokról és rabszolgákról, szegények temetéséről. És ezekhez társul testvérfeladatként a vendégszeretet ápolása és gyakorlása. Szószzerinti fordításban: szeretet az idegen iránt, tehát az irgalmas samaritánus példája szerint. — Ez az apostol intelme, tanácsa, gondja, hogy ez a szeretet maradjon meg.

Nem új és nagy dolgokat mondunk ma igénk alapján, de máris életközelségben vagyunk. Mert éppen ez az, ami nem marad meg, ami egyre jobban elhidegül a gyülekezetben: a testvéri szeretet. Tehát minden esetre ez lesz a legfőbb mai feladat: Megértetni a gyülekezettel, mit is jelent a testvéri szeretet?!

Újból fel kell fedeznünk a gyülekezetet, mint Isten családját, melyen belül senki sem szemlélheti önmagát csupán, hanem mindig csak a többiekkel együtt közösségben, akik mint testvérei vele együtt a gyülekezethez tartoznak. Nincs és nem is lehet egészséges, eleven, gyümölcsöző gyülekezeti élet, ahol nincs kontaktus pásztor és nyáj, és a nyáj egyes juhai között. Igen sok gyülekezet prédikációt hallgató publikum csupán, de nem testvéri közösség. Egy gyülekezetben, mely ezt a nevet valóban megérdemli, tudják a hívek, hogy szükségem van a testvérekre. És nekik is szükségük van reám. Örömről az én örööm, bánatuk az én bánatom, gondjuk az én gondom, lakásínségük egyben az enyém is. Nincs ott gyülekezet, ahol a gyülekezeti összejövetelek után mindenki visszamászik a saját kis csigaházába!

Ez a testvéri szeretet egyben azt is feltételezi, hogy túlnézünk saját gyülekezetünk határára, mivel a keresztyénség az egész világra kiterjedő hatalmas gyülekezet. Ha az ökumené távlatai kiszorulnak látókörünkéből, egyszerűen megtagadjuk az egyház valóságát. Ha a Közel- és Távolság-Kelet

egyházi, társadalmi, szociális és politikai gondjai végképp nem érdekelnek, nemcsak a testvéri szeretet, hanem az emberséges gondolkodás és magatartás is kiszorult önző kis csigaházamból. Látni és ápolni kell a keresztyénség gyülekezeten felüli összefüggéseit. A keresztyén templomtoronypolitika és gyülekezeti önzés valóban csak az ökumenikus szemlélet és gyülekezeten felüli kapcsolatok ápolásával és erősítésével gyűrhető le. Ez csak úgy lehetséges, ha testvéri indulattal kölcsönösen megnyitjuk házunk kapuját. Különösképpen olyan esetekben, mikor üldözöttek és hajléktalanok keresnek nálunk menedéket. Jézus tanítványai tudják, hogy ilyen esetben nemcsak angyalok lehetnek vendégeink, hanem maga Jézus. (Mt 25, 35.38). Ahol ajtó nem nyílik, szoba és folyosó tiltott terület — ott a hit holt dolog.

2. Foglyok és bántalmazott emberek is méltán igénylik a gyülekezet-től a testvéri segítséget. „Ha szenved egy tag, vele együtt szenvednek a tagok mind.” 1. Kor. 12,26. Ebben a vonatkozásban bőséges tapasztalatokat szerzett és szerezhet Isten vándorló népe az úton. (11,25; 11,36—; 1. Péter 5, 9.) Maga Jézus is prototípus ebben a vonatkozásban. (12,2). „A kik magatok is testben vagytok” — Aki maga is keresztülment hasonló „gyötördésen”, az alig maradhat néma és tétlen megkínzott és meggyalázott emberek láttán. Annál adva van az alap a megértéshez és az ösztönzés a cselekvéshez. Konkrét cselekvés kell ilyen esetekben. Közbenjáró imádság is, de még egyéb is. Hogy micsoda, azt éppen az irgalmas samaritánus példázza. Bátorság, szív, idő és pénz odaszánása. Nemcsak szóval és meleg érzésekkel vállalt szolidaritás!

3. A házasság megköveteli a partner megbecsülését, mind kifelé, mind befelé. Az a környezet, melyben az öskeresztyénség élt, érthetővé teszi, hogy éppen ebben a dologban kellett itt is, számos más helyen is etikai utasításokat adni a gyülekezet tagjainak. Figyelemre méltó a következő idézet Tertullianustól: „Minden közös nálunk, csak éppen az aszszonyok nem. Ezen az egyetlen ponton nem vállaljuk a többi embertől eltérően a közösködést...” Alapigénk 4. verse nem szexuális aszkézist javasol. Az etikai utasítás irányzéka inkább ez lehet: Becsüljük meg házastársunkat. és kettőnk teljes testi-lelki kapcsolatát: házasságunkat. A házastárs nem szexuális kielégülésünk tárgya, hanem ember, személy, akit illik megbecsülni. Emberi együttélésünk legintimebb szférája, a házassági kötelék felett is Isten a bíró. És keresztyének ezt a végső kritikai és ellenőrző fórumot még akkor is számon tartják, komolyan veszik, ha mint kortársak képtelenek is magukat elszigetelni a pillanatnyi közerkölcs áramlásaitól. Ebben a kérdésben nem a környezetük gyakorlata és a „mai divat” mérvadó számukra, hanem inkább a felelősség az őket megszólító Isten előtt, aki partnerük, házastársuk megbecsülésére és szeretetigényére utasítja őket. Itt is életközelségben vagyunk. És itt el lehet, sőt talán el is kell mondani, amit egyházunk püspök-elnöke a Hazafias Népfront V. Kongresszusán oly világosan elmondott a házasságra vonatkozóan: „Gondolunk a házassági válások nagy számára... hovatovább már az lesz a normális, ha valaki elválik és az lesz az „álszent”, a konzervatív, aki nem válik el. Pedig az a normális, ha a házasságban egy életre szóló közös elkötelezés történik. Ez alól lehetnek kivételek... De az embernek nemcsak arra van szabadsága, hogy az elromlott házasságot felbontsa, hanem arra is, hogy a hibákat kijavítsa. Nem lehet a szabadsággal visszaélni és az elválásból kultuszt csinálni. Ez áll az abortusra is.” Nos, ezt jelenti napjainkban és adott helyzetünkben ez az intelem: Becsülje meg mindenki a házasságot...

Alig okozna túl nagy fejtörést annak igazolása, hogy a mai házasság

sággal kapcsolatos bajok jórészt szintén visszanyúlnak a testvéri szeretet megfogyatkozására, sőt szinte teljes hiányára gyülekezetben és családban egyaránt.

4. Az élet javaival való kapcsolatunkat a megelégedés, ne a kapzsiság határozza meg. — A „tropos” (5. v.) az ember életmódjára utal a munka és kereset világában, az életformájára az akkor nyilván egészen más struktúrájú gazdasági életben. A munka világa nem semleges terület. Belőle kétoldalú igénybevétel árad az ember felé: egyfelől követeli aktív közreműködésünket, a dolgot kissé leszűkítve: önellátásunkat, — ugyanakkor biztosíték és létalap ígérete is áramlik belőle. Ne feledjük: ez a levél nem az akkori társadalom elitjének szól, melynek tagjai egy Diogenes életeszménye szerint egy-egy hordóban filozofálnak az élet nagy kérdéseiről, hanem olyan embereknek, akik nap mint nap keményen megküzdenek pusztá létükért, és éppen ezért jövőjük biztosítása számukra a tulajdonképpeni nagy kérdés. Így hangzik ez a kérdés: Hol találjuk meg jövőnk biztosítékát? Kicsoda az, aki garantálja a holnapot? És a válasz: az Úr. — „Az Úr az én segítségem: nem félek.” Aki Benne hisz és bízik, az mindenkor megtapasztalja: Mindig elég az, ami van! Ami megvan és itt van! Ez a hit mindenfajta megelégedés erős gyökere. Ez a hit kiiktatja a kapzsiságot életéből. Az Úr az én segítségem: nem félek.

És itt megint csak megérkezünk a mába, mégpedig mind a megelégedés, mind a kapzsiság és önző harácsolás vonatkozásában. A dolgozók társadalmában minden embernek elemi joga, hogy éljen, és egyre jobb életkörülményeket is biztosítson magának és családjának, — becsületes munkája révén. Népünk élt is ezzel a jogaival és lehetőségével. Hisszük, hogy ebben az országépítő hősie munkájában is az Úr volt a segítsége, aki a szegényt, a szenvedőt és a gyötrődőt nem akarja fogva tartani abban, amiben van. De éppen mostanában jelentkezik társadalmunk egyes embereiben egy olyan jelenség, mely minden tekintetben káros és erkölcsstelen. A Népszavát idézem: „a 2 kézzel törtető, mindenből pénzt szimatoló és szerző, veszedelmes kétlábú hörcsögök” életmódja. A Nyugatról átvett hamis, dekadens életszemlélet: Az élet csupán pénzprobléma ...

Ha élesen és értelmesen kihúzzuk a vonalakat a családi és a gyülekezeti élet között, majd mindkét közösség és a munka és a társadalom között, mindvégig benne leszünk a mában, annak sokrétű, megoldásra váró, izgalmas kérdéseiben. Akkor ígehirdetésünk sugara elérhet a hálószoba intimitásaitól a jerikói országútig, az irgalmas samaritanustól egészen a veszedelmes kétlábú hörcsögig. A testvéri szeretet döntő nézőpontja mindezt értelmesebben is egybefoghatja. Az atyafiúi szeretet megmaradásának és illetén megnyilatkozásának pedig az a forrása, ami kimaradt alapigénkből: Jézus Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz. (8. v.) Mert ez nem idegen test e szakaszban. Inkább ez hordozza az egészet!

Weltler Rezső

Laikus kérdések és szempontok Zsid 13,1—6-hoz

Testvéri szeretet és a vendégszeretet összetartozik. Mi a kettő tartalma, külön, külön? Mi a különbség a kettő között? (11) — Kit tart a levél angyalnak? Jézus Mt 25-ben mond hasonlókat: erről lenne itt is szó? Kik a foglyok? Börtönben levők, vagy valami másnak (pénznek, hiúságnak) foglyai? (11) — A 4. vers azt mondja: megítéli. Minden esetben megítéli? Sokszor nem látni ezt. Paráznaság és házasságtörés egymás után következik a felsorolásban. Szinonim fogalmak? Paráznaság a hűtlenség

is? A paráznaság nem szűkíthető le a házasságon belüli életre. (11) — „Becsülje meg...” Mit csináljon az, aki szenved a házasság kötelékében. Van rossz házasság is. S ez sokszor csak később derül ki. Későn? Ő ezt becsülje meg? Szenvedjen? Vagy váljon el? — Az 5. versre tenném a hangsúlyt. (11) — Szerintem kell egy bizonyos idő annak meglátásához, hogy az Úr mindent megad. A kapzsiság rettenetesen megkeményíti, meghidegíti az embereket. (11) — Bűn az elégedetlenség? Nem biztos, hogy mindig jó dolog, ha valaki megelégszik azzal, amije van. Vagy pedig lehet többre törekedni, de csak az adott játékszabályok keretein belül? — Én a 6. versre tenném a hangsúlyt. (11) — A hatodik verset nem tudom egészen magamévá tenni: „Ember mit árthat nékem?” (11) — Ez az egész szakasz a keresztyén szeretet lényegének a kibontása. A krisztusi szeretet mindig konkrét cselekedet, és sohasem beszéd a szeretetről. (32a) — Ennek az erkölcsnek, vagyis a keresztyén szeretetnek a gyökere mindig az eleven Krisztus-hitben található. (32a). Mit értsünk vendégszereteten? S mikor kell azt gyakorolni? A mai ember társasági összejövetelein, „vizitek” alkalmával, vagy „rokonlátogatások” során? — Es jelent az a 2. versben, hogy angyalokat vendégelték meg? Így minden emberben „Isten küldöttét” kell látnunk, akit azért küldött élénk, hogy segítsünk rajta? (32a) — Ha a 3. vers intése a „bűn fogságában gyötrődők” felé irányítja a keresztyének figyelmét, akkor a szeretet gyakorlásába természetszerűleg beletartozik nemcsak a másokért mondott imádság, de a mások számára hirdetett szabadító evangélium is. (32a) — Nagyon örülnénk, ha ezen az istentiszteleten nem is hangozna más, mint a „szeretet örömhíre” a házassággal, családdal kapcsolatban. Nem volna túlzás, ha évente egyszer csak ezzel a kérdéssel foglalkozna az igehirdetés. (32a) — A fősvénység és a harácsolás mindig hitetlenségből, az Isten iránti bizalom megrendüléséből születik. E bűneink közösségellenes, romboló hatására, mindenképpen szükséges fokozottan is felhívni a figyelmet. (32a).

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 14. VASÁRNAP

Ef 2,1—7

Majdnem öt évszázadon keresztül állott érintetlenül a római Szent Péter bazilikában Michelangelo fiatalkori remekműve, a Pietà. Különböző korok látogatói lenyűgözve álltak meg előtte és úgy érezték: a művész életet lehel a holt anyagba, hiszen Mária tekintetének és mozdulatának tanácstalan, mély szomorúsága az édesanyai szeretet igaz és mindig élő kifejeződése. Amikor néhány hónapja az ismert barbár támadás megsértette a szobor anya-alakjának orrát és szemét, letörte karját, a szakértők szomorúan sóhajtották: visszailleszteni a letört darabkákat a mai technikai eszközök segítségével nem nagy feladat, de a tekintetbe és a mozdulatba az „életet” visszazavarásolni, éppenugy, ahogyan volt eredetileg, — ez szinté megoldhatatlan feladat.

A művész nagy utat jár meg — s azt is csak élete kivételes óráiban! — amíg ilyen csodálatos alkotást elkészíthet. Pál apostol ebben az igében hasonlóan nagy utat jár be, hogy hallgatóival megértesse: élet-újulásuk, Krisztushoz fordulásuk csak az emberi gondolkodás és tapasztalat két véglet-pontjával jellemezhető, a halállal és az étellel. Nem biológiai értelemben (úgy túl egyszerű lenne!), hanem a földi élet lehetőségeinek és megvalósulásának mérlegére és a Krisztusban kapott kegye-

lemre téve a hangsúlyt. Hogyan jutottunk el Krisztusig és mit jelent ez a további életünkre nézve? Ha az egyháznak, Krisztus népének szól ez a levél Efezusban és mindenütt, ahol felolvassák (körlevél!), mit kell jól érteniük és szívükben forgatniuk e nagy fordulatról, melyben lelki értelemben halottakból élökké lettek, Krisztus kegyelme által?

„Es világosítsa meg a ti lelki szemeteket, hogy megtudjátok... milyen mérhetetlenül nagy az ő hatalma bennünk, akik hiszünk az ő hatalmas erejének munkája alapján” (rész 1,18—19).

A textus így tükörré válik, melyben a mindenkori egyháznak lehetősége nyílik a halál állapotát, mint sötét háttért és az élet állapotát, mint ezeknek Krisztus által felismerhető ellentétét szemlélni s e szerint élni.

1. A halál állapotának egyik jellemzője *az idegen uralom alatti (Sátán!) elembertelenedett és hiábavaló élet*. — Örvénylő gonosz erők ma is igekeznek uralmuk alá hajtani embereket és embercsoportokat. Nyomukban felbomló családi életek, kíméletlenségek, öngyilkosságok vannak. Nyomukban esztelen terrorcselekmények, bombarobbanások, repülőgépelértítési akciók vannak, bosszút liheg emberekkel, akik teljesen ártatlanokon töltik ki értelmetlen indulatukat. Nyomukban hazug jelszavakkal fűtött igazságtalan háborúk vannak, melyek gyermekek, asszonyok, igazságos ügyükért harcoló milliók (keresztyén vagy nem keresztyén milliók) életét veszélyeztetik. Nyomukban hazug, elnyomó, embereket és népeket kizsákmányoló rendszer, faji üldözés, hideg gyűlölködés, felsőbb-és alsóbbrendűség hirdetése van, s ezek sokak számára elviselhetetlenné teszik az életet e földön. Nyomukban éhezés, nyomor, betegség, írástudatlanság, állati sorban élés van, mely megcsúfolása Jézus megváltói művének s az arról való tanúskodásnak, a „széles e világra való” küldetésnek.

Mindezekből kitűnik, hogy a határvonal a halál állapota és az élet állapota között nem egyszerűen ott húzódik, ahol a keresztyének és nem keresztyének közötti határvonal! Vagy az Egyház és nem-Egyház közötti választóvonal! Az igazi határvonal ott található, ahol emberek ki tudnak lépni az „ördögi körből”, az embertelenség és hiábavalóság köréből, melynek sugalmazója a „fejedelem, akinek hatalma van a levegőben...” (2. v.) Lehet, hogy az efézusi és más gyülekezetbeli hívőkkel kapcsolatban már múltidőben beszélhetett erről az apostol („ezekben jártatok egykor”), a mi korunkban azonban ismét jelenidejűvé és ismét figyelmeztetővé kell tennünk e szavakat, nehogy a „levegőg fejedelmének” uralma alá kerüljünk, miközben azzal áztatjuk magunkat, hogy Krisztus tanítványai, egyház vagyunk.

Nekünk, igehirdetőknek különösen is nagy a felelősségünk, hiszen a világhelyzet ismerete és az abban való pozitív állásfoglalás mellett ismerjük a gyülekezetet is, amelynek e vasárnapon prédikálunk és ismerjük azokat a közös problémákat is, melyek munkában, családi-, társadalmi-, gyülekezeti életben fellelhetők s amelyek a szeretetlenség, emberi gyengeségek, vallásos képmutatás formájában jelentkeznek. Ezekről Krisztust-prédikálásunk közepette sem feledkezhetünk el, mert a Sátán ma is uralma alá akarja vonni leleményes módszerekkel a Krisztus követőit is. Márpedig igazi értelemben vett egyház csak ott van, ahol a halálnak, bűnnek és embertelenségnek előbb felsorolt és még sok másfajta folyamatai megszűnnek s helyükbe az emberség, szeretet és élet folyamatai lépnek.

2. A halál állapotának jellemzésében az apostol most nagyon személyesre fordítja a szót: *saját magunk testi kívánságai és önzése körüli for-*

golódásról beszél. — Aki ismeri az emberi természetet, tudja, hogy ez is egy „ördögi kör”, melyből nem könnyű kitörni s szabadulni. Aki mindig mindenben csak önmagára gondol, önmaga érdekében cselekszik — az külső értelemben lehet nagyon életvidám, lehet nagyon sikeres ember, lelki értelemben mégis „halott”. Egymásra utalt, közösségekben élő emberek vagyunk, ez alól még a különcök sem vonhatják ki magukat. S aki erről megfeledkezik, aki saját maga körül akar forgolódni (lehet ez a kívánsága akár vallásossággal, „szent” élettel, „a jelenvaló gonosz világtól” való elkülönüléssel kapcsolatos kívánság is!), az a halál állapotában van, mert megfeledkezik az élet természetéről, amilyennek azt Isten megteremtette.

Pál apostol őszintén megvallja, hogy farizeusi életében minden jószándéka ellenére ilyen önző életet élt. Bizony nekünk is van mit megvallanunk, akár egyéni életünkre, akár az egyházi életre gondolunk. A diakóniai teológia felismerése nem egy teológiai út a sok között, hanem az Élet egyedüli útja a Halál útjai ellenében! Aki hívó göggel, hagyományokhoz ragaszkodó egyházi életformát és kereteket „egyedül üdvözítőnek tartóan”, naponként megújulni és a szolgálat új lehetőségeit nem tudva akarja Jézust követni, annak hamarosan rá kell jönnie arra, hogy nem Jézust követi, hanem önmaga körül forog, kívánságai tartják uralmuk alatt s ez is rabság, ez is a halál állapota. Ezekből fel kell szabadulni. És erre az ígében fel is táru a lehetőség. Amikor az apostol a halál állapotának jellemzéséről áttér az élet állapotának bemutatására, hangja ünnepélyessé, izgatottá, bizonyoságtévő erővel töltötté válik! Az előzőeket csak azért mondta el, hogy a sötét háttérben (ez a sötétség perze akkor is, ma is) mondva valóságos sötétség és kísértés!) annál csillogóbb és boldogítóbb legyen a halálból való megelevenítettetésünk felfedezése, a Krisztusban kapott ajándék nagyszerűsége.

3. Az élet állapotának legkifejezőbb jellemzője e két szó: *Krisztussal együtt*. — Ez is egy folyamat és ez is a jelenvaló világban meggyébe: a kegyelem sodrába kerül az ember, az ördögi körből a szeretet körébe, az ingyen való kegyelem körébe, az eljövendő világig érvényes kegyelmének túlláradó gazdagsága körébe kapcsolódhat be. Meg ne tévesszenek bennünket a lelkesült, himnikus szavak: mindez nem emel ki bennünket e világból, nem emel mások fölé, ellenkezőleg: alázatossá és mindenki iránt készséggé kell, hogy tegyen, hiszen Krisztussal együtt elevenít meg Isten és ő soha nem vált „emberföldröttivé, a kereszten sem, feltámadása után sem! Utolsó földi pillanatáig s azóta is ígérete szerint szerette a bűnös, kegyelemre szoruló embert és segítette a megbocsátás, békesség és szorgáló szeretet útjára. Ha Krisztussal együtt kerülünk a megelevenedés folyamatába, akkor többé egyetlen „üres óránk” sem lesz, a hitünkben való tetszelgés, vagy üdvösségünk ígéretével való játszadozás helyett naponként keressük majd azt, amit Ő tenne és tenni akar általunk. Ugyanaz az osztályrésznünk, mint Krisztusnak volt s ez odaállít bennünket váltogatás nélkül azok mellé, akiknek bármiben szükségük van szeretetre, segítségre, békességre, vigasztalásra.

Az élet állapotának mai jellemzői és a szeretet sodrásának mai igényei olyan széles távlatokat és annyi józan felelősségérzetet mutatnak és kívánnak, hogy igehirdetésünkben bátran kereshetünk a legaktuálisabb események között példákat s ha ezt tesszük, hűek maradunk Krisztus evangéliumához, hiszen Ő is ezt tette mindig az emberek között.

Országos teológiai konferenciák után s újabbak előtt vagyunk. Akik utána vannak, azok megfrissült gondolatokkal, világosabb látással és a bizonyoságtévő lélek erősödésével, — akik még előtte vannak, a közös munkára és felelősségvállalásra való felkészülés lelkületével, egyházunk

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 15. VASÁRNAP

Rm 16,17—20

Amit akkor jelenthetett a levélrészlet

A római gyülekezet virágzik: „Engedelmisségeitek híre mindenekhez eljutott”. Birodalomszerte keresztyén körökben jó hírük van. Valószínűen nem apostoli szolgálat nyomán, hanem „*laikusmunka*” *gyümölcsként* született meg az ekklézsia. Jeruzsálemi ünnepeken résztvett római zsidók hozták magukkal a fővárosba Jézus Krisztus evangéliumát. Mint mindenütt, Rómában is, meghasonlást okozott a zsinagógában. De sokak szívében győzött az evangélium ereje. A „páli” evangéliumot fogadták el, amelyre az apostol is rátette életét. A csendes növekedés évtizede után kerül sor most az apostoli figyelmeztetésre. Űde, gyanútlanúságig nyitott szívű gyülekezetet informál arról, hogy talán már a közeli időben milyen problémák adódhatnak a római gyülekezetben. Pál a korinthusi gyülekezeti szituációból ír, ahol szakadásokat és botránkozásokat kell megoldania. Amúgy is sokszor megtapasztalta a nyomában járó judaisztáknak, vándorló tévtanítóknak bomlasztó munkáját szerte a gyülekezetekben. Jogosan számol azzal a lehetőséggel, hogy ezek Rómába is eljuttanak. Fel kell készíteni a római keresztyéneket erre a harcra. Eddig még csak a külső akadályokkal találkozott, s azok legyőzhetőek vagy elszenvedhetőek. Kívülről nem lehet tönkretenni a gyülekezetet. Belülről azonban annál alaposabban! Ezért írja nyomatékosan szinte az „utolsó szó jogán” figyelmeztetését: *vigyázzatok!*

Akkor támadnak szakadások és botránkozások, ha elhajolnak az evangéliumtól. Ez konkrétan a következő: „Az ilyenek a mi Urunknak Jézus Krisztusnak nem szolgálnak!” Tehát nem bagatell ügyről van szó. Nem a különböző lelki ajándékok szerinti színészedés, tönkületlenség, árnyaltság jelentkezik. **NEM SZOLGÁLNAK!** S ez már a keresztyén egzisztencia ügye. Itt már nincs „megértés” vagy „olcsó pardon”. Aki nem szolgál a Krisztusnak, az ismét rálép az uralkodás útjára. Az apostol félreérthetetlenül fogalmaz: „a hasúknak” szolgálnak. Nemcsak a testi élvezeteknek a képe ez. Magát az önösséget jelenti. Az, aki nem vállalja a Krisztushoz való maradéktalan kötöttséget, s ezzel kapcsolatban a szolgáló életformát (vétel helyett az adást, pedig jobb adni, mint venni!), közkeletű szóval élve: aki megtagadja a diakóniát mint élet-helyzetet, sorsot és küldetést, — az az ember önmagának él, még nem tudott önmagától megszabadulni. Ismert kép az óember négyesfogatáról: önakarat, önszeretet, önbizalom, öndicsőség! A tapasztalatlan és ezért óvatlanul nyitott gyülekezeti tagok közé a *befurakodó tévtanítóok módszere*: „nyájas beszéd” és „hízelkedés”. Azt adják, ami jólesik az óembernek. Szó sincsen Isten törvényéről és annak kemény hangoztatásáról, hogy diakónia nélkül minden egyéb életforma értelmetlen, haszontalan, sőt átkozott. Ezek nem beszélnek arról, hogy „nyak és lábtörés” nélkül nincsen keresztyén élet. Elhallgatják, hogy meg kell törnie a büszke nyaknak és a magaválasztotta úton járó lábnak, ahhoz, hogy Krisztust kövesse a szolgálat útján. Ezért olyan veszedelmes a konkolyhintésük. Hiszen a „rég ember” naponta újra éled bennünk. Ahogy az anyaföldnek édesgyermek a gaz, úgy szívünk és értelmünk — magától! — csak az uralkodás és hatalomvágy útját igényli és keresi.

Bölcsességre van szükség azért a mindennapi keresztyén élethez. Vannak dolgok, amelyek nem oldhatók meg érzelmi síkon. Alapos érzelmi megfontolásra, mérlegelésre van szükség. Nem lehet mindent

„bevenni”, amit hirdetnek evangélium címszó alatt. A bölcsesség pontosan azt jelenti, hogy ezeket a tanításokat és nemcsak vallásos, hanem tán teológiai mezben jelentkező tudományokat konfrontálni kell az apostoli evangéliummal. Ebben a „jóban” álljanak rendíthetetlenül, és ne adjanak teret legkisebb mértékben sem a „rossz”-nak.

Pál úgy érzi, hogy a római gyülekezetre hamarosan ráköszönt a hit harcának ez a veszedelmes fázisa. Ismerjék fel idejében ennek a jelentkezését. *A tévtanítók mögött az antikrisztus áll*, akinek legfőbb célja a gyakorlati Krisztuskövetéstől, a diakóniától eltántorítani a gyülekezeteket. *A szolgálat útjáról való letérés az ördög győzelme*. Nem lehet félvállról venni, vagy félkézzel vívni ezt a harcot. Életre-halálra megy! Apokaliptikus küzdelemnek egyik szakasza ez. Isten nem is hagyja magára gyermekeit ebben a helyzetben. Töri, zúzza az antikrisztus hatalmát és végül megrontja örökre. Vitathatatlanul a szolgáló és szolgálatba állító Jézusé a győzelem már most is, majd örökre. Ez adjon a római testvéreknek világos látást, elszántságot, erőt és élő reménységet a reájuk váró küzdelemben. Nagyszerű biztatás a zárómondat. Semmiképpen sem „kegyes óhaj”, hanem felséges kijelentés: a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme veletek *van!* Ami az evangélium mellé sorolódik, hamarosan eléje kerül. Ami a diakóniát ki akarja „egészíteni”, egyoldalúságától (?) megszabadítani, ami vallásos vagy teológiai taktikázás-ként felütheti a fejét a keresztyén emberek gondolkodásában, — kényszerű módon tönkreteszi az ügyet, annak képviselőjét, az egyes tanítványi életet és az egész egyházat is. Pál apostol a római levél szédületes gondolatmenete után kifejtve az egyetlen evangélium tartalmát és jelentőségét, beleégeti lelkiismeretünkbe: VIGYÁZZATOK!

Amit számunkra jelent

Országos egyházunk megértette és elfogadta a diakónia evangéliumát és az abból fakadó szolgáló életformát. Előzetes útkeresések és elvi tisztázások után megfogalmazódott. Vállaltuk és vállaljuk. Ez az „evangélium” szabja meg egyházi életünket, gondolkodásunkat és mindennapi életfolytatásunkat. Gondoljunk a számtalanszor elhangzott döntéseinkre, azok szellemi alapvetésére, teológiai síkon ország-világ előtt nyíltan, cselekedeteinkre nagy nyilvánosság előtt vagy csendes szolgálatainkra. Az elkezdődő esperesi vizitációk alkalmával is az „Ünnepi nyilatkozat” vállalása és megvalósítása lesz gyülekezetenként a mérce és a választó víz. Lelki egységbe fogja össze félmillió evangélikusunkat. Feloldott és felold naponta minden feszültséget adott történelmi helyzetünkben és társadalmi képletünkben. Visszaszerezte az elveszített megbecsülésünket hazánkban. Lehetővé tette és lehetővé teszi, hogy szolgáló egyházként — túl a jószomszédság elégtelenségén! — baráttá és munkatárssá váljunk népünk életében és világméretű célokért hevülő harcában. Ennek öröme és szabadsága nyilvánvaló mindenütt. Még határainkon túl a világkeresztyénységben is.

A bibliai gondolkodás szerint *az egészséges tudomány egyetlen mérceje a gyümölcsstermés*. A helyes tanítás és a helyes életfolytatás együttese bizonyítja az igazságot. Tipikusan vallásos betegség a kettőnek elkülönülése. Jellegzetesen egyházi bűn a tanítás tisztasága és az életfolytatás tisztátalansága. A teljes Szentírás elítéli ezt a meghasonlást. A próféták ez ellen kiáltottak. Az apostolok ugyanezen a fronton küzdöttek. Jézus elsősorban ettől a „kovász”-tól óvta tanítványait. Az ideológiai tisztázottságot cáfolja a gyakorlati élet. Kiderül, hogy bármilyen nagy aján-

dék az elődök szellemi kincseinek örökítése az utódokra, mégsem lesz ez *megtérés nélkül* senkinek személyes állásfoglalása, valóban hitben való döntése ez, szenvedélyesen vállalt programja. A diakónia teológiáját rosszul képviseli az, aki még nem ment át egzisztenciálisan az egyetlen, valóságos fordulaton, a diakóniai megtérésen. Az „atyák” naponta újra döntenek a felismert és megértett evangélium mellett, a „fiak” pedig személyesen élik át — emberségük gyökeréig! — a szolgálat evangéliumának érvényességét, szépségét és gyümölcsöző voltát. Egyébként már is elhajoltunk attól a tudománytól, amelyet tanultunk! Vigyáznunk kell arra, hogy a diakónia teológiáját diakóniai karakterrel hirdessük és realizáljuk a magunk helyén!

A módszer sem változott. „Nyájas beszéd” és „hízkelkedés” mindig az a rövid út, amire az ördög ösztökél. Látszólagos, gyors eredmény, de mi lesz az út végén?! Isten rövid utat készített számunkra. Elfogadni a nekünk szolgáló Jézus evangéliumát, s azzal szolgálni boldogan a reánk bízottak között közel és távol. Ez mindennapi harcot jelent. Hiszen nem ez a „természetes”. A régieknek el kell múlniuk, hogy minden újjá legyen. Akik a diakónia evangéliumát elsőként megértették, nem nyájas beszédből és hízkelkedéssel vették. Mennyi küzdelem járt ezzel! Nem egyszer végtelenül magánosan, de sokszor félreértve, tán még a becslést kockáztatásával is, könnyel és vérrrel íródott újra, a szívek hústábláira. Azt hiszem, senki nem teheti magáévá olcsóbban ma sem. Hamis (!) tanítók azok, akik a lemezzé nyomorított diakóniai teológiát propagálják, de allergiásak az engedelmességre. Mert a „hasuk”, az önértetük, lustaságuk, álnokságuk, haszonlesésük vagy hatalmaskodásuk szabja meg magatartásukat és nem a szolgálat. Mihelyt akár egyéni, intézményes, akár társadalmi, politikai diakóniai tényleges tetteikre kerülne a sor, kiderül, hogy ennyire azért nem veszik komolyan. Nem elégszenek meg azzal, hogy szolgálhatnak, titkon mindig elismerésre vágynak és duzzognak, ha ez késik vagy elmarad. Vigyáznunk kell, mert a „hazugság atyja”, Krisztus titkának a diakóniának ádáz ellensége. Az ellenség nem a falakon kívül van, hanem belül is. Természetünkben, vérünkben, ösztöneinkben és hajlamainkban. Annhira súlyos ez a harc, hogy az apostol apokaliptikus összefüggésben látja ennek a menetét. Ezért vigasztal, hogy Isten velünk harcol, s már most is győzelmet győzelemre arat. Egyéni és gyülekezeti életünkben egyformán mindig az ó-ember vitalitása okozza a szakadásokat és botránkozásokat. Ezért nem nélkülözhetjük Isten kemény törvényét, amellyel anti-diakóniai természetünket leplezi, megszegyeníti, megítéli és halálba taszítja. Viszont az új emberünknek a Nagy Diakónus szeretete által adott szolgáló életünknek felmérhetetlen gazdag és kimeríthetetlen erőforrása az apostol vészkiáltásának fináléja: *veletek van* a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme...

Országos egyházunkban szép és ígéretes a megkezdett új történelmi szakasz. Vigyáznunk kell arra, hogy gazdag legyen a gyümölcsstermés, az aratás is. Tovább a megkezdett úton. Tudatosabban, szélesebb öleléssel, célra törőbben. Bölcsen a jóban és ártatlanul a rosszban. Elhajlás nélkül megmaradni abban a tudományban, amelyet tanultunk, mint akik azt az Úr Jézus Krisztust szolgálják, aki elrejtőzik, és szolgálatunkra vár a felebarátainkban. Amikor Schweitzer Albertet kilencvenedik születésnapján köszöntötték és üzenetet kértek tőle kortársai számára, hangzott el a gyönyörű mondat: „Mindenkinek legyen Lambarénéja...” (everybody must have his own Lambarene!). A diakónia teológiája formáljon mindenestül diakóniai egyházzá bennünket!

Balikó Zoltán

Kik voltak, akik szakadást és botránkozásokat okoztak? Miféle tudományról van itt szó? Nyilván szektás tévitanítókra kell gondolnunk. A tudomány pedig bizonyára az igaz keresztyén tanítást jelenti. De azt gondolom, hogy nemcsak a tanításukkal, beszédükkel, hanem képmutató és talán valóban botránynos életükkel is botránkoztattak. (7) — Ma is többféleképpen lehet botránkoztatni: keresztyénekhez nem illő beszéddel, fősvénységgel, kétszínűséggel, suttogással. De maga a botránkozás is lehet botránkoztató. Néha meghökkentő, ahogyan és amin éppen idősebb keresztyének botránkoznak. (7) — Mit értsünk ezen: azoktól hajlajtok el? Kerüljük el? Vessük meg? Bizonyára nem haragra gondolt Pál, hanem arra, hogy beszédüket nem kell komolyan venni, és botránynos magatartásukhoz nem szabad csatlakozni. (7) — Kik az ártatlanok? Miért azok szívét lehet legkönnyebben megcsalni? Talán a könnyen befolyásolhatókra, gyermetegekre kell gondolnunk. (7) — Ma nem ugródeszka a gyülekezethez tartozás. Előfordulhat azért, hogy minden lébe kanál emberek magukhoz akarnak kötni híveket. (7) — A 19. verssel kapcsolatban gondolhatunk-e a jó példa fontosságára? Ha a jót csináljuk, az védelem lehet a rossz ellen is. (7) — Pál apostol nemcsak intette a római gyülekezetet, hanem fel is készítette megállásra és helytállásra. A vigasztalás és imádkozás ezért van együtt a 20. versben. Többet törődjünk az egymásért való imádkozással. A római keresztyének engedelmességének híre bizonyára a cselekedeteik híre volt. Szeretetszolgálatra céloz ez a mondat? (7) — Az, hogy az „engedelmes” atyafiakat kell féltetni azoktól, akik „szakadásokat és botránkozásokat okoznak” 1. Kor 10,12-t juttatja eszembe. (43a) — Miért van az, hogy az „atyafiak” között is jobban terjed a rossz, mint a jó? Ez a kívülállóok számára a legkiábrándítóbb. (43a) — A Római levélben jellemzően a hitet húzza alá Pál apostol. S lám itt az engedelmességet hangsúlyozza. Bennem emiatt Rm 13 asszociálódik. Ott az állampolgárok lojális magatartása: a felsőbb-séggel szemben való engedelmesség. (43a) — A hitből bizonyos „tanításhoz való igazodás” következik. (43a) — Váratlan fordulat 19b. Arra, hogy „bölcsek legyetek a jóban, ártatlanok pedig a rosszban” — igen nagy az igény. S ebben valóban minden benne van, amit az embertől egy másik arra illetékes, vagy amit az egyéntől a közösség elvárhat. (43a)

A GYÜLEKEZETI SEGÉLY VASÁRNAPJA

Rm 15,1—3/a

A Gyülekezeti Segély szolgálatát egyházunkban az a felismerés indította útra, hogy gyülekezeteink nem elszigetelten, önmaguknak élnek életüket, hanem a közös hit és közös szeretet fűzi össze őket: egy testnek a tagjai. Kölcsönösen gondolnak egymásra. Nemcsak a saját terhüket, hanem egymás terhét is hordozzák. Számíthatnak egymásra és készek törődni egymással.

A Gyülekezeti Segély vasárnapján nemcsak az a célunk, hogy adományokat gyűjtsünk a renoválási, építkezési gondokkal elfoglalt gyülekezetek megsegítésére, hanem a *összetartozás érzését is erősíteni szeretnők*. Ezt a célt nem propagandával, hanem a *Jézus Krisztushoz tartozás tudatának erősítésével* érjük el, vagyis evangéliumhirdetéssel. Jézus Krisztus ugyanis

Istennek ama szentje, akinek nem önmaga felé hajolt a keze (amint a közmondás tartja a szentekről). Nem önmagának kedvezett, hanem megüresítette magát. Benne, általa Isten fordult felénk arcával. Testvérünk lett. *Hozzá csak úgy tartozhatunk, ha figyelembe vesszük a másikat:* a másik keresztyén és a másik gyülekezet gondját és örömét, nehézségeit és eredményeit, ha „az erőtelenek gyengeségeit hordozzuk és nem magunknak kedvezünk.”

Hordozni a gyengét! Nem magunknak kedvezni! — ezek a felszólítások jól illenek a Gyülekezeti Segély vasárnapjára. Textusunk üzenete azonban ennél gazdagabb. A római gyülekezetnek írt levél 14. részében és a 15. rész első felében sajátos kérdéssel foglalkozik Pál apostol. Feszültség támadt a gyülekezet tagjai között azért, mert különböző formában élték meg hitüket. Voltak a gyülekezetben olyan keresztyének, akik hitüket felszabadultan, *dinamikus* életformában élték meg. Ezeket nevezi az apostol „erőseknek”. Magát is közéjük számítja. Ezek az erősek — szinte Bonhoeffer értelmezése szerinti — nagykorú keresztyének voltak. Szabadon mozogtak a társadalom különböző rétegeiben. Az apostolhoz hasonlóan a zsidóknak zsidóvá, a görögöknek görögökké tudtak váni. Szabadágukhoz nem hitük megkerülésével, hanem éppen hitük alapján jutottak el. Hajlamosak voltak azonban arra, hogy a hitüket kevesebb dinamizmussal megélt „erőtleneket” bizonyos gyengéik, életformájuk féltve őrzött hagyományai miatt lekezeljék, sőt megbotránkoztassák.

Az „erőtlenek” is élő hitű keresztyének voltak, de hitük elvenségét csak bizonyos mankók, korlátok segítségével tudták megőrizni. Szükségük volt szokásaik, hagyományaik tartó erejére. Tartózkodtak a húsevéstől és antialkoholisták voltak. Továbbá a hét bizonyos napjait megkülönböztették a többitől és ezeken a napokon böjtöltek. Mindezt nem törvényeskedsébből cselekedték, hanem szükségből. Csak ilyen aszkétikus formában tudták megélni hitüket. Ha üdvösségszerző jócselekedeteknek tekintették volna hitéletüknek ezt az aszkétikus formáját, az apostol más módon beszélt volna róluk. Nem értett velük egyet, de megértette őket.

Pál jelentősnek ítéli a haladó és a tradicionális keresztyének, az „erősek” és az „erőtlenek” közötti különbözőést, de nem látja tragikusnak. Lelkipásztori szeretettel és határozottsággal közelít a problémához. Nem szeretné, ha elmérgesednék a helyzet. Főleg azt nem szeretné, ha az „erősek” idegessé válnának az „erőtlenek” gyengesége (aszthéniája!) miatt, őket megítélnék, hitüket aláánák, de azt se tartaná jónak, ha hitükben megfáradnának és a maguk jobb útját feladnák, behódolnának az „erőtlenek” gyengéinek. *Nem gyengéiket kell elfogadniuk, hanem őket kell befogadniuk, felelős szeretettel hordozniuk.* A másik fél hordozása nem illem, jó modor kérdése csupán, hanem hitükből adódó kötelesség, — tartoznak vele. Jézus Krisztusnak tartoznak, aki nem magának kedvezett, hanem mindnyájunk erőtelenségét hordozta.

Hogyan kapcsolódik mindez a Gyülekezeti Segély célkitűzéseiseihez? Milyen feladat elé állítják az apostol intelmei igehirdetésünket? Az apostol egy gyülekezet tagjait inti az egymást elhordozó szeretetre, a Gyülekezeti Segély szolgálatában pedig arról van szó, hogy a gyülekezetek hordozzák egymást. Ezen nem kell fennakadnunk. *Amit igénkben egyes keresztyéneknek mond az apostol az egymás iránti felelősségről, a gyülekezetek testvéri viszonyára is vonatkozik.*

Nehezebb feladat elé állít az apostol szóhasználata és a mi szóhasználatunk közötti eltérés. Mi erősek azt a gyülekezetet tartjuk, amelyik önfenntartó, renoválni tudja épületeit, sőt modernizálni is képes. Gyengé-

nek a gazdaságilag erőtelen gyülekezetet nevezzük. A szolgálat végzéséhez szükséges feltételeket talán biztosítani tudja, de épületeinek alapos rendbehozására saját erejéből képtelen.

Ha Gyülekezeti Segély vasárnapján figyelmesen hallgatunk Pál apostol intelmeire és nemcsak azt fogadjuk el belőle, amit már eddig is tudtunk, egyházunknak ezt a szép és jelentős szolgálatát jelentősebbnek, célkitűzése szempontjából gazdagabbnak fogjuk látni.

1. Kerülni fogjuk az egyoldalúságot, hogy gyülekezeteinket csupán jelenlegi anyagi teljesítőképességük szerint ítéljük erőseknek vagy gyengéknek. Pál apostol megítélése szerint elképzelhető, hogy egy gazdasági szempontból erős gyülekezet a „gyöngék” közé tartozik, és a fordítottja is elképzelhető: egy anyagi teljesítőképessége miatt gyengének minősített gyülekezet mégis „erős”. *Pál apostol — mai kifejezésekkel élve — a társadalomban érvényre jutó dinamikus szolgálat és a közegyházi felelősség szempontjából minősít egyeseket erősnek, másokat erőteleneknek.*

2. Az apostol szerint akkor erősek a keresztyének és gyülekezeteik ma, ha *nyitottak* a társadalmi változásokkal szemben, ha felismerik a szolgálat lehetőségeit az új körülmények között is, ha a régi feltételek és hagyományok tartó ereje nélkül is tudnak élni, feltalálják magukat, józanul reménykedve készítik terveiket. (Pl. bátran engedik át egy nélkülözhető harangjukat más gyülekezetnek, hogy ilyen módon fedezzék templomuk renoválási költségeit. Múltból örökölt, szükségtelenné vált gazdasági épületeiket lebontják, vagy a gyülekezet mai szükségletei számára átalakítják, stb.)

3. Gyengeségnek minősítené napjainkban az apostol az ún. *szokás-keresztyénséget*, amikor szokásból járnak templomba, szokásból tartják az egyházi esküvőt, szokásból kereszteltetik meg a gyermekeket. Nem vonná kétségbe ezeknek a régi szokásoknak tartást biztosító szerepét, de rámutatna, hogy sok esetben korlátok, mankók. Sokan nem tudnak nélkülük hitben járni. Ha kiszakadnak hagyományos környezetükből, elveszítik tartásukat és ezzel együtt sokan hitük elevenségét is.

4. Óva int az apostol ma bennünket: ne ítéljük tragikusnak a helyzetet, a kétféle keresztyén életforma tényét, A haladók ne vonják kétségbe a hit mélységét a szokás-keresztyéneknél. A szokás-keresztyének ne tartsák komolytalannak a haladók hitét. Általában *egyik se kényszerítse térdre a másikat saját életstílusá előtt*. Mindkettőnek együtt Jézus előtt kell térdet hajtania (14, 10). Különösen az „erősek”, a hitüket több fantáziával megelők vigyázzanak magukra. Ha ők kezdenek idegeskedni, ítélkezni, botránkoztatni, fokozódnak a nehézségek. Az „erőtelenek” útján, a tradicionális keresztyénség életstílusában is megvalósulhat a *krisztuskövetés* és kialakulhat a *diakóniai életforma*. *Ezt kell egymásban erősíteni, egymás megszólása helyett.*

5. Az az apostol ma bennünket a *tájékoztatlanságtól*, sajátos helyzetünk félreismerésétől. Maga azért tud olyan meleg és határozott lelkipásztori hangon foglalkozni a rómabeli keresztyének belső ügyeivel, mert tájékozott, felmérte a helyzetet. A Gyülekezeti Segély szolgálatába csak akkor tudunk eredményesen bekapcsolódni, ha tájékozottak vagyunk, ha nem csak a magunk gyülekezetére és egyéni üdvösségünkre gondolunk. Világosan kell látni, hogy a hagyományok tartóereje gyöngül. Népegyházból önkéntes egyháztagság felé visz utunk. A Gyülekezeti Segély útján befolyt adományokat nem régi szokások (pl. toronyépítés) dédelgetésére, hanem a jövő útjának egyengetésére kell fordítanunk. De azt se szabad megengednünk, hogy örökségül kapott régi épületeinket csupán nyűgnek tartsuk, karbantartásukért ne érezzünk felelősséget.

6. Noha az apostol nem hagy bizonytalanságban bennünket afelől, hogy melyik keresztyén életformát kell előrevivőnek tekintenünk, nem a tradicionális keresztyénség elleni küzdelemre biztat. *Az én-központúságtól, a csak magunkkal törődés mentalitásától kell megszabadulnunk.* A 12. fejezetben lefektetett alaphoz tér vissza: Újuljatok meg a ti elmétek megújulása szerint! Szíveteket, magatokat adjátok oda Istennek. Kérheti, mert Isten minket megelőzve adta oda magát nekünk Jézus Krisztusban, aki nem magának kedvezett. Gyülekezeti Segély vasárnapján tulajdonképpen erről van szó. Nem többről, de kevesebbről sem.

Benczúr László

Laikus kérdések és szempontok Rm 15,1—3/a-hoz

Ebből az igéből nem azt látom, hogy az erősek a gyengék felé anyagi vonatkozásban kötelezettek. Sokkal inkább a 14. fejezet alapján „lelki gyengeségeket” kell tudnia elhordozni a hitben erősnek. (40) — Nem mindenestül egyértelmű az, hogy az erős és gyenge ebben az igében az anyagilag erőst és gyengét jelenti. Éppen ezért arra kellene törekednie az igehirdetésnek, hogy alaposan kifejtse a gyenge és erős tiszta bibliai fogalmát. (40) — Némelyek biztosan úgy értik, hogy a gyenge a kislétszámú gyülekezet, míg az erős ennek az ellentéte. Vannak ma is erősek és erőtlenek, de előfordulhat, hogy a nagylétszámú gyülekezet „ereje” kisebb, mint a kislétszámúaké. (40) — Lehetne-e a hit és az erő valamiféle kapcsolatáról beszélni? Lehetne-e azt mondani, hogy az Istennel való kapcsolat teszi képessé az embert, mégpedig a keresztyén embert nagy dolgok végrehajtására? Lehetne-e így fogalmazni: az erő a hit diakóniája? (40) — A gyülekezeti közösség domborodik ki ebből az igéből, vagyis az egyik gyülekezet segítsége a másik felé. Ezért olvassuk azt így, hogy „tartozunk Mi az erősek...” Lehetne-e arra gondolni, hogy az erőtlenség hordozása nem egyszerűen könyörületes aktus, hanem Isten parancsából fakadó engedelmség? (40) — Ma már a világban sem az alamizsna, sem a jótékonykodás nem domináló, hanem a szervezett kollektív segítség. Ez az ige nem az erős könyörületéről beszél, hanem kötelességéről. Azt hiszem erre utal az a szó is, hogy tartozunk. (40) — Mit értsünk itt a felebarát kifejezésen? Érthetjük-e a másik gyülekezetet, vagy csupán az egyes embert? — Itt kizárólag a gyülekezeti irányba kell gondolkodnunk, és csak akkor az egyes ember felé, ha ez az ige nem Gyülekezeti segély vasárnapján hangzik el. (40) — Nem hanyagolható el a 3. versben Jézusra való utalás sem. Ez a „többlete” a hívő embernek, de egyúttal ez a dicsősége is minden cselekedetének. Krisztusra nézve felelőssé vagyok és vagyunk téve más gyülekezetek felé, de talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy az országos egyházunk felé is. Sőt az egész emberiség felé! (40) — Kik az erősek és kik a gyengék, erőtlenek? Ezt a kérdést kell először tisztázni. Sokszor azok az erősek, akiket gyengéknek vélnek, és azok gyengék, akiket erőseknek tartanak. Bizonyára a hitben való gyengeségről, illetve erőről van szó az igében. De mi a hitben való gyengeség, és az erő? (23) — A másoknak való kedvezés csak önmegtadással lehetséges, hiszen az ember ösztönösen a maga javát keresi, azért fáradozik, a mások javára élés a legszentebb életcél, de nagyon nehéz. Jézus nemcsak példát adott nekünk, hanem erőt is ad az önzetlen szolgálatra. (23) — A Gyülekezeti Segély az erőtlenek erősítését végzi nem szóval, hanem hathatós, konkrét tettekkel. Az erőtlenek támogatása nem passzió, hanem kötelesség. Ezt a kötelességet azonban lehet nagyon jó kedvvel, passzióval végezni. (23).